

Το Μυθιστόρημα

της Μαρίας Πολυδούρη

Το άτιτλο αυτό μυθιστόρημα, στο οποίο η Πολυδούρη ανελέητα σαρκάζει το συντηρητισμό και την υποκρισία της εποχής της, γράφτηκε πιθανότατα το καλοκαίρι του 1926 στη Φτέρη Αιγίου. Αν ο αναγνώστης το διαβάσει σε συνδυασμό με το βιβλίο της Λιλής Ζωγράφου «Κώστας Καρυωτάκης-Μαρία Πολυδούρη. Και η αρχή της αμφισβήτησης» θα αναγνωρίσει σ' αυτό πολλά πρόσωπα και πράγματα που θα φωτίσουν ακόμη περισσότερο την άγνωστη ζωή της ποιήτριας...

Μαρίας Πολυδούρη

Μυθιστόρημα

I

Μια βροχερή Κυριακή του Οχτώβρη, πάνε καμπόσα χρόνια, στην αρχή ακόμα της εγκατάστασής μου στην Αθήνα, βρισκόμουν στο σπίτι κάποιου συνταξιούχου συνταγματάρχη από την πατρίδα μου. Αυτός και η γυναίκα του ήταν ένα ζευγάρι γεροντάκια που το καθένα προσπαθούσε να ξεπεράσει το άλλο στις αρρώστιες. Δεν ήταν βέβαια τόσο ευχάριστη η συντροφιά τους ώστε να ξεκινάει κανείς επίτηδες να τη βρη αλλά παληές τους φιλίες με την οικογένειά μου και μερικές εξαιρετικά τσιγκούνικες περιποιήσεις τους σε μένα όταν πρωτοήρθα εδώ με υποχρέωναν να δείχνω ότι ενδιαφέρομαι κάπου κάπου για τις αρρώστιες τους. Έτσι βρέθηκα τη βροχερή Κυριακή κοντά τους. Η κυρία Στεφανία με δέχτηκε στο επαρχιώτικο σαλόνι της που στέναζε κάτω από το βάρος όλων των ειδών της διακοσμητικής. Στην επαρχία όλα τα καλά πράγματα που έχουν τα βάνουν στη σάλα και κάνουν μέσα εκεί διάφορα παραρτήματα. Σε μια γωνιά είχε η τραπεζαρία με το μπουφέ της κ.τ.λ. Στην άλλη γωνιά είχε γραφείο με όλα τα αξιοπερίεργα είδη γραφείου που τυχόν έχει το σπίτι και ούτω καθεξής. Γι' αυτό ακριβώς διαλέγουν για σάλα τη μεγαλύτερη κάμαρη. Πρέπει να χωρέσει όλα τα παρουσιάσιμα υπάρχοντά τους. Λοιπόν η κυρία Στεφανία με φίλησε εναλλάξ στα μάγουλα και μου άρχισε -από κει πάντα αρχίζαμε- τη διήγηση των παθών της. Υπόφερε από ένα φριχτό πονόδοντο, ο αναθεματισμένος ο οδοντογιατρός της κ. Τσουκρής μολονότι πατριώτης της δεν είχε "όσον θα χρειαζέτο ενδιαφέρον" και το δόντι της "έμενε εκκρεμές"... στη θεραπεία του. Βασάνισα το μυαλό μου να θυμηθώ όλα τα φάρμακα που ήξερα για τον πονόδοντο και της τ' αράδιασα. Είχαν το καλό αυτά τα γερόντια που άκουγαν κιόλα, δεν έλεγαν μονάχα. Η κυρία Στεφανία πήρε σημείωση των γιατρικών και μου υποσχέθηκε πως θα τα μεταχειριστεί όλα.

Λίγες στιγμές ύστερ' από μένα ήρθε μια νεαρή κυρία ντυμένη πολύ κομψά αλήθεια, αλλά που πρόσεχε τόσο πολύ το φόρεμά της, τα παπούτσια της, τα στολίδια της ώστε η παρουσία μου φάνηκε πως δεν της έγινε καθόλου αντιληπτή. Άκουσα τη δροσερή φωνή της “τι κάνεις θείσα μου;” όταν χαιρετούσε την κυρία του σπιτιού κι’ ύστερα είδα που ετοιμαζόταν να καθήσει στον καναπέ κοντά μου ταχτοποιώντας το πλισέ της. Η κυρία Στεφανία εσυνέχιζε την ιστορία για τον πονόδοντό της “τρεις νύχτες τώρα”, μάλιστα για να τον παραστήσει σε όλη τη σφοδρότητά του έκανε τέτοιες κινήσεις με τα μάτια, το στόμα, σουρόνοντας πότε και φουσκώνοντας τα σταφιδιασμένα χείλια της που άρχισα να συμμερίζομαι πραγματικά την τραγική στιγμή. Εν τω μεταξύ η νεαρή κυρία εκάθονταν σε αναμμένα κάρβουνα: τόσο την εσκότιζε το πλισέ της. Κανά δυο φορές μονάχα είπε από τρεις-τέσσερες λέξεις που τρεις απ’ αυτές ήταν “ο άντρας μου”, δε θυμάμαι τις άλλες. Ήταν αλήθεια τόσο δροσερή, είχε ένα τόσο θαλερό χρώμα το πρόσωπό της που άθελά μου φαντάστηκα ένα ζωηρό δυνατό παιδί που θα της είχε βάψει ρόδινα τα μάγουλα με θερμά φιλά: ο άντρας της. Την κύτταζα φαίνεται επίμονα γιατί η γρηά κυρία θυμήθηκε πως ίσως δε μας εσύστησε, η ιστορία των δοντιών της αργούσε ακόμα να τελειώσει, ας την έκοβε λοιπόν. “Δε γνωρίζεις την ανηψιά μου κυρία Βαστάρδη;” - Α! ήξερα ένα κύριο Γιάννη Βαστάρδη που έβγανε ένα φιλολογικό περιοδικό “Ελπίς”. Χαχαχα... η νεαρή κυρία γελούσε - Βέβαια είναι ο άντρας μου αλλά πάνε χρόνια πολλά από τότε. Τώρα είναι παραγγελιοδόχος [δερματέμπορας]. Μπα τι πολλά χρόνια πάνε! Δεν ήταν περισσότερα από δύο χρόνια αλλά η κυρία φαίνεται πως περιφρονούσε τη φιλολογική διάθεση του άντρα της γι’ αυτό έσπευσε να διορθώσει την ιδέα μου για το επάγγελμά του - Είναι παραγγελιοδόχος - Ξαναθυμήθηκα τον ψηλό, καμπούρη Βαστάρδη. Ήμουνά τότε σ’ ένα δημόσιο γραφείο υπάλληλος, καταχωρίζα σ’ ένα μητρώο τους τίτλους των εφημερίδων και τον εγνώρισα εκεί στο γραφείο που ήρθε γι’ αυτή τη δουλιά. Ξαναγύρισα την κουβέντα στη φιλολογία. - Γνωρίζω τον κύριο, μου έστελνε πάντα την Ελπίδα. - Ω, να πάρει ο διάβολος. Μα τόση αντιπάθεια είχε στη φιλολογία η δροσερή αυτή κοπέλλα. Σοβάρεψε αμέσως το πρόσωπό της κι’ άρχισε την τακτοποίηση του πλισέ της. Σιωπή, απομονώθηκα. Η κυρία Στεφανία με την ανηψιά της έλεγαν τα οικογενειακά τους. - Μα γιατί να την παντρέψουν την Κατινούλα αφού δεν ήθελε, έλεγε η κυρία Βαστάρδη, αυτή ήταν ένα φιλόδοξο κορίτσι και με την ομορφιά της θα κατόρθωνε να βρει κάποιον άξιόν της. - Μα παιδί μου, διαμαρτυρόταν η γρηά, είναι άξιός της και παράξιος της. Ένας εφέτης δεν είναι συνηθισμένο

πράγμα ούτε γέρος είναι να πης, ούτε άσκημος, ένας κύριος όπως πρέπει. - Μα θείσα τι να τον κάνεις τον κύριο. Ξέρεις η Κατινούλα είναι πολύ όμορφη κ' είχε επιτυχίες. Μια γυναίκα τέτια έχει πολλές απαιτήσεις κι' ο άντρας αυτός είναι υπάλληλος και φτωχός... - Μα δεν είναι και φτωχός, έχει το δικό του, νοικοκυρόπαιδο. Έχει το σπίτι του, ένα ωραίο σπίτι. Νοίκι δεν πληρώνει, κάτι εισοδήματα έχει από αυτό, είναι κι' ο μισθός του, φτάνουν. - Μα θείσα εσύ μιλάς σα νοικοκυρά μα η Κατινούλα δεν είναι από κείνες που τις λένε νοικοκυρές, είναι γυναίκα της προόδου. Το σπιτάκι του κι' ο μισθός του τι λες εκεί! Θυμάσαι την τουαλέτα που φορούσε στους αρραβώνες της;

- Ναι ωραίο φουστάνι. - Ε, λοιπόν αυτό στοιχίζει δέκα χιλιάδες φράγκα γαλλικά, μοντέλλο από το Παρίσι. Η γρηά έχει γουρλώσει τα μάτια της, κοντεύουν να της φύγουν από τις κόχες.

- Παπαπα, αμ δεν έπρεπε να τον ξοδέψει τον άνθρωπο έτσι, αμέσως-αμέσως. - Ποιον άνθρωπο; - Μα τον γαμπρό.

Η κυρία Στεφανία ήξερε πως στον καιρό της την τουαλέτα της αρρεβώνας την έκανε ο γαμπρός, τώρα ας μάθαινε πως σήμερα την κάνει ο... ο... ο κουμπάρος π.χ. το ίδιο κάνει. Η κυρία Βαστάρδη γελάει κρυφά κι' αλλάζει θέμα. Έχει αρχίσει ξανά να βρέχει, ωραία! Να μια ευκαιρία να δραπετεύσω. Σήκωσα την κουρτίνα στο τζάμι κ' έδειξα την έκπληξή μου "Μπα, βρέχει" μα καμιά προσοχή εκ μέρους τους, η κουβέντα τους όλο και πιο ενδιαφέρουσα. Σηκώθηκα, πήγα κοντά στο πιάνο και κύτταζα τα κομμάτια. Δεν ξέρω γιατί αυτό έκανε να διακοπή η κουβέντα τους. Με κύτταξαν κ' οι δυο τους περιμένοντας. Ίσως περίμεναν να τους παίξω κάτι σκέφτηκα κι' απάντησα χωρίς να με ρωτήσουν. Δεν παίζω δυστυχώς. Δεν παίζω κανένα όργανο. - Κρίμα, κρίμα, λέει η γρηά. Εμένα μου αρέσει πολύ, κάθομαι κι' ακούω που παίζει ο Λεωνίδας, α, δε σου είπα, βέβαια δε θα ξέρεις, έχουμε έναν ανηψιό μας εδώ καιρό τώρα. Ρόδης. Λεωνίδας Ρόδης. Της αδερφής του άντρα μου παιδί. Δικό του είναι το πιάνο, μα τώρα θα φύγει, θα πιάσει δικό του σπίτι γιατί θέλει ησυχία λέει. Ε, ιδιοτροπία παιδιάστικη, τι ησυχία; εμείς γέροι άνθρωποι χωρίς παιδιά. Μα σαν θέλει... Δικό του λοιπόν είναι το πιάνο. - Μα βέβαια, είπα, δεν τόχα σκεφτή πως δεν είχατε πιάνο πριν.

Μας διάκοψε ένα σούρσιμο ποδιών όξω απ' την πόρτα κ' ένα ξερό σιγαλό βήξιμο· ήταν ο συνταξιούχος συνταγματάρχης κύριος Πλάτων. Η γυναίκα του ξεπετάχτηκε και τον υποδέχτηκε με φιλοφρονήσεις. - Εεε τον κύριο Πλάτων... - κχε... κχε... Το γεροντάκι προχώρησε να μας χαιρετήσει. Μου είπε πως με περίμενε πολύ καιρό να μιλήσουμε λιγάκι και παράγγειλε να μας φέρουν καφέ. Με πήρε μαζί του στο βάθος της σάλας κόντα σ' ένα

μικρό γραφείο στολισμένο με χίλιων ειδών κογχύλια και πέτρες του γιαλού κι' αφού διάλεξε μια αναπνευστική θέση στην πολυθρόνα του: Κχε... κχε... που λέτε Δεσποινίς δεν έχουμε σήμερα πια φιλολογία. Ούτε τολμώ ν' ανοίξω αυτά τα βιβλία των διαφόρων λογίων που δεν εννοώ ούτε τας επιγραφάς των... δεν είναι γλώσσα αυτή ούτε τίποτα νόημα βρίσκω... κχε... κχε... Έτσι πάντα άρχιζε ο κύριος Πλάτων για να φτάση στο σημείο να μου επιδείξει τους Παράσχους και τους Σούτσους της εποχής του. Καμμιά φορά μάλιστα ανασκάλιζε στη μνήμη του και ευγενέστερες αναμνήσεις. Ο Μέγας Δάντης, όπως τον έλεγε, είχε κάπου στην Κόλαση μια παραβολή που την έβρισκε ο κύριος Πλάτων αξιοθαύμαστη. Ο άσωτος στην κορφή ενός βουνού πετάει πέτρες κάτω και ο φιλάργυρος στα πόδια του βουνού τις μαζεύει. [Έχω μεγάλη περιέργεια να τη διαβάσω αυτή την περικοπή] Μετά την αφήγηση της παραβολής ο θαυμασμός του στο Μέγα Δάντη εξοφλούσε για κείνη τη μέρα και η συζήτηση μοιραία εγύριζε στις αρρώστειες του. Μου γνωστοποιούσε με μια περίεργη σειρά λεπτομερειών τις διάφορες καταστάσεις των λειτουργιών του οργανισμού του και περίμενε με αγωνία τις παρατηρήσεις μου. Δεν ξέρω πως είχα καταφέρει να του δώσω την εντύπωση ότι έχω σοφές ιατρικές γνώσεις. Είχε εμπιστοσύνη απεριόριστη στις συστάσεις που του έκανα.

Η κυρία Βαστάρδη; Εννοείται πως απ' τη στιγμή που άρχισε η φιλολογική συζήτηση ούτε τόλμησα να γυρίσω προς το μέρος της. Τη φανταζόμουν να με ατενίζει μ' ένα ανθρωποφαγικό ειρωνικό βλέμμα, το ίδιο ίσως βλέμμα που θάχε ρίξει και στον άντρα της όταν της μίλησε για τις φιλολογικές δουλιές του και τον έκανε το δυστυχή να γίνει παραγγελιοδόχος. Όταν όμως πήρε τέλος η συζήτηση και τόλμησα να στρέψω λιγάκι παρακινημένη απ' τη σιωπή που βασίλευε γύρω μας, είδα αμέσως πως ούτε η κυρία Στεφανία ούτε η κυρία Βαστάρδη ήταν πλέον μέσα. Ο κύριος Πλάτων κατάλαβε αμέσως το κίνημά μου και μούπε να περιμένω λιγάκι και θαρθούν. "Φαίνεται, πρόσθεσε, ο ανηψιός μου θα τελείωσε τα σκίτσα του και τις φώναξε να τους τα δείξει".

- Τα σκίτσα του; Μα ο κύριος ανηψιός σας ασχολείται με όλους τους κλάδους της τέχνης; Ως τώρα ήξερα πως αγαπά μανιωδώς τη μουσική τόσο που να θέλει ν' απομονωθή με το πιάνο του, τώρα μου μιλάτε και για σκίτσα.

- Κχε... κχε... ναι... ναι..., είναι ένα φοβερό παιδί... δεν είναι αυτά μόνο. Αγαπά τη μελέτη, γράφει στίχους και δράματα και μυθιστορήματα... είναι ένα φοβερό παιδί σας λέω... κχε... κχε... θέλω να τον γνωρίσετε. Και αμέσως ο γεροντάκος τρέμοντας στα πυρετώδικα πόδια του που τάσερνε πάνω στο τριμμένο χαλί διευθύνθηκε στην πόρτα. Κύτταξα μηχανικά το ρολόι μου κ' έμεινα

έκπληκτη· η ώρα είχε περάσει τόσο γρήγορα και με περίμεναν. Δεν είχα καθόλου καιρό να περιμένω. Άρπαξα το πανωφόρι μου και το καπέλλο μου και τράβηξα προς την είσοδο φορόντας τα. Μέσα στο σκιερό διάδρομο συνάντησα όλη τη συνοδεία και τον ανηψιό· τον έφερναν πανηγυρικά. Μίλησα για τη βιασύνη μου στον κύριο Πλάτων που προπορεύοταν κ' έτσι η σύστασή μας με τον ανηψιό του έμεινε χωρίς γνωριμία. Ενώ ήμουν έτοιμη να βγω μόνο, γύρισα πίσω και πρόσθεσα στα τυπικά λόγια μας πως θα ήθελα τάχα να μου έδινε την ευκαιρία να τον γνωρίσω. Τόσα πολλά που άκουσα γι' αυτόν ήμουν κιόλα ανυπόμονη.

Στο δρόμο έμεινα λίγες στιγμές με την εντύπωση του περίφημου αυτού ανηψιού με την απέραντη φιλομουσία. Πήγαινα να γελάσω στη σκέψη αυτή όταν χρωματίστηκε επιβλητικά στο νου μου η φυσιογνωμία του όπως την είδα μέσα στο μισοσκότεινο διάδρομο. Το δυνατό βλέμμα με την ακαθόριστη βαθιά έκφραση. Το ήρεμο στόμα με το αδιόρατο χαμόγελο που ήταν μαζί ειρωνικό και γλυκό. Την περήφανη γραμμή του μετώπου. Το τραμ "3" ξεκινούσε κ' έτρεξα να το φτάσω.

II

Όλο μέρες βροχερές μας φέρνουν προς το χειμώνα· όσα κι' αν έχει κανείς να κάνει δεν πιάνουν παρά ελάχιστες ώρες κ' η πλήξη της αναδουλιάς ξανάρχεται. Δεκέμβρης. Δεν είναι καθόλου άγριος ωστόσο· η φωτιά μόνο για τη συντροφιά της βρίσκεται αναμμένη. Τριγυρνούσα μέσα στην κάμαρη ζητώντας κάτι που να με απασχολήσει ως την ώρα του βραδυνού φαγητού και δεν άργησα να το βρω. Η υπηρέτρια φώναξε πως με ζητούν. Δεν πρόφτασα να σηκωθώ κ' ένα κύμα μεταξιού και μυρωδιάς χύθηκε πάνω μου. Ήταν η Αφρούλα. Α η Αφρούλα η όμορφη κόρη του σχολιού όταν συμμαθητεύαμε στην επαρχία. Με φιλούσε άπληστα και στεκόμουν σαστισμένη. Είχε γίνει πολύ πιο όμορφη και ήταν τόσο πλούσια. "Παντρεύτηκες Αφρούλα, το έμαθα. Φαίνεσαι τόσο ευτυχισμένη". Προσπάθησε να κατσουφιάσει το ολόχαρο πρόσωπό της για να μου ειπή τη βαριά φράση "Είμαι πολύ δυστυχισμένη, αγαπητή μου". Πως αυτό; Δεν ήταν εκλογή της; "Όχι, δεν ήταν εκλογή μου.

Ο Γιαννούλης μ' αγαπούσε καιρό και με γύρεψε από τους γονείς μου. Δεν τον ήθελα όλον αυτόν τον καιρό, αλλά στο τέλος... έδωσα υπόσχεση.

- Έτσι! Το βρήκες συμφέρον.

- Ο γάμος μου αγαπητή μου είναι εκδίκησης.

Περίεργη μα την αλήθεια εκδίκηση ε; Όλες οι συνέπειες πέφτουν πρώτα στο κεφάλι αυτουνού που εκδικιέται. “Καθόλου, λέει η Αφρούλα, φαντάζεσαι ότι έμεινε απαθής αυτός;”

- Αυτός;

Όλο το συνοφρύωμα έφυγε με μιας και η Αφρούλα αναλύθηκε σε γέλια. Την επήρα κοντά στη φωτιά και της πρόσφερα κάστανα ψητά και μαύρο κρασί. Την έβλεπα μέσα στις ανταύγειες της φωτιάς με τι ευτυχισμένη χάρη ροκάνιζε τα κάστανα κ' έψαχνα να βρω σε ποια γωνιά του προσώπου της άραγε να κρυβόταν ο διπλός πόνος της εκδίκησης! Μα η Αφρούλα είχε κιόλας αφήσει αυτή την κουβέντα. Έπρεπε να ξέρω με την πρώτη επίσκεψη λίγα απ' όλα. Έτσι μίλησε για τις γιορτές που δίνει στο σπίτι της -και που στο εξής αξιούσε να μη λείπω- τις τουαλέτες της, τις σχέσεις της τις υψηλές και τις αισθηματικές, τις κατακτήσεις της, τα καπρίτσια του Γιαννούλη κ.τ.λ. κ.τ.λ. Το βρήκα πολύ φυσικό να προσθέσω πως βέβαια μιλώντας για κατακτήσεις θα εννοούσε τον... “αυτόν” αφού άλλως τε όλος ο γάμος της δεν ήταν παρά ένα τέχνασμα στην κατάκτησή του. Δυστυχισμένη Αφρούλα! Αυτή τη φορά η όψη της έγινε πραγματικά θλιβερή. “Όχι, αυτός με αποφεύγει πάντα...”. Και με το ίδιο ύφος μου διηγήθηκε πως εκείνος αγαπούσε μια νέα με πολύ ενδιαφέρο, ωραία και έξυπνη πολύ, πως της είχε πολύ αφοσιωμένος, τόσο που οι φίλοι του τον λένε “ο αναμάρτητος”. Μα φτάνει η πίστη σε μια γυναίκα για ν' αγιάσει κανείς; “Μα δεν ξέρεις λοιπόν τίποτα για το Ρόδη;” - Το... Ρόδη; Πάλι η ίδια ιστορία στη μέση. Με κυνηγούσε αυτός ο Ρόδης.

- Ποιο Ρόδη; “Μα το Λεωνίδα λοιπόν. Δεν είμαστε μαζί στο Γυμνάσιο. Ήταν στη τέταρτη τάξη όταν εμείς είμαστε στην τρίτη. Δεν τον θυμάσαι; ένα ψηλό όμορφο παιδί... μα αυτός είναι που...” Έτσι βρήκα την ασχολία που γύρευα. Η Αφρούλα δε βαρυόταν καθόλου να διηγείται και γω αυτή τη στιγμή είχα σχεδόν περιέργεια για την υπόθεση. Έλεγε η Αφρούλα πως ο Λεωνίδας ήταν στο σχολείο ένας μέτριος μαθητής, ωστόσο έκανε τη μεγαλύτερη φιγούρα και στους μαθητές και στους δασκάλους. Ίσως η σοβαρότης του. Τον εθαύμαζαν όταν μιλούσε. Έλεγε όλο ηθικά λόγια, περιφρονούσε τους συμμαθητές του γιατί ήταν όλοι ψεύτες, όπως έλεγε, κι όμως όλοι ήταν πρόθυμοι να του κάνουν ευχαρίστηση γιατί ήταν και καλός σ' αυτούς.

- Από τότε λοιπόν είσαστε ερωτευμένοι;

- Δηλαδή τι; Μήπως μιλούσαμε ποτέ; Εστέκοταν μονάχα και με κύτταζε ακούνητος κάθε φορά που φανερονόμουν εμπρός του. Α, ήταν πολύ μυστηριώδης ο Ρόδης. Δεν της εμίλησε ποτέ, τόσο που η Αφρούλα φτασμένη ως το λαιμό από έρωτα πήρε το θάρρος να του μιλήσει. Πως όμως; Κρατούσε τη Γεωμετρία, να μια πρόφαση. “Εώς που εφτάσατε σεις στη γεωμετρία;” Καμιά απάντηση μα εξακολουθούσε να την κυττάζει. Και γιατί να μην την κυττάζει; Η Αφρούλα όπως τη θυμάμαι στο σχολιό ήταν ένα όμορφο ζωηρό κορίτσι με δυο ξανθιές, μακριές πλεξούδες στις χυτές πλάτες, με δυο φλογερά σκοτεινά μάτια. Το κορμί της άρχισε να δένει σφιχτό και λυγρό κ’ είχε ένα στόμα σα φράουλα. Την εκύτταζε! Μα ποιος δεν την εκύτταζε; μήπως εκείνος ο μαθηματικός μας ο σαραντάρης με τα γιαλιά δεν της έδινε το θέμα στους διαγωνισμούς κ’ έπαιρνε κάθε φορά δέκα; Μήπως ο γυμνασιάρχης μας ένας γεροκακομαθημένος με δέκα παιδιά δεν την καλούσε κάθε φορά στο γραφείο χωρίς λόγο, κι’ άλλοι κι’ άλλοι. Ακόμα κι’ ο κηπουρός του σχολιού, εκείνο το παιδί με τα μαύρα γένεια δεν επήγαινε πάντα και στεκόταν απέναντι στο παράθυρο όταν γινόταν μάθημα γιατί από κει φαινόταν η Αφρούλα στην ισόγεια τάξη μας; Η ίδια η Αφρούλα έλεγε πως μια φορά που είχε αργήσει να βγει από την τάξη μετά τοσχόλασμα και έφευγε μόνη, ο Αλέξης, έτσι έλεγαν τον κηπουρό, την έπιασε άξαφνα πίσω από τη μέση και θα την φιλούσε αν δεν πρόφτανε ο επιστάτης. Τώρα η Αφρούλα παραπονιόταν πως η ομορφιά της δεν είχε νικήσει ποτέ το Ρόδη, τόσο μάλιστα που όταν κάποτε τον βρήκε αναπάντεχα μπροστά της εδώ στην Αθήνα στο Πανεπιστήμιο (η Αφρούλα είχε κάνει κάποιο χρόνο φοιτήτρια πριν παντρευτή) και με την παλιά συναδελφότητα πήγε και του μίλησε της φέρθηκε σαν ένας ξένος, έκανε πως δεν την ξέρει όλως διόλου. Κι’ όμως όταν έφευγε, γύρισε πίσω της και τον είδε να στέκει και να την κυττάζει σαν πρώτα στο σχολείο. “Α, πως πέρασε η ώρα με την κουβέντα, ο Γιαννούλης θα είναι ανήσυχος”. Η Αφρούλα με φίλησε πολλές φορές, με είπε λατρευτή της πολλές φορές και χωριστήκαμε. Έμεινα λίγες ώρες σκεπτική. Τι περίεργα πράγματα συμβαίνουν Θεέ μου. Καημένη Αφρούλα... κι’ άξαφνα με πιάσαν ξεκαρδιστικά γέλια όταν η Ντουλτσινέα -η υπηρέτρια του σπιτιού που της είχα χαρίσει αυτό τόνομα- φάνηκε με την αιώνια κάλτσα στο χέρι. Αυτό το θηλυκό μάζεψε παληές κάλτσες κ’ είχε γεμίσει ένα μπουύλο. Άλλη δουλιά δεν είχε παρά να μαντάρει απ’ αυτές που διακόσια χρόνια αν ζούσε δε θα πρόφτανε να τις φορέσει όλες. “Το φαγητό ήταν έτοιμο φυσικά πολλή ώρα”.

III

- Ε, λοιπόν Ντουλτσινέα τι κάνει ο κύριος Πλάτων, δε μούπες.
- Πεθαίνει Δεσποινίς, δε μιλάει τρεις μέρες τώρα.
- Από τι; Θυμήθηκα εκείνη τη στιγμή έναν πεινασμένο δάσκαλο που φώναζε μια φορά μέσα σ' ένα καφενείο σε κύκλο συναδέλφων του. "Δεν πεθαίνουμε από αρρώστειες κύριοι, από ασιτία πεθαίνουμε· ας βεβαιώνουν οι γιατροί πλευρίτη, τύφο... τίποτα ασιτία είναι.
- Από τι πεθαίνει ο γέρος Ντουλτσινέα;
- Αμ σάμπως πήραν γιατρό να ξέρουν από τι πεθαίνει. Ο γιατρός θάρθη άμα πεθάνει.
- Βέβαια· και θα βεβαιώσει κανένα πλευρίτη ενώ είνε ασιτία. Η Ντουλτσινέα γούρλωσε τα μάτια της σα να μη καταλάβαινε.
- Λοιπόν τους είπες... - Α, ναι έκλαιε η κυρία από ευχαρίστηση που τη θυμηθήκατε. Και σιγά σιγά έστριψε την κουβέντα στο κουτσομπολιό που εγίνονταν εκεί μέσα, έτσι γίνεται πάντα σε παρόμοιες περιστάσεις. - Μα βλέπεις, λέει η Ντουλτσινέα, είχαν εκεί μαζωχτή λογιών λογιών γυναίκες, πρώην δούλες, μικρονοικοκυράδες. Στης Ντουλτσινέας την εκτίμηση είχε πολύ ταπεινή θέση ο τίτλος της δούλας, όπως έλεγε η ίδια τις υπηρέτριες. Είνε αξιοπερίεργη η τόλμη αυτή με την οποία βγάζομε έξω τον εαυτό μας από τις γενικές κατηγορίες που ανήκουμε, όταν ιδούμε ότι η φήμη τους εξέπεσε. Έτσι όλες οι γυναίκες βρίζουν τις γυναίκες, οι στρατιωτικοί τους στρατιωτικούς, οι υπηρέτες τους υπηρέτες. Θέλοντας και μη άκουα το επαναλαμβανόμενο κουτσομπολιό της Ντουλτσινέας. Πόσες αλήθειες υπάρχουν ανάμεσα σε κείνα τα τερατώδικα ψέμματα. Έχουνε βλέπεις μια

τέτια διαίσθηση οι γυναίκες, ποτέ δεν πλανιώνται όλως διόλου. Κουρασμένη είχα γύρει πίσω στο κάθισμα έτοιμη ν' αποκοιμηθώ αλλά ξαφνικά μου τράβηξαν την προσοχή τα λόγια της Ντουλτσινέας που ήταν πια από τον εαυτό της. Το κουτσομπολιό της ήταν λογικό και άκακο. - Είνε νέος, έχει δίκηο, τον στενοχωρεύουν οι γέροι, αυτοί είναι υποκόντριοι, τσιγκούνηδες μα παρ' όλ' αυτά χρωστάμε μερικά πράγματα σε μας καμμιά φορά. Δεν είνε έτσι;

- Μα αυτός έλεγε πως θα έφευγε δυο μήνες πριν για να καθίσει μόνος, από τότε που ήμουν εγώ εκεί.

- Ναι, το αμέλησε κ' ευθύς που έπεσε ο γέρος άρρωστος αυτός μετακομίστηκε, δεν ήταν σωστό. Είνε μοναχοί τους, είχαν την ανάγκη του. Η γρηά κυρία επάνω στο παράπονό της μίλησε εναντίο του. Κ' έλεγε ολοένα η Ντουλτσινέα ενώ εγώ μισοκοιμόμουν... Μα βέβαια ήταν πολύ εγωιστικό να τους αφήσει ακούς εκεί να φύγει από το σπίτι του γιατί ήταν άρρωστη η μητέρα του κι' ο κακομοίρης ο πατέρας του που τον είχε ανάγκη στις δουλιές του. Και τι κάνει εδώ; Μα δεν πάτησε σας λέω ούτε μια φορά στο θείο του να τον ιδή.

Εβγήκα στις δέκα και διευθύνθηκα στο "Νέστορα". Ήταν το συνοικιακό καφφενεδάκι που μαζευόμαστε μια συντροφιά από μοναχικούς ανθρώπους. Όξω ο ουρανός ήταν μολυβένιος που και που αρηές ψιχάλες με κτυπούσαν στο πρόσωπο. Διπλώθηκα καλά και περπατούσα μηχανικά στους βρεγμένους δρόμους. Δέκα λεπτά ύστερα τους καλησπέριζα κι' ο πιο γκρινιάρης της συντροφιάς με περίλαβε. "Είσαι πριγκίπισσα, είσαι πάραπολυ πριγκίπισσα βλέπω!" Μα είχα τόσα πολλά πράγματα να τους ειπώ που αναβλήθηκε το κατηγορητήριο για τις απουσίες.

IV

Ο κύριος Πλάτων πέθανε, ο δυστυχής! και κανένας δε θα μάθη πως πέθανε από ασитία. Ο ανηψιός του δεν ήρθε ούτε στην κηδεία του. Ε έτσι τόχουν οι μουσοτραφείς άνθρωποι, είνε λίγο ιδιότροποι, βλέπουν πολύ συχνά ασχήμιες και κει που δεν υπάρχουν και η καρδιά τους είνε περισσότερο δυνατή, ξέρει να διαλέγει και τον πόνο. Έτσι είνε. Άλλως τε ποιος ξέρει αν οι ώρες που θα θυσίαζε σ' αυτές τις κοινές διατυπώσεις δε θα ήταν εκείνες που θα "επέπρωτο" να γεννήσουν κανένα μουσικό αριστούργημα ή ζωγραφικό ή ποιητικό. Αυτά κανείς δεν τα ξέρει. Το σαλόνι

μαυροντύθηκε και τα πασουμάκια του γέρου σταμάτησαν μπρος στο μεσαίο τραπέζι που είχαν αποθέσει το φέρετρο. Τα επίσημα ρούχα του μύριζαν ναφθαλίνη και γέμιζαν τη σάλα μ' αυτή τη μυρωδιά που προαναγγέλλει την νέα εποχή. Μια νέα εποχή άρχιζε για το σπίτι του. Ο καημένος ο γεροντάκος πάει κι' αυτός πάει κι' ο θαυμασμός του στο Μέγα Δάντη. Η γυναίκα του τον έκλαψε αποκαλώντας τον πιο τρυφερά τώρα πια "Τονάκι μου" αντί του "Κύριε Πλάτων". Μα βέβαια ο θάνατος έχει μεγάλη συγγένεια με την αγάπη. Τρυφεραίνει κι' αυτός τις καρδιές, ρίχνει τα προσχήματα "Τονάκι μου!". Τη νύχτα την πέρασαν μερικές γυναίκες κοντά του στη σάλα. Όπως έμαθα όμως από λόγο σε λόγο, λέει, ήρθαν στα χέρια και κυνηγήθηκαν γύρω στο τραπέζι του πεθαμένου. Δίκηο είχε η Ντουλτσινέα να τις περιφρονεί. Ωστόσο όλος ο καυγάς αυτός πέρασε, σκεπάστηκε και την άλλη μέρα, ήσυχες, καλές είχαν τριγυρίσει τη γρηά και φιλοσοφούσαν επί του θανάτου. Εξαντλήσανε όλη την παρηγορητική τους ικανότητα. "Μπααα καλά έκανε και πέθανε" και πρόσθετε η άλλη "αμ τι καλό θα ιδής και συ που θα ζήσεις ακόμη;" και μια άλλη πιο τολμηρή "Κύττα να μη μαραζώσεις καημένη, να γλεντήσεις τη ζωή σου, άκου με μένα. Ν' ανοίξεις το σπίτι σου να μη στοιχειώσει". Μα μια γεροντοκόρη μίλησε με περισσότερη φρονιμάδα "Να πααίνεις στο νεκροταφείο καλή μου, όλη την ώρα να πααίνεις. Να συνηθίσεις το θάνατο να μη σου βαρυφαίνεται γιατί δεν ξέρεις πότε θα πεθάνεις. Κι' αυρίο μπορεί..." Όλες βρήκαν σοφή αυτή τη γνώμη και την έβαλαν να την ξαναπή. Έτσι σιγά σιγά η ομιλία πήρε πεσιμιστικό χαρακτήρα. Η κυρία Βαστάρδη πρόστρεξε αμέσως στην εχθρή της φιλολογία κι' ανάφερε με μια ψηλή-ψηλή φωνή κάποιο όνομα συγγραφέως, δε το θυμάμαι, μα την αλήθεια πολύ δύσκολο όνομα συγγραφέως που είπε το εξής: "Περισσότερο αξίζει ο θάνατος ή η ζωή". Ποτέ δεν περίμενα από την κυρία Βαστάρδη, το δροσερό αυτό πλάσμα τόσο μεστό πνεύμα.

Έρθε και η ώρα της εκφοράς. Ήσυχια, αθόρυβα κατέβηκε τις σκάλες ο γεροντάκος κ' έφυγε με τα επίσημα ρούχα του που μύριζαν ναφθαλίνη. Η γρηά η κακομοίρα απασχολημένη με το πένθιμο ντύσιμο δεν πρόφτασε να καταλάβει πως της τον έπαιρναν. Αν κι' αργά όμως τον φώναξε με τρία "Τονάκι μου" αλλ' αυτός ήταν πια όξω από την πόρτα δεν την άκουσε.

Μετά την επιστροφή παρατέθηκε το επίσημο γεύμα. Οι σοφίες πάψανε, οι παρηγοριές αναβλήθηκαν και δύο περίφημα γαλόπουλα εστόλισαν το τραπέζι του μακαρίτη. Βλέπεις είχε και φίλους. Ένας Ειρηνοδίκης [ανθυπασπιστής] είχε κάνει όλη αυτή τη θυσία που βλέπαμε, μονάχα θάταν προτιμώτερο να την έβλεπε κι ο μακαρίτης ο φίλος του... Ω θάταν πολύ προτιμώτερο. Ευχήθηκαν

όλοι στη γρηά το “ζωή σε λόγου της” κι’ αυτή απάντησε με συγκίνηση ο Θεός να δώσει να ζήσει για να τον θυμάται. Το γεύμα ετελείωσε. Ήταν καιρός πια να διαλυθούν, έτσι κ’ έγινε. Έμειναν μόνο δυο τρεις συγγενείς της και γω. Μας εκράτησε λίγη ώρα μέσα στην κάμαρά της, μια κάμαρη στολισμένη με μπάντες κεντητές από καναβάτσα, μερικές φωτογραφίες γύρω από ένα πλεχτό συρματένιο πιάτο. Επάνω σ’ ένα κομό ένας χρυσός καθρέφτης και άλλα μικροπράγματα απαραίτητα στο παλαιϊκό νοικοκυριό της. Ύστερα μας παρακάλεσε να περάσουμε στην κάμαρα του νεκρού. Δεν ήθελε, λέει, να χωριστή τόσο γρήγορα από τη θύμησή του. Εμπήκαμε ο ένας πίσω από τον άλλο στο κλειστό δωμάτιο· εφωτίζοταν ακόμα από τη λαμπάδα που συνεχίζει για λίγες ακόμα μέρες τη ζωή που φεύγει. Μια μικρή βιβλιοθήκη, ένα παληό γραφείο πλάι στο κρεβάτι και το μάτι μου εστάθη άξαφνα σ’ ένα μεγάλο κάδρο γαρνιρισμένο με γαλάζιο καρτόνι. Μια φωτογραφία· εγνώρισα αμέσως το νεό ανηψιό τους. Η γρηά με πρόσεξε και κούνησε θλιβερά το κεφάλι. “Μας περιφρόνησε παιδί μου, μα εμείς δεν είχαμε καμιά ανάγκη άλλη παρά να τον βλέπουμε. Τον αγαπήσαμε σαν παιδί μας κι’ αυτός μας περιφρόνησε”. Η γρηά κουνούσε διαρκώς το κεφάλι, με τα χέρια μπλεγμένα στα γόνατα. Τι θλιβερό πράγμα η αδυναμία όπου κι’ αν τη βρη κανείς! Γιατί τον αγάπησαν οι γέροι ένα νέο τόσο εγωιστή, ένα τόσο σκληρό άνθρωπο; Γιατί απλούστατα είχαν ανάγκη ν’ αγαπήσουν κάτι, να βασταχτούν από κάτι, να κρατηθούν από τη ζωή. Κ’ η γρηά από λίγα λόγια μου εμάντεψε τη σκέψη μου, μα ήταν ολότελα αντίθετη. Έλεγε σα να μονολογούσε “Αξιαγάπητο παιδί. Τον είχες κοντά σου, τον αισθανόσουν. Τόσο ευγενικός, τόσο σπάνιος νέος. Έξυπνος, πνεύμα σε όλα. Δε μας έκανε κανένα κακό, μονάχα μας περιφρόνησε... Δεν είμασταν άξιοί του...”.

Είχεν αρχίσει να βραδυάζει όταν εβγήκαμε έξω. Με συνόδευε ένας γνωστός μου κύριος από την επαρχία. Ο ουρανός ήταν ξάστερος αλλά φυσούσε ένας πολύ ψυχρός αέρας που έκανε τα άκρα ν’ αναισθητούν. Καθισμένοι βαθιά σ’ ένα μπαρ ύστερα από μια ώρα μιλούσαμε για χίλια δυο ζητήματα αποφεύγοντας να ξαναφέρουμε την ομιλία σε ό,τι είδαμε κι’ ακούσαμε εκεί μέσα. Ωστόσο και κείνος και γω δεν είχαμε μείνει ανεπηρέαστοι κ’ η προσπάθειά μας πήγε στα κούφια. Άξαφνα χωρίς να το σκεφτώ έβγαλα ένα πανομοιότυπο “Τονάκι μου”. Έκανε ένα επιπληκτικό μορφασμό αλλά δεν μπόρεσε να μη τον συνεπάρει το γέλιο. Έτσι η κουβέντα μας ήρθε σιγά σιγά στα παληά, στον τόπο μας, στο σχολειό, στους δασκάλους. “Θυμάσαι την Αφρούλα;” μούπε άξαφνα. “Μα βέβαια πως μπορεί”.

- Ξέρεις τώρα παντρεύτηκε και...
- Δεν είναι καθόλου ευχαριστημένη.
- Καλέ είναι ενθουσιασμένη, τι άλλο ήθελε; πλούτη κ' έναν άντρα παιχνίδι της.
- Ναι, μα ήθελε και έρωτα, όπως λέει.
- Ε, αυτόν τον έχει άφθονον.
- Πως αυτό; Τα κατάφερε με τον...
- Ποιον τον... εγώ είμαι αυτός. Με συγχωρείς για την ομολογία αλλά μου εξέφυγε... Ξέρεις τίποτε άλλο εσύ; Έλα πες μου, είσαστε φίλες και τα λέτε.
Τούδωσα να καταλάβει ότι δεν ξέρω τίποτα παρά ένα παιδικό της αίσθημα σε κάποιο συμμαθητή. - Σε ποιον δηλαδή από όλους;
- Έλα, μην είσαι κακολόγος, αυτά εγώ δεν τα πιστεύω.
- Και γω δεν πρέπει να τα λέω ε; συγγνώμη!
Μα ήταν λοιπόν δυνατό; Η Αφρούλα δεν είχε κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον; Ασφαλώς δε θάταν έτσι, οι άντρες είναι τόσο ζηλιάριδες.

V

- “Ελάτε λοιπόν Δεσποινίς σας ζητούσαν όλο το απόγευμα, με περίλαβε η Ντουλτσινέα. Ένα σωρό κύριοι κι' ανέβηκαν με το ζόρι απάνω, αφού τους είπα πως λείπατε σε κηδεία. Καθώς το άκουσαν χάλασαν τον κόσμο στις φωνές, θέλανε καλά και σώνει να έρθουν να σας πάρουν από κει μα γω το βάσταξα μυστικό το σπίτι. Η Ντουλτσινέα περίμενε πως θα εξαγριονόμουν αλλά όταν είδε πως γελούσα ήσυχα ξανάρχισε πιο θυμωμένα - Μα γελάτε και μένα μου εκόπη το αίμα. Πήρανε το πιετό από κει απάνω και τόπιανε μονορούφι... ακούς εκεί... ένας κ' ένας άντρες σωστοί και μαλλώνουν έτσι καλά καθούμενα... ακούστε που σας λέω είναι σωστό αυτό να λέει ο ένας τον άλλον πτώμα;” Είχα ένα γράμμα· το είχε φέρει ένα παιδί και ήθελε και απάντηση. Η Αφρούλα. Την εξέχασα λέει, δεν πήγα να την ιδώ και με την ευκαιρία των γενεθλίων της με καλούσε στη γιορτή που θα έδινε. Βαρετή

ιστορία! Η Αφρούλα, ο Γιαννούλης ο άντρας της, ο Λεωνίδας ο Ρόδης και όλη η συνοδεία των φίλων της. Με μικροπράγματα ανακατεμένα που στο κάτω-κάτω δε μ' ενδιαφέρουν και νάχω τόσες πολλές δουλιές επείγουσες. Ας έμπει τουλάχιστο η Άνοιξη νάχει με κάτι ν' ασχοληθή κ' η ψυχή μας. Μια αλλαγή όσο κι' αν δεν είναι απρόοπτη θα μας δώσει πάντα μια συγκίνηση. Το παράθυρο της κάμαρας μου έβλεπε άλλοτε σ' ένα κηπάκη, μικρούτσικον, τιποτένιον εκεί κηκάπη μα που ήταν μια παρηγοριά, ήταν μια γωνίτσα που σταματούσε λίγο η Άνοιξη εκεί. Μοίραζε μερικά δροσερά φιλιά στα κλαδιά των δέντρων κι' αυτά εφούντωναν. Όταν δεν είχα άλλη δουλιά μπορούσα να μετρώ πόσα καινούργια φύλλα φάνηκαν κάθε μέρα κι' αυτό μούφερνε μια φρεσκάδα στην ψυχή. Αργότερα το οικονομικό πνεύμα των νοικοκυρέων τη χάλασε τη μικρή ομορφιά του κήπου. Έχτισε κ' εκεί για να νοικιάσει και τι έχτισε! ένα τετράγωνο ντουβάρι με κάτι παραθυράκια σα φυλακή, ένα κολοβό πράμμα, μια ασχημία και πάει η μικρούλα γωνία που καρτερούσε την άνοιξη.

Η Ντουλτσινέα ήρθε σιγά σιγά πίσω μου και στάθηκε. Δεν ήξερε τι σκεφτόμουνα και νόμισε "πως η Δεσποινίς στενοχωρήθηκε από τη σημερινή μέρα" γι' αυτό θάθελε να με ρωτήσει. "Μπα τι λόγος! μπορείς να με ρωτήσεις. Για να ιδώ μάλιστα τι σ' ενδιαφέρει να μάθεις". Ήθελε να ξέρει αν πήγε αυτό το παιδί στην κηδεία του θείου του. Ωραία ιστορία! Τώρα άρχισε να ενδιαφέρεται και η Ντουλτσινέα για τον ήρωα αυτόν της ημέρας. "Ε, για να ιδούμε τι λες εσύ, πως κρίνεις τον άνθρωπο από όσα άκουσες, επήγε ή δεν επήγε;" Έκανε θλιβερά ένα αρνητικό σημείο με το κεφάλι. Εξέσπασα στα γέλια. Μα τι διάβολο μπορούσαν να την ενδιαφέρουν αυτή τέτια πράγματα. - Α Δεσποινίς μέσα σ' αυτή την υπόθεση έχω και γω το μέρος μου. Είναι που την έχουμε περάσει και μεις στη ζωή μας την ίδια ιστορία. Και λιγάκι αλλοιώτικη αν είναι, δεν έχει να κάνει αυτό. Πρώτη φορά μου μιλούσε τόσο θλιβερά η Ντουλτσινέα. Την κύτταζα επίμονα σα να της ζητούσα κάτι· το κατάλαβε και επιδόθηκε με περισσότερο ζήλο στο μαντάρισμα. Να, ένα πλάσμα εκεί που επειδή μαντάρει όλη τη μέρα δε σκέφτηκαν πως μπορεί νάχει κι' άλλες αξιώσεις από τη ζωή. Κι' όμως αυτού του κοριτσιού όλο δουλεύει το μυαλό του, όλο δουλεύει και κάθε μέρα κι' απώνα μαράζι κατασταλάζει στην καρδιά του.

- Έχεις πολύν καιρό να πας στο χωριό σου Ντουλτσινέα;
- Τρία χρόνια.
- Την τελευταία φορά που πήγες δε θάθελες να μείνεις εκεί;
- Ναι, αν ήταν αλλιώς τα πράγματα.

- Μα πως, δεν ήσουν ένα κορίτσι μέσα σε τόσ' αδέρφια; Τι τους έκανες και σ' άφησαν μονάχη; Τα χέρια της τρέμουν πάνω στην κάλτσα. - Χμ. Βλέπετε... τίποτα. Τ' αγαπούσα. Αυτό μόνο τ' αγαπούσα πολύ. Άρχισε να κλαίει με λυγμούς. - Λοιπόν Ντουλτσινέα η γρηά δεν έκλαιγε, ήταν περήφανη όταν το έλεγε και συ είσαι ένα νέο κορίτσι που μπορείς να βρης άλληνη αφοσίωση με τον καιρό. Αφηνόταν πάντα στη στενοχώρια και γινόταν νευρική. Από το πρωί ως το βράδυ την άκουγα να γκρινιάζει με τη γρηά σπιτονοικοκυρά μου. Ήταν μια χήρα ανώτερου δικαστικού [τμηματάρχη τραπέζης], φύση διεστραμμένη, μια σωστή στρίγγλα. Η τσιγκουνιά της ήταν απίστευτη, εθαύμαζα πάντα πως κατόρθωναν να τρώνε οι δυο τους με το τίποτα. Τώρα τελευταία βλέποντας πως η Ντουλτσινέα έδειχνε κάποια αφοσίωση σε μένα της είχε απαγορέψει και να με περιποιείται ακόμα - Θυμάμαι καημένο κορίτσι τ' ατέλειωτα τραγούδια σου σαν πρωτοήρθες εδώ, τα γέλια σου, την καλή καρδιά σου - Κ' είνε ένας χρόνος από τότε πάνε όλα, μαράζωσε, δεν καταλάβαινα μονάχα γιατί επίμενε να μένει κει μέσα και δεν έφευγε. Μια μέρα μου απάντησε. "Κί' αν μου τύχει μια άλλη κυρά σαν κι' αυτήν, το κακό θάναι πως δε θάσαστε σεις κοντά μου". Ήταν το πρώτο σπίτι που πήγαινε υπηρέτρια. Δεν μπορούσε ακόμα να συνηθίσει στην ιδέα πως έπρεπε να πληρώνεται από τη γρηά τσιγγούνα και μάλιστα να υπακούει στις κακούργικες ιδιοτροπίες της. Προτήτερα ήταν σε μια θεία της που ανέλαβε να την προστατέψει όταν ορφάνεψε. Κάποτε για κάποια μικροαιτία την πέταξε στο δρόμο. Ένα κορίτσι σαν κι' αυτή δειλό κι' ανήξερο να βρεθεί μια νύχτα στο δρόμο του ήταν έν' αξέχαστο δυστύχημα. Μια γειτόνισσα την έφερε εδώ για καλήτερα. Κακόμοιρο κορίτσι με το συμπαθητικό ασχημούλι μούτρο που το φώτιζαν δυο μεγάλα κατάμαυρα μάτια γιομάτα αφοσίωση και θέρμη, γιομάτα άγνοια με όλα τα δεκαενιά χρόνια της. Μας επήρε αργά η νύχτα εκείνη να μαντάρει και μένα να διαβάζω.

VI

Η Αφρούλα με δέχτηκε η ίδια στην πόρτα πεταχτή κ' εύθυμη. Διασχίζοντας τον κήπο του σπιτιού της είχα μαζέψει πάνω στο επανοφόρι μου μερικές νιφάδες χιόνι. Αυτό την εχαροποίησε πιο πολύ. Άνοιξε την καρδιά της σαν ένα κάνιστρο λουλουδένιο και με περίχυσε με όλα τα τρυφερά ονόματα. Ήταν η ώρα του τσαγιού. Με οδήγησε στην τραπεζαρία πριν ακόμα συγκεντρωθή ο κόσμος. Στο παραπλεύρως σαλονάκι εχόρευαν μερικά ζευγάρια. - Φέγγεις από ευτυχία κι' από ομορφιά Αφρούλα. - Α μα έχω ένα μυστικό... σουτ ο Αιμίλιος. Ερχόταν σε μένα. Μου εφώναξε: "Άκουσα τη φωνή σου χορεύοντας και σε γνώρισα. Τι κάνεις από χτες; Έλα αυτό το μπλουζ που τελειώνει, έλα σε παρακαλώ", η Αφρούλα με κρατούσε σφιχτά από το χέρι. Εκείνος μου έκανε νόημα να μου ειπή. Ξαφνικά όμως ένα κύμα κόσμου έμπαινε μέσα, εγλύτωσα. Ο χορός τελείωνε, το τσάι σερβίροταν. Η Αφρούλα μου σύστησε τον άντρα της που ανάλαβε να με συντροφέψει στο τραπέζι. Τον κύτταζα έκπληκτη. Ένας ωραίος άντρας αληθινά, μα πως δεν της έφτανε αυτός της Αφρούλας; Ευγενικός χωρίς επιτήδευση έδειχνε μια απλότητα και καλωσύνη που τον έκαναν περιζήτητον στη συντροφιά. Μιλούσε με όλους και με μεγάλη επιτηδειότητα. Περίεργο μα την αλήθεια, ήταν λοιπόν τόσο κοντόφθαλμος αυτός ο άνθρωπος που δεν ήταν ωστόσο καθόλου κουτός; Ο Αιμίλιος εκάθοταν πλάι στην Αφρούλα, συντροφεύοντας μιαν άλλη κυρία, μια ώριμη γυναίκα αρκετά ωραία όμως ώστε να μη δικαιολογείται

όλως διόλου η αφηρημάδα του καβαλιέρου της. Ήταν νευρικός, επρόσχε μ' ένα λαθραίο τρόπο όλες τις κινήσεις της Αφρούλας που εκάθονταν πλάι σ' έναν εξηντάρη ασπρομάλλη κύριο πρώην βουλευτή Πατρών. Φαίνεται πως ο καβαλιέρος της αυτός της διηγιόταν ποιος ξέρει τι ενθουσιαστικά πράγματα και η Αφρούλα έτσι ξεχνιόταν πάνω στην ευθυμία της ώστε έφερνε ασυνείδητα το γυμνό ρόδινο ώμο της στη μέση στο στήθος του. Ο Αιμίλιος εν τω μεταξύ χτυπούσε θορυβώδικα τα σερβίτσια και η άτυχη ντάμα του καταπιάστηκε τώρα πλέον αυτή στο να τον περιποιηθή. Ο άντρας της Αφρούλας μου μιλούσε με ευχάριστες παρεμβολές για τ' αποτελέσματα του ευρωπαϊκού πολέμου και μολονότι δε μου είχαν φύγει πολλά πράγματα από όσα μου έλεγε ασχολιόμουν συγχρόνως στην εξέταση των συμπτωμάτων. Ήταν και γνωστοί μου άνθρωποι μα ήταν και πολλοί άγνωστοι. Ως επί το πλείστο νέοι άντρες καλοβαλμένοι με όλων των ειδών τα επαγγέλματα. Δεν έλειπαν εννοείται και οι καλλιτέχνες. Μερικοί λογοτέχνες, κιτρινιάρικα παιδιά ερωτευμένα με την τέχνη τους μα πιο πολύ ερωτευμένα με την κακοριζικιά τους σα νάταν αυτή ο φορέας του ταλέντου τους. Δειλοί και στριμωγμένοι στις θέσεις τους, κρατώντας μια πεισματική σιωπή με ύφος περιφρόνησης για τα πράγματα που δήθεν δεν τους ενδιέφεραν μα που πραγματικά τους ήταν άγνωστα και αναπτύσσοντας μιαν απίστευτη τόλμη στα μοναχικά συναπαντήματά τους με τις γυναίκες. Ένας απ' αυτούς ποιητής, συνεργάτης σε καμπόσα περιοδικά έκανε ένα πραξικόπημα. Μένοντας στερνός με την ανίδεη ντάμα του - ένα κορίτσι ως δεκαέξη χρονώ - στο σαλόνι που άδειαζε της ρίχτηκε... λαύρος, Θεέ και Κύριε! πήγε το κορίτσι κλαίγοντας στη μητέρα του. Αυτά εννοείται μαθεύτηκαν ύστερα από μέρες. Για φαντάσου! Τον θυμάμαι, είχε βρεθή μια στιγμή κοντά μου και γύρεψα τρόπο να τον κάνω να μιλήσει μα έμενε σιωπηλός και τρομαγμένος. Σιγά σιγά ημέρεψε κι' αφού από τους άλλους μας εδίνονταν η αφορμή μιας κοινωνικής συζήτησης είδα πως είχε κάτι ιδέες του προπερασμένου αιώνα. Και όμως για την πράξη ήταν τόσο προοδευμένος. Έλεγε, καθώς θυμάμαι πως τη γυναίκα τη θέλει "ως διακοσμητικόν" κάτι τέτοια! Για φαντάσου, ένας άνθρωπος διακοσμητικόν... χμ, δεν είχε και δύσκολες ιδέες. [Μα κάπως είχε δίκιο για τον εαυτόν του γιατί κι' αυτός θα χρησίμευε πιθανότατα για διακοσμητικό. Θα μπορούσε κανείς να τον βάλει σε κάτι εσωτερικά μπαλκόνια στις σκάλες να παρασταίνει ένα βαλσαμωμένο αγριοπούλι. Ένα πελεκάνο π.χ.]. Ο χορός έδινε κ' έπαιρνε· δυο τρία κορίτσια τραγούδισαν, ολωσδιόλου κλασική μουσική. Είχα απομονωθεί σε μια γωνιά ολοπράσινη από μετάξι και βελούδο, βυθισμένη ως το λαιμό στη μαλακωσιά τους. Στην

αριστερή μου πλάτη άνοιξα τα παραπετάσματα ενός παραθύρου κ' έρριξα μια ματιά έξω. Ένα αυτοκίνητο σταματούσε στην καγκελωτή πόρτα του κήπου και σε λίγο ένας κύριος κομφότατος κατέβηκε. Το πιάνο μου έστελνε τρελλές τρίλιες στο βάθος μου. Άναβαν τα φώτα όταν η Αφρούλα ήρθε να συμεριστή το ραχάτι μου. - Περίφημα! - Τι είναι αυτό πάλι; - Μα σε θέλω λοιπόν δεν καταλαβαίνεις; Έχω τρομερή πλήξη. - Α... ευχαριστώ και εκ μέρους των προσκληκλεμένων σου. Μα πως συμβαίνει; ένας ολόκληρος κομφός κόσμος ανεβοκατεβαίνει δω μέσα. - Και μόνο εκείνος δεν έρχεται; είπε ψιθυριστά η Αφρούλα. - Σε συγχαίρω για τον άντρα σου Αφρούλα, είναι λαμπρό παιδί. - Ουφ! σου τον χαρίζω. Κι' αμέσως ύστερα με πολλή τσαχπινιά. - Είδες μια χαριτωμένη βουλίτσα που έχει στο πηγούνι; Είσαι ανυπόφορη όμως απόψε... καταλαβαίνω είσαι θυμωμένη με τις τρέλλες μου ε; σου, μη μου ειπής τίποτα.

Ο χορός ξετρέλλαινε. Τα λικέρ άδειαζαν. Στο διπλανό σαλόνι μερικοί νέοι με τις ντάμες τους χαλούσαν τον κόσμο παίζοντας τρελλά παιχνίδια. Άνοιξε η πόρτα προς το καπνιστήριο και έβλεπα στο βάθος τον Αιμίλιο καθισμένον πλάι σ' έναν κύριο. Ήταν ο κομφός κύριος που είδα πριν μια ώρα ν' ανεβαίνει. Περίεργο! αυτός σα νάταν ο ανεπιός των γέρων εκεί πέρα ε; Με κύτταξε κι' αυτός τώρα προσεχτικά μ' αναγνώρισε; ίσως γιατί έκανε μια κίνηση σα νάθελε να σηκωθεί. Η Αφρούλα είχε φύγει πολλή ώρα από κοντά μου αλλά δεν άργησε να ξανάρθη. - Τον είδες, τον είδες; - Ποιον; - Το Λεωνίδα - Έτσι μου φαίνεται. Εκαθόταν πλάι στον Αιμίλιο; - Αχ! πόσο είμαι ευχαριστημένη. Ήρθε, ένα βήμα στη νίκη. - Γιατί δεν τον φέρνεις μέσα; - Μα, είδες ξέχασα να σου ειπώ, έφυγε. Σε φοβάται παιδί μου, εσένα όλος ο κόσμος σε φοβάται. - Με υποχρεώνεις. Μα τι ακριβώς φοβάται σε μένα; Μήπως του θυμίζω τίποτα από τον πεθαμένο τον μπάρμπα του; Η Αφρούλα γελούσε. Μα εφантаζόταν πως ο Λεωνίδας δεν ήθελε να ξέρω τον ερχομό του.

- Πως κατάφερες να τον πλησιάσεις Αφρούλα αυτό τον άγριον [άνθρωπο;]

- Πήγα σπίτι του.

- Α... αδύνατο.

- Βέβαια πήγα. Είμαι τολμηρή εγώ. Μη φαντάζεσαι όμως ότι έκανα τρέλλες, τίποτα, ολωςδιόλου. Επήγα συναδελφικώς. Όταν με πρωτοείδε με διατάξε να φύγω αμέσως, έπειτα δέχτηκε να με ακούσει. Ήμουν τόσο απλή κι' αθώα. Μου γύρεψε συγγνώμη. Κείνη τη στιγμή σοβαρεύτηκα, του μίλησα ολωςδιόλου σοβαρά πράγματα. Μου υποσχέθηκε ναρθή σήμερα και ήρθε. Είδες τι επιτήδεια είμαι; Ο Αιμίλιος επίμενε να χορέψουμε μα με πονούσε

το κεφάλι, ας χόρευε με την Αφρούλα, “α, η Αφρούλα έχει τόσον ενθουσιασμό τώρα που θα σκοντάφτει διαρκώς”, μα η Αφρούλα βρισκόταν κιόλα στο μπράτσο του γέρο-πολιτευτή.

VII

Ο Αιμίλιος έπιασε δυνατά το χέρι μου όταν εβγήκαμε από της Αφρούλας. Έτρεμε λίγο.

- Πες μου, σ' εξορκίζω στην παιδική μας γνωριμία, τι καταλαβαίνεις από όλα αυτά, πε μου.

- Μα τόσο σοβαρά το παίρνεις το πράγμα, εσύ που την ξέρεις τόσο καλά την Αφρούλα;

- Δεν ξέρω τίποτα, χτες ήταν τρελλή από έρωτα για μένα και σήμερα ήταν μεθυσμένη από την επίσκεψη του Λεωνίδα. Είνε δυνατό; Αυτός είχε αρραβωνιασμένος· αγαπάει τρελλά τη γυναίκα του. Η Αφρούλα δεν τον ξέρει καλά το Ρόδη αν νομίζει πως θα τον καταφέρει.

- Δεν ξέρω τίποτα φίλε μου και πολύ λιγώτερο καταλαβαίνω. Ο άντρας της είχε ένας τέλειος άνθρωπος και σου δείχνει τόση φιλία. Αν εσύ πραγματικά... το βρίσκω πάρα πολύ χυδαίο εκ μέρους σου.

- Οι άντρες! Είμαστε τόσο ακαταλόγιστα ασυνεπείς με μας τους ίδιους... καταλαβαίνω, για μένα αυτό είχε ένα λάθος ανεπανόρθωτο. Μα αν ήξερες τι μέσα μεταχειρίστηκε να με κατακτήσει.

- Πάει καλά· ένα λάθος. Όλοι οι άνθρωποι κάνουμε λάθη μα το χειρότερο δεν είναι αυτό.

- Λοιπόν;

- Είχε το να επιμένουμε σ' αυτά, εν συνειδήσει ότι είχε λάθη.

- Από απόψε. Έχεις το λόγο μου. Ποτέ πια· ποτέ!

- Αστείο! Τι με μέλλει εμένα...

- Όχι μη μου φέρεσαι με κακία. Κάτι αξίζω, μα την αλήθεια. Θα ιδής.

Έμεινε για λίγες στιγμές θλιβερά σκεπτικός.

- Ξέρεις τι σκέφτομαι; Πως αυτά που λες είναι μια ωραία ηθική.

- Μα αυτή είναι μια κοινή ηθική. Νομίζω πως όλος ο κόσμος σκέφτεται έτσι.

- Ναι ίσως. Μονάχα που όλος ο κόσμος δεν εκτελεί έτσι.

Έτσι είναι ο Αιμίλιος είχε δίκιο: είναι ασυνεπείς με τον εαυτό τους οι άντρες. Ένας σωρός από ιδέες ωραίες, ελεύτερες κι' όμως οι πράξεις τους μένουν πάντα ανεξέλεγκτες. Πρόθυμοι να εξιλαστούν και να ξαναμαρτήσουν αναλόγως με τις περιστάσεις. Όσο για τις γυναίκες πούνε συνένοχές τους, ω αυτές είναι πάντα άξιες της συμπάθειάς των. Είναι οι γυναίκες που δεν μπόρεσαν ν' αποφύγουν τη γοητεία τους. Οι υπόλοιπες είναι αξιοκαταφρόνητες και μισητές.

Ο Αιμίλιος ξαναγύριζε στο ίδιο θέμα μ' ευχαρίστηση.

- Έχεις όλως διόλου δίκιο. Τόσο περισσότερο που η ηθική αυτή είναι χαριτωμένα ανθρώπινη. Ο Ρόδης δεν είναι ούτε χριστιανός. Ο αμαρτωλός κατά τούτον είναι άξιος κάθε περιφρόνησης, δε σώνεται. Ολωςδιόλου υπεράνθρωπος ε;

- Αυτό θα ειπή πως ξέρει λίγο τη ζωή. Ασφαλώς θ' αλλάξει, θ' αρχίσει να συμπαθεί τους αμαρτωλούς. Δεν υπάρχει πιο συμπαθητικό πράγμα από την ταπεινωσύνη τους.

- Όλων των ειδών οι αμαρτωλοί είναι συμπαθητικοί άραγε;

- Μα πως βέβαια όλοι όταν έχουν τα δάκρια της μετάνοιας στα μάτια.

- Κ' είναι έτοιμοι να ξαναμαρτήσουν κάθε φορά.

- Μα η προσπάθεια φίλε μου, αυτή είναι που τους αγιάζει. Έπειτα ποιος ξέρει, ίσως δεν έχεις άδικο, υπάρχουν και συχαμένες αμαρτίες, αυτές δε συχωριούνται.

- Ποιες είναι αυτές; Μην είμαι τάχα απ' αυτούς τους ασυγχώρητους;

- Ρώτησε το φίλο σου το Ρόδη. Εσένα σου χρειάζεται αυστηρή κριτική.

- Αλλοίμονο, αυτός με στέλνει ίσια στα κάτεργα.

- Όστε αληθινά αυτός είναι τόσο ανεπίληπτος;

- Αληθινά. Μου κάνει την εντύπωση ενός σιδερένιου ανθρώπου. Εγώ τον φοβάμαι. Ό,τι με συμβουλέψει μου είναι αδύνατο να μη το κάνω. Σου επιβάλλεται. Βγαίνει μια γοητεία απ' αυτόν τον άνθρωπο. Πιστεύεις σ' αυτόν έτσι χωρίς να εξετάσεις. Συνδεόμαστε από μικρά παιδιά. Δεν τον έχω πιάσει ούτε μια φορά να λείψι ψέμματα.

- Είναι επιτήδειος;

- Όχι. Έχεις κακή ιδέα για το Ρόδη.

- Δεν έχω καμιά ιδέα.

- Είπε ενάρετος άνθρωπος και μαζί θελκτικός. Παρ' όλη τη σκληρή περηφάνεια του...
- Για το αναμάρτητό του;
- Ακριβώς, είχε πολύ συμπαθητικός. Αλλά ξέχασα πως για σένα μόνο οι αμαρτωλοί είναι συμπαθητικοί.
- Ναι αλλά οι αναμάρτητοι μου είναι θαυμαστοί. Φτάσαμε νομίζω. Μην ξεχάσεις τη συγκέντρωσή μας στο "Νέστορα". Τα παιδιά θα χαρούν πολύ να σε ιδούν.
- Μα γιατί δεν τους κουβαλούσες στην Αφρούλα;
- Αυτούς! Είπε εναντίον των επισκέψεων, αναρχικοί άνθρωποι.
- Κι' όμως τον Αλέξη θα έπρεπε να τον περιλάβει η Αφρούλα, θα έχανε τα μυαλά του.
- Δεν ντρέπεσαι. Ορβουάρ.

Τους μιλούσα για όλα όσα μου είχαν συμβή από τότε που τους άφησα. Τα διάφορα θλιβερά περιστατικά, τις περίεργες γνωριμίες μου, μα τ' άκουαν σαν τιποτένιες προφάσεις της απουσίας μου από την παρέα. Τουλάχιστον η είδηση πως θαρχόταν ο Αιμίλιος να τους δη; Α, βέβαια, αυτό ήταν το πιο σημαντικό από όλα. Τον γνώριζαν από το Παρίσι που σπούδαζαν μαζί κ' ήταν ένας καλόκαρδος νέος. Τους είχε συστήσει εκεί έναν ολάκερο καλό κόσμο και περνούσαν ωραίες μέρες. Πολλές αναμνήσεις. Έτσι λοιπόν; Θα τον έβλεπαν τον Αιμίλιο.

- Αλέξη, γνώρισες ίσως μια Δανάη Ραβή στο Παρίσι; Ο Αιμίλιος, μου είπε πως την ξέρεις.

- Ναι, βέβαια. Καλά, που την ξέρεις εσύ, δε μου μίλησες ποτέ άλλοτε.

Ο Αιμίλιος τους είχε μαζί με τον Κούλη οδηγήσει σπίτι της μια βραδιά. - Στο Παρίσι τον γνώρισε το Ρόδη;

- Όχι, στην Αθήνα.

Έβαλα τον Αλέξη να μου διηγηθεί ό,τι ήξερε. Η Δανάη επήγαινε στο Παρίσι πολύ συχνά. Δεν ήταν πολύ πλούσια αλλά ζούσε καλά με οικονομίες. Μια μητέρα μονάχα είχε. Δε σπούδαζε ειδικά τίποτα μα φαίνεται να είχε πολλά διαβάσει. Παρακολουθούσε μ' ενδιαφέρο όλη την καλλιτεχνική κίνηση του Παρισιού. Ένας τύπος γυναίκας σπάνιας, έλεγε ο Αλέξης.

- Εδεχόταν κόσμο στο σπίτι της;

- Όλο το διανοούμενο ελληνικό κόσμο του Παρισιού.

- Γυναίκα του κόσμου λοιπόν.

- Όχι όπως το εννοούν συνήθως. Είχε δική της εκλογή στις συναναστροφές, άλλως τε μια τόσο ελεύθερη γυναίκα...

- Μετά το αρρεβώνιασμά της την ξαναείδατε;

- Βέβαια! ήταν η ίδια. Δε μας μιλούσε ποτέ σχεδόν για το Λεωνίδα. Εδεχόταν τον ίδιο κόσμο. Την απασχολούσαν τα ίδια πράγματα και δεν έδειχνε κανέναν ιδιαίτερον ενθουσιασμό θα έλεγε κανείς. Κι' όπως μας έλεγε ο Αιμίλιος... α! νάτον, στην ώρ' απάνω.

Όπως ήταν επόμενο του ρίχτηκαν όλοι μαζί μιλώντας για τα περασμένα χρόνια. Του συστήσαμε μερικά άγνωστα πρόσωπα της συντροφιάς.

- Λοιπόν; Τι ήταν αυτό που λέγατε για μένα;

- Στοιχηματίζω πως έρχεσαι από της Αφρούλας. Μην πης ψέμματα. Εγώ έχω ξεχάσει τις υποσχέσεις σου.

Έτσι ήταν! ερχόταν από κει. Αλλά δεν είχε πάει για το λόγο που ενόμιζα. Επήγε για να “ξεκαθαρίσει” μαζί της. Χαχαχα ένα παταγώδικο γέλιο πέρασε στο καφφενείο. “Να ξεκαθαρίσει” ε;

αστείο! Κι' όμως επήγε γι' αυτό τρεις φορές μέσα σε δυο μέρες αλλά δεν τον εδέχτηκε. Την πρώτη φορά του είπαν ότι είναι άρρωστη και δε δεχόταν κανένα. Έφυγε. Την άλλη μέρα του είπαν πως εβγήκε αλλά τούτος εκάθησε σ' ένα ζαχαροπλαστείο πλάι κάπου. Σε μισή ώρα την είδε να βγαίνει βιαστική. Την εσταμάτησε. Της ζήτησε να τη συνοδέψει για να της πη λίγα λόγια αλλά του το απαγόρευσε. Τη ρώτησε που πάει κ' είπε πως θα ερχόταν σε μένα. - Ήρθε; όχι βέβαια. Τόξερα. Αυτό έγινε το πρωί σήμερα. Το απόγευμα επήγα, χτύπησα το κουδούνι μια δυο τρεις φορές δε μου άνοιξαν... "Χαχαχα" άλλο παταγώδικο γέλιο πέρασε από το καφενείο κ' η κουβέντα κόπηκε για κείνη τη στιγμή. Κάποιος είχε ένα καινούργιο ποίημα να μας απαγγείλει, άλλος μας ανακοίνωσε τα σχέδιά του που κάνει να ξαναγυρίσει στο Παρίσι γιατί εδώ δεν τον σηκώνει ο τόπος και η νύχτα μας βρήκε εύθυμους. Όταν εβγήκαμε με πλησίασε χωριστά ο Αιμίλιος η φωνή του έτρεμε - Δε με μέλλει για μένα, άκουσέ με, εγώ κ' έτσι κι' αλλοιώςτικα πήγαινα να ξεκαθαρίσω. Μη γελάς, έτσι είναι, το υποσχέθηκα στον εαυτό μου. Άλλο με κρατεί παραγμένο. Δεν έφυγα, περίμενα εώς τώρα έξω... Τι είδα νομίζεις; πως; εβγήκε ο Λεωνίδας από κει, είχε τρομερό.

-Υποψιάζεσαι, Αιμίλιε.

- Αχ, ήταν τόσο ωχρός σα χαμένος. Λοιπόν εκεί πήγε το πρωί και τον πήρε μαζί φαίνεται. Ο άντρας της την Τετάρτη δεν τρώει σπίτι του, μένει στο εργοστάσιο γιατί το απόγευμα αργούν. Έτσι είναι... έχω μια κακή προαίσθηση... αν είναι έτσι πάει χαμένος... γελάς; μα δεν τον ξέρεις πόσο σκληρά περήφανος είναι.

- Θα συνηθίσει όπως συνήθισες και συ στην απάτη.

- Εγώ εγώ; Ο Αιμίλιος έτρεμε σα νάκλαιγε. Όχι δεν είναι το ίδιο. Αυτός, έλεγε, δεν είχε ποτέ τόσο αυστηρά σκεπτή αυτά τα πράγματα, αλλά ο Λεωνίδας που ξέγραφε τους άλλους τι θάκανε;

- Θα ξαναγράψει όσους ξέγραψε και θ' αφήσει τον εαυτό του στη θέση του.

Έτσι είναι. Δεν υπάρχει τίποτα ικανό να μας κάνει να ξεγράφουμε οι ίδιοι τον εαυτό μας. Τους άλλους βλέπεις τους ξεγράφουμε εύκολα.

- Μα χάνει την ευτυχία του κατάλαβες; Αν το πη στη Δανάη θα την χάσει ασφαλώς.

- Αν την αγαπάει πάρα πολύ δε θα της το πη.

- Το αντίθετο θες να πης. Φαντάζομαι πως ένας που αγαπάει δε λέει ποτέ ψέμματα στον άνθρωπο που αγαπάει.

Βέβαια αυτό γενικά είναι αληθινό αλλά υπάρχουν κάτι μικρές γραμμούλες κάτω απ' αυτές τις αλήθειες. Έτσι κάτι μικρά νοηματάκια, μπαλωματάκια κι' όμως τόσο αναγκαία στην

πραγματοποίησή τους, πως να το πω, είναι μερικοί τύποι που φορμάρουν την αλήθεια και που χωρίς αυτούς η αλήθεια είναι ανυποστήριχτη θα πήγαινε χαμένη. Βέβαια ωραία είναι να λείει κανείς την αλήθεια μάλιστα σ' όποιον αγαπάει. Αν κλέψεις τον πατέρα σου πέφτεις στα γόνατά του και με συντριβή του το ομολογείς. Δεν χρειάζεται παρά η συγγνώμη του κι' αυτή είναι εύκολη υπόθεση για όποιον αγαπάει. Μα να μια διαφορετική υπόθεση. Δίνεις τον έρωτά σου σε μια γυναίκα και σου δίνει το δικό της. Κλείνει κάθε κενό μεταξύ σας, δε χωράει τίποτε άλλο στον τόπο που είσαι εσύ κι' αυτή. Σε μιαν ώρα αδυναμίας σου την αντικατασταίνεις στον τόπο αυτό με άλλη. Αχ! τι ταραχή που φέρνει αυτός ο βίαιος τρόπος. Είναι όμως διόλου αφύσικος. Είναι σα να ξεκολλάς ένα γερό μέλος σου, έτσι είναι. Τέλος πάντων αυτό είναι άλλο ζήτημα. Αν πέσεις στα γόνατα της αγαπημένης σου και το ειπής αυτό με συντριβή, μπορεί να σε συχωρέσει μπορεί και να μη σε συχωρέσει. Αλλά και στις δύο περιστάσεις το ζήτημα δεν ταχτοποιείται. Κι' αν σε συχωρέσει ακόμα τι μ' αυτό; Η πληγή πια έχει γίνει από τη βίαιη απόσπαση. Η αγάπη σας πληγώθηκε, αν δεν την αφήσετε άθικτη να γιατρευτεί, θα τη μολύνετε κ' η ζωή σας θάναι όλο ενόχληση και πυρετός.

Ο Αιμίλιος σκανταλίζεται όμως μ' αυτά.

- Μα τότε πρέπει να κρύψουμε την αμαρτία μας για το συμφέρο μας;

- Πρέπει; ποιος μπορεί να το ειπή αυτό; Η λύση αυτή δεν είναι φάρμακο είναι μπάλωμα. [Μα πάλι δεν πρόκειται για συμφέρο].

Ποιος θα μπορούσε αλήθεια να συστήσει δυνατά και ανεπιφύλακτα σαν ένα νόμο αυτό το πράγμα; Όλοι γενικά, γράφει η ταμπέλα, πρέπει να ομολογούνε την αμαρτία τους, κι' όμως για τον καθένα χωριστά υπάρχει έν' άλλο πρέπει. "Η ελευθερία είναι το ιερώτερο αγαθό" ε; η ελευθερία όμως είναι το επικινδυνότερο όργανο στα χέρια πολλών ανθρώπων. Μα όλα αυτά που λέμε μέσα μας κ' είναι τόσο καλά κι' άγια δεν ξέρω με τι λέξεις με τι περίσταση και περιβάλλον θα μπορούσαμε να τα ειπούμε χωρίς το μεγάλο κίνδυνο να πάρουν ολότελα αλλοιώτικη όψη.

- Αίμιλιε δε θα τ' ομολογήσει αν την αγαπάει πολύ, αν την αγαπάει τόσο ώστε να φορτωθή την ευτυχία της. Η τιμωρία αυτουνού και μέσα στη σιωπή θα γίνεται. Μα γιατί θάπρεπε να κάνει κι' αυτή δυστυχισμένη. Δε φτάνει όμως να μη τ' ομολογήσει πρέπει και να μη το επαναλάβει.

- Μα θα το επαναλάβει αυτό είναι το κακό. Είναι η έξη πια καταλαβαίνεις... Μου κάνει τόσο κακό, του είχα τόσο πίστη, να μη το ήξερα τουλάχιστο.

Ο καημένος ο Αιμίλιος ξεχνούσε και την Αφρούλα και την αντιζηλία του μπροστά στην ωραία του πίστη για τη δύναμη του ανθρώπου που εχάνοταν. - Μπράβο Αιμίλιε! - Με συγκινούσε η αγνότης του, μα έτσι κι' αλλιώς αυτή ήταν για να χαθή το κρίμα μοναχά ήταν που στη φύση του Αιμίλιου δεν ήταν το δώρο των εξαιρετικών ανθρώπων που αντικατασταίνουν πάντα με καινούργιο υλικό στις πλούσιες ψυχές τους ό,τι η ζωή και η πείρα σαρώνουν περνώντας. Στον Αιμίλιο ήταν το παιδικό του γνώρισμα η αγνότη αυτή και σαν τέτοιο του έφευγε αγύριστα. Σε λίγο πια θα μιλούσε με ξερή φιλοσοφία για όλα τα πράγματα και χωρίς την ελάχιστη πίστη στα ωραία φαντάσματα της ζωής.

Ήταν καιρός να του σκορπίσω την απογοήτευση που τον κυρίευε.

- Γιατί όλ' αυτά όμως; Έτσι να ξεγράφουμε τον άνθρωπο γιατί γνωρίσαμε μια λεπτομέρεια της ζωής του. Αν δεν τη ξέραμε δε θάταν σα να μην είχε γίνει; Τι σημάδια θα είχαμε;

- Μιλάς αστεία ή σοβαρά;

- Μα βέβαια διάβολε αστεία, αστεία. Τον καημένο το Ρόδη από διπλό κόσκινο τον περνάμε. Μα είχε περάσει κι' αυτός τόσους ως τα τώρα, καιρός να γνωρίσει την ταπεινωσύνη του αμαρτωλού... κι' όμως ποιος θα μπορούσε να το λέει χωρίς πίκρα, ένας ακόμη άνθρωπος έχασε την πίστη στη δύναμή του. Γι' αυτό μονάχα, για το χάσιμο της πίστης ε; Γιατί η απάτη στον έρωτα πόσους θα μπορούσε να συγκινήσει τάχα. Φαντάσου αμαρτία αξιοθρήνητη μα την πίστη μου. Ο Αιμίλιος στριφογυρίζει νευρικός. Γυρίζει εμπρός και πίσω.

- Νευριάζω πιο πολύ που σε ακούω να μιλάς έτσι, δεν ξέρω τι είναι απ' όλα σοβαρό και τι αστείο.

Μα τι να πω πάλι. Μήπως θάπρεπε να σηκώσω το φραγγέλιο και ν' αρχίσω τα "ουαί" κατά των απιστούντων; Αλλοίμονο! και μάλιστα στην εποχή μας λέγονται τέτοια πράγματα; Πιο πολύ με ταραίζει η ιδέα πως μπορεί να με ακούσει κανένα αυτί από τους φιλόλογους μας, κανέναν ποιητικοφιλόσοφο από κείνους που γράφουν δόγματα σε στίχους σε άφτονη ρίμα. Να μάλιστα που θυμήθηκα και κάτι σχετικό. Ένας απ' αυτούς, κάπου μου τον συστήσανε κιόλα, έχει γράψει - σε στίχους πάντα - ότι η πίστη στον έρωτα είναι μωρία. Αυτό το "μωρία" μου αρέσει, είναι πολύ διασκεδαστικό. Ο Αιμίλιος ψοφά στα γέλια. Ξέχασε όλους τους Ρόδηδες και τις Αφρούλες και γελάει. Ίσως τον διασκεδάζε η διάθεσή μου να μιλώ σ' αυτό το ζήτημα. Βέβαια, αυτό θάναι, δεν πιστεύω να τον ενθουσίασε η λέξη "μωρία".

IX

- Ντουλτσινέα τι κάνει το αηδόνι;

Το αηδόνι ήταν ένα κορίτσι, νοικιάρισα κι' αυτή, υπάλληλος κάποιου Υπουργείου που δεν ξέρω από ποια περίεργη διάθεση το περισσότερο μέρος της νύχτας το περνούσε τραγουδώντας πάντα. Σ' αυτό την ευκόλυνε η ευτυχισμένη σύμπτωση της κουφαμάρας της σπιτονοικοκυράς μας [διπλανής γειτόνισσας], ο ύπνος του δικαίου της Ντουλτσινέας και η ξαγρύπνια η δική μου τις ώρες εκείνες. Άλλως τε το τραγούδι της ήταν σιγαλό και μελωδικό και μπορούσε να φέρει τον ύπνο παρά να τον διώξει. Λοιπόν το αηδόνι μας διασκέδαζε χωρίς προφύλαξη, μα το καημένο αρρώστησε τόσο βαριά. "Αχ, λέει η Ντουλτσινέα, δε θα της περάσει καθόλου της βρωμόγρηας, δε θα το αφήσω γω να πεθάνει στα χέρια μου". Η Ντουλτσινέα ήταν ανεκτίμητο κορίτσι, ξενυχτούσε την άρρωστη και το πρωί έπιανε γρήγορα γρήγορα τη δουλιά της.

- Ακούς εκεί γρηά γυναίκα να μη φοβάται για την ψυχή της και να μου ειπή τέτιο λόγο· ας πεθάνει να ξανασάνουμε απ' αυτή. Θέ μου φύλαγε!

Μα η κυρά που δεν άκουγε κάλεσε σε συμβούλιο όλες τις ξαδερφοανηψιάδες της, καλονοικοκυράδες με λούσα, μέλη φιλόπτωχων Σωματείων και θρησκευτικών Συλλόγων, [με άντρες δικαστές κι' αδέρφια Επισκόπους], κι' όλες αυτές μαζί κουνώντας το διαμαντοστόλιστο δάχτυλο και χτυπώντας το λουστρινένιο γοβάκι απείλησαν την Ντουλτσινέα πως αν τολμήσει έστω κ' ένα ποτήρι νερό να δώσει της άρρωστης θα την πετάξουν έξω με τις κλωτσιές στο δρόμο κ' εκτός αυτό θα κάνουν μια δήλωση στην Αστυνομία ότι έκλεψε κ' εξαφανίστηκε. Η Ντουλτσινέα που θυμήθηκε πως άλλη μια νύχτα είχε βρεθή στο δρόμο το υποσχέθηκε κλαίοντας μα το μίσος πια ογκώθηκε στην ψυχή της. Στην αγανάκτησή μου την πήρα κατά μέρος και της είπα να φύγει αμέσως, θα την έβαζα σ' ένα δικό μου σπίτι. Με κύτταξε με θλίψη "Αν φύγω εγώ το αηδονάκι μας θα πεθάνει. Μα κι αν με

στεναχωρέσουν όσο θέλουν δε θα τους περάσει. Τι τη μέλλει, μιστό δε μου δίνει τώρα πια, [από το φαΐ σας τρώω] και γίνονται οι δουλιές της όλες”.

Η Ντουλτσινέα έχει πεθάνει, όποιος διαβάσει τις γραμμές αυτές ας κάνει ένα σταυρό στη μνήμη της σημάδι πως πιστεύει στην ύπαρξή της. Ήταν μια “δούλα” όπως συνήθιζε να λέει κ’ οι άλλες ήταν μεγαλοκυράδες [με τους ανώτερους δικαστικούς τους άντρες και τις αφράτες κόρες τους τις ομορφονιές]. Αυτό όμως που χωρούσε στο μυαλό τούτων δω πως μπορεί δηλαδή κανείς ν’ αρνιέται βοήθεια σ’ έναν άνθρωπο που πεθαίνει [άρρωστο] πλάι του, το φτωχό μυαλάκι της Ντουλτσινέας δε χωρούσε, έκανε άνω κάτω την ύπαρξή της, τη δηλητηρίαζε. Οι κυράδες της λέγανε “τι κόφτεσαι συ για ξένο κόσμο, τι σε μέλλει που κάνεις τις νύχτες σου μέρες; ποιος ξέρει πόσα θα πληρώνεσαι”. Αλλά η Ντουλτσινέα έσχιζε τα ιμάτιά της. Κι’ αν είχε καμιά φορά φορέσει ένα παληό φουστάνι του αηδονιού ή κανένα παληό καπέλλο, αυτό δεν τόκανε για να ωφεληθή, το φορούσε από ευχαρίστηση, από αγάπη στο αηδονάκι. Γιατί τι τάχα είχε να οφεληθή που έπαιρνε τα μαντιλάκια του τα ξεσκισμένα κι’ αντί να τα πετάξει, καλοκεντημένα όπως ήταν τα σιδέρωνε και τα φύλαγε στο άδειο μπαουλάκι της που ήταν σαν κάσα μικρού παιδιού; (Μπορούσε όμως η Ντουλτσινέα να τους πει ένα λόγο και να τις αποστομώσει. Αυτή δεν έπαιρνε λεφτά από το αηδόνι, αυτή ό,τι κι’ αν είχε από τους μιστούς της τάδωσε στο αηδόνι, γιατί ήταν φτωχό κι’ άρρωστο. Μα η Ντουλτσινέα δεν τάλεγε, ούτε ακόμα όταν την κατηγορούσαν πως έπαιρνε λεφτά. Μια μέρα άκουσα μιαν ανησιά της γρηάς να λέει με κομπασμό στο γιατρό της άρρωστης πως ολωςδιόλου ανίδεια ζήτησε έναν άνθρωπο να δώσει τις γιατρικές συμβουλές του. - Η θεία μου δεν είχε καμιά γυναίκα του λαού να κάνει την υπηρέτρια και μάλιστα σε ξένους. Είναι χήρα ανώτατου δικαστικού και αδερφή βουλευτή. Ο γιατρός έμεινε άναυδος κυττώντας την. Το μόνο που μπόρεσε να προσθέσει ήταν - Μα τότε θα έχει ίσως μια υπηρέτρια η κυρία που θα μπορούσε να με ακούσει; Και άκουσε κατά συνέχεια ο γιατρός - Η υπηρέτρια μας είναι πάρα πολύ απασχολημένη για να κάνει τη νοσοκόμα.

- Έχετε δίκηο. Μα έχει κανένα δικό της η ασθενής που θα μπορούσα να μιλήσω μαζί του;

Η μεταξωτή κυρία ανησιά εκούνησε τους αφράτους ώμους κ’ έστριψε προς τα διαμερίσματά της δείχνοντας σ’ ένα αυθάδικο γέλιο τα δόντια της. - Μπορείτε να ρωτήσετε την ίδια κύριε’ μου κάνετε μια κουτή ερώτηση.)

Το καημένο το αηδονάκι ήταν άτυχο. Στα δύο όλα κι’ όλα ιδρύματά μας δεν είχαν κρεβάτι γι’ αυτήν. Έπρεπε να περιμένει.

Ίσως και να είχαν ή και να εύρισκαν άψε-σβήσε αν είχε το “μέσον”,
μα αυτό δεν τόχε το αηδονάκι, που να το βρη.

Ο καιρός περνά σιγά σιγά και με σταθερό τρόπο. Ο Μάρτης έχει μπει κιόλα και συλλογιέμαι πόσα πράγματα λογάριαζα να γίνουν ως τώρα· τίποτ' ακόμα δεν αρχίνησε. Αισθάνομαι τόση κούραση κ' είμαι αναποφάσιστη για όλα. Κάτι τέτοιες φορές οι πιο ασήμαντες υποθέσεις παίρνουν σοβαρόν ενδιαφέρον στη ζωή μου. Αγωνίζομαι ν' απαλλαγώ από όλες τις φροντίδες, που δεν είναι καμιά αποκλειστικά δική μου και το μόνο που καταφέρνω είναι να χώνομαι ως το λαιμό σ' αυτές. Οι ώρες μου γεμίζουν και τα πόδια μου πονούν από τα τρεχάματα, για να κάνω τι; ούτε γω δεν ξέρω. Περιμένω να μπει καλά καλά η Άνοιξη για να ταξιδέψω. Η μοναδική λύση ν' απαλλαχτώ από την Αθήνα. Σκοπεύω να πάω σ' ένα μέρος μοναχικό, πολύ μοναχικό για να μπορέσω να ξαναβρώ τον εαυτό μου.

Η Ντουλτσινέα φωνάζει ακόμα με την κυρά της. Θεέ μου τι φασαρία. Τρώγονται για το τίποτα, καλά καθούμενα. Πόσο το σπίτι τον κάνει νευρικό κανέναν. Αυτό είναι που κάνει όλες τις γυναίκες υστερικές. Όλα τα γυναικεία πάθη είναι κλεισμένα κει μέσα. Όλες οι υποκόντριες, όλη η ματαιοπονία κι' αφού ρουφήξει όλο το αίμα της γυναίκας γίνεται το μαλακό αναπνευστήριο του άντρα. Αυτός ποτέ δεν υποψιάζεται τι χρειάζεται για την ανάπαυσή του και πάντα βρίσκει πως ο τίτλος νοικοκυρά είναι ισάξιο του κηφήνας· κι' όμως το σπίτι είναι που κάνει τις γυναίκες νευρικές. Κ' οι πιο μορφωμένες ακόμα δεν απαλλάσσονται από το πάθος αυτό ολωςδιόλου. Μα τώρα όλα τούτα πως άρχισαν; (Από την κουφή νοικοκυρά μου και τους νοικοκυριστικούς γρυλλισμούς της).

Το αηδονάκι έγινε καλά και σκοπεύει να φύγει. Εμαύρισε πια το μάτι του απ' όσα είδε δω μέσα. Η γρηά είχε κλειδώσει την πόρτα της κι' ούτε γιατρός ούτε γαλατάς άφηνε να σιμώσουν να μη λερωθούν οι σκάλες και το πεζοδρόμιο. Η Ντουλτσινέα λέει πως αυτό ήταν θαύμα ολοφάνερο να γίνει καλά το αηδονάκι. Της είχε κρεμάσει ένα σωρό σταυρούλια και παναγίες γύρω στο κρεββάτι της και κάθε βράδυ ερχόταν στην κάμαρά μου και με παρακαλούσε να λέω εγώ το "πάτερ ημών" γιατί αυτή δεν το ήξερε. Τότε αυτή γονατισμένη εσταύρωνε τα δυο της χέρια πάνω στο στήθος σφιχτά σφιχτά και κάρφωνε τα μάτια της στους σκοτεινούς εκείνους λαμπτήρες πάνω στα χείλη μου που λέγαν το "πάτερ ημών". Αυτή ήταν η προσευχή της κι' όταν τέλειωνε, η όψη της ήταν γεμάτη πίστη για το αποτέλεσμα.

Το αηδονάκι έγινε καλά και σκοπεύει να φύγει η Ντουλτσινέα όμως έχει χάσει τη μισή ζωή της. Τα μάγουλά της εχλώμιαναν και βαθούλωσαν, τα μάτια της πήραν μιαν άρρωστη λάμψη και το σφιχτό κορμί της λωιώνει κάτω από μια θερμήν ανάσα. Όταν την παρακινούσα να φύγει με άκουγε υπομονετικά και αδύναμα. Λίγες

μέρες ύστερα έπεσε άρρωστη. Οι γιατροί λένε πως έχει γρίππη μα η δυστυχισμένη λoιώνει ολοένα μέσα σε άφτονον ιδρώτα. Το αηδονάκι πηγαίνει μέσα και την περιποιείται, είνε καταπικραμένο και κάνει ό,τι μπορεί. (Η γρηά έξω από την πόρτα της κάμαρης την καταριέται ολοένα και λέει πως η κατάρα της θα πιάσει γιατί δεν την άκουσε. Μα το πιο φριχτό, το πιο απαίσιο είνε, θυμάμαι, που γελόντας πάνω στα μαυριδερά σπασμένα δόντια της, με τ' απλωτά ζαρωμένα χείλια της έλεγε πως η Ντουλτσινέα είνε φθισική. Και πάνω σ' αυτή την ανακάλυψή της κάλεσε τις ανηψιάδες της κι' όρμησαν όλες μαζί στην κάμαρη της αρρώστης που εκοίτοταν άλαλη πάνω στο πρόχειρο κρεβάτι.

- Να σηκωθείς γρήγορα και να φύγεις, τώρα κιόλα, να πας σε κείνες που περιποιήθηκαν. Θα φέρουμε το χωροφύλακα να σου πετάξει τα ρούχα στο δρόμο, ακούς; Χτυπούσαν πόρτες, τραπέζια και καρέκλες κ' η Ντουλτσινέα εκοίτοταν άλαλη).

Κοντεύει να περάσει κι' ο Απρίλης κι' ακόμα παιδεύομαι γυρνόντας δώθε κείθε. Στο δρόμο απάντησα τον Αλέξη και μ' έστρωσε στο βρισίδι. - Κάποια γρηά πάλι μάθαμε σε απασχολεί. Ο Αιμίλιος τους έκανε τώρα πια συχνά συντροφιά και τους έλεγε όλο μυστηριώδικες ιστορίες - α, καταλαβαίνω, καταλαβαίνω. Ο Ρόδης έφυγε για το Παρίσι από τον περασμένο μήνα μα ολωσδιόλου απότομα· ούτε ο Αιμίλιος δεν τον είδε πριν φύγει. Λένε πως πάει να φέρει τη Δανάη για να παντρευτούν. “Τι παιδιά, λέει ο Αλέξης, κ' οι δυο τους κάναν έναν έρωτα κείθε πέρα ανατολικό ζήτημα μα πιο πολύ αυτός ο Αιμίλιος που εννοεί καλά και σώνει να είνε ενήμερος σ' όλες τις εξελίξεις του. Δεν ξέρει κανείς τι να πιστέψει, για τη Δανάη ενδιαφέρεται τέλος πάντων ή για την Αφρούλα”.

- Για το Ρόδη.

- Θεός φυλάξοι μη μου τύχει νάβρω κανένα τέτιο φίλο. Είνε ικανός να μου βγάλει στη φόρα όλες μου τις ερωτικές δουλιές και να τις φτιάνει και δράματα, αυτό είνε το χειρότερο.

Πόσο αχάριστοι είμαστε, βλέπεις. Τι θα κάναμε τόσον καιρό τώρα χωρίς την υπόθεση του Ρόδη;

- Τον γνωρίζεις εσύ;

- Βλέπεις; να που πραγματικά ενδιαφέρει. Ακόμα και η Ντουλτσινέα έχει καταπιαστή μ' αυτόν.

- Αλήθεια, μια ευκαιρία· τι έγινε αυτή;

- Έγινε καλά· φαίνεται της έπεσε ο πυρετός. Την έβγαλα, εννοείται από το θηριοτροφείο και μέσα, την έβαλα στην κυρία Φλώρα. Δε δουλεύει βέβαια. Την περιποιούνται αρκετά. Της έχουν καλή τροφή. Ο Αλέξης βιάζεται να με αφήσει. Σε μια στιγμή παρατηρώ πως το ντύσιμό του είνε εξαιρετικά επιμελημένο, η γραβάτα του εκτάκτου γούστου και γελώ ειρωνικά. Βιάζεται να

φύγει, λέει, γιατί φοβάται την ανακαλυπτική πονηρία μου. Θεός φυλάξοι! μα τι έχει να φοβηθή απ' αυτήν. Έφυγε κιόλα. Μα ήταν απαραίτητο να τους ιδώ για να υποψιαστώ αυτό το πράγμα; Βλέπεις αυτός ο διαβολοΑιμίλιος έχει το ελάττωμα να συσταίνει τους φίλους του σε ωραίες κυρίες. Ετοιμάσου Αφρούλα, ο Αλέξης είναι πρωτόπειρος κ' έχει μια φλογερή ορμητική καρδιά. Του άντρα σου οι δουλιές ευτυχώς είναι πολλές και τον απασχολούν πολλές Τετάρτες.

Ο Λεωνίδας έφυγε στο Παρίσι. Ποιος ξέρει με τι βαριά συνείδηση έκανε το ταξίδι. Ο Αιμίλιος θάχε νέα να μου ειπή. Σκέφτομαι ένα πολύ αστείο πράγμα πως αν παντρευτή ο Ρόδης, ίσως ο Αιμίλιος να μη μπορέσει να χωρέσει εκεί μέσα και να μην έχουμε τη συνέχεια της υπόθεσης! Αληθινά δεν ξέρω τι μπορεί να κινάει σε ολόκληρη την παρέα μας τόσο ενδιαφέρο το ζήτημ' αυτό και μου φαίνεται πως κ' εγώ κι' ο Αιμίλιος φταίμε πολύ για την έξαψη των πνευμάτων. Και το πιο ένοχο πράγμα ακόμα είναι η σύμπτωση να μη γνωρίζω το Ρόδη. Φαντάζομαι πως μπορεί νάταν κανένας ασυνάρτητος άνθρωπος που ακριβώς η πρωτοτυπία του θάταν το πιο γελοίο του προτέρημα. Αυτό το σκέφτομαι πολύ συχνά μα κάθε φορά συμβαίνει σύγχρονα να θυμάμαι και τη ζωηρή εντύπωση που μου έκανε η παρουσία του στο σπίτι του θείου του. Μου έχει τόσο πολύ εντυπωθή στο νου το πρόσωπο εκείνο, έτσι ως φόρμα ακόμη. Θυμάμαι και πως τυχαία για να πιάσει δεν ξέρω τι, εκίνησε δεξιά το χέρι με ανοιχτή την παλάμη. Αιστάνθηκα μια γοητεία από το απλό εκείνο κίνημα. Να ένα γενικό χαρακτηριστικό του ανθρώπου: η γοητεία. Το είχε πει κ' η Αφρούλα. Το ίδιο αυτό κατόρθωσε να παθιάσει και την Αφρούλα, το ίδιο αυτό είχε γεμίσει την καρδιά του καημένου του Αιμίλιου αντιφάσεις. Κι' όμως η ωραιότητας και η κομψότης του Λεωνίδα δεν είχε φτιαγμένη για όλα τα μάτια. Ένα πνεύμα γενικά ομοιόμορφο και κυριολεκτικά ευγενικό δίνει σε όλο τον άνθρωπο, σε κάθε του εκδήλωση ένα ρυθμό. Τάχα ποια νάναι η γυναίκα που την αγάπησε τόσο πολύ; Ο Αλέξης μούπε λίγα λόγια όμως δυνατό να δώσουν κάτι. “Οι φιλίες της λίγες κ' εκλεχτές. Με καμμιά ειδική απασχόληση κι' όμως μέσα σε όλα”. Σ' αυτό δε μοιάζει του Λεωνίδα; Τούτο όμως μου χτύπησε πιο πολύ απ' όλα: “Δε μιλάει ποτέ για τον αρρεβωνιαστικό της”. Ίσως γιατί όλοι εμείς μιλάμε γι' αυτόν;... Εκείνο πάλι το: “Καμμιά αλλαγή σε καμμιά της συνήθεια”; Είναι τάχα ένας δυνατός άνθρωπος που καταφέρνει να κρύβει και να μετριάζει κάθε επήρεια από τη ζωή με φρόνιμο πνεύμα; είναι μια αδιάφορη;

Ο Λεωνίδας αναχώρησε. Δεν μπορούσε να γίνει αλλοιώτικα. Ο καθένας στη θέση του το ίδιο θα έκανε, κι' αυτός το ίδιο. Δεν

έσωσε η πρωτοτυπία του να του αλλάξει το δρόμο. Η Αφρούλα είχε ελκυστική, ξετρελλαίνει κάθε άντρα που θα της τύχει. Ήταν πια καιρός και για το Λεωνίδα. Αντιστάθηκε για νάμαστε αληθινοί, αντιστάθηκε κι' από τα παιδικά του χρόνια στο αμαρτωλό αυτό κάλεσμα, τότε ακόμη που η καρδιά του δεν ήταν γεμάτη από μίαν άλλη αγάπη, αντιστάθηκε και τώρα ακόμα σε όλες τις τεχνικές προσκλήσεις της Αφρούλας, αλλά η παγίδα του στήθηκε γερά. Λέει ο Αιμίλιος "Τον εγέλασε με ψεύτικες σοβαρότητες και τον έφερε στο σπίτι της. Δεν είχε ωραίο βέβαια να αρνιέται κανείς τη σοβαρή πρόσκληση μιας κυρίας". Αστείο! η μεγάλη παγίδα ήταν η φλογερή ομορφιά της Αφρούλας κι' ο Λεωνίδας την έβλεπε με τα μάτια του την παγίδ' αυτή. Αντιστάθηκε στο να πάει στο σπίτι της αλλά όταν το πρώτο βήμα της υποχώρησης έγινε και πήγε, το παιχνίδι ήταν πια χαμένο. Είχε τόσο κόκκινα και τόσο αδρά γραμμένα τα χείλη η Αφρούλα... Τι θέλετε; Κ' έπειτα το πάθος σ' αυτόν; Το άγριο πάθος της σ' αυτόν που την ακολούθησε τόσα χρόνια, αυτό μονάχα δεν ήταν δυνατό να κλονίσει την καρδιά του; Ήταν καλλιτέχνης. Σ' αυτώνε την ψυχή δεν υπάρχουν μόνο αυθόρμητα αισθήματα υπάρχουν κι' αντανακλαστικά. Όλες οι συγκινήσεις τούς μεταδίδονται και φτάνουν στο σημείο να μην ξέρουν κι' οι ίδιοι τι είναι δικό τους και τι ξένο.

ΧΙ

Η Ντουλτσινέα έρχεται κάθε μέρα και με βλέπει. Έχει την όψη απαίσια αλλαγμένη και φαντάζομαι πως μου κρύβει την αλήθεια όταν μου λέει πως πυρετό πια δεν έχει. Ανεβαίνει τα σκαλοπάτια ένα ένα κι' όταν μιλάει χτυπάει κάπως τη γλώσσα της στον ουρανίσκο. - Πως κατάντησες κακομοίρα Ντουλτσινέα σαν τη γρηά. - Μα η δύστυχη δεν έχει τη δύναμη ούτε να γελάσει. Το γέλιο της είχε σα μορφασμός φρίκης, τα μάτια της έχουν μια κρυφή έκφραση τρέλλας. “Δε θα μπορέσω εγώ τώρα πια να ευτυχίσω ό,τι καλό κι' αν τύχει στη ζωή μου. Μου φαίνεται πως τότε μονάχα θα ησύχαζα αν μπορούσα να βάλω φωτιά σε τούτο το σπίτι να το κάψω μαζί με τη γρηά”. Μια ύπαρξη δηλητηριασμένη από το μίσος που γεννάει η προσβολή του ανθρώπινου εγώ. Υπάρχει ένα όριο που φτάνει η δύναμή μας να συχωράμε, από κει κ' έπειτα εξαντλιέται, η ισορροπία του είναι μας κλονίζεται. Όπου κι' αν πάει, έλεγε η Ντουλτσινέα, και στον κάτω κόσμο, δε θα μπορούσε να την ξεχάσει.

- Αλήθεια απάντησαν τ' αδέρφια σου το γράμμα μου;

Σωπαίνει λίγες στιγμές κ' ύστερα μ' ένα ντροπιασμένο ύφος.

- Ναι. Δεν μπορούν να με πάρουνε μαζί τους. Η Αμερική λέει δεν είναι για όλους. Είναι αγόρια βλέπετε, θέλουν και την ελευθερία τους.

- Τι θα ειπή αυτό;

- Δεν ξέρω. Βλέπετε δεν έκανα και καλά να τους γυρέψω λεφτά, ίσως γι' αυτό να θύμοσαν.

- Μα είναι πλούσιοι, όπως λες.

- Ναι μα βλέπετε αυτό χτυπάει κακά στ' αυτιά να γυρεύει κανείς λεφτά, ας είναι κι' από τ' αδέρφια του.

Ετοιμαζόμουν για έξω κ' η Ντουλτσινέα σηκώθηκε. Τα μάτια της ήταν δακρυσμένα. “Να σας είχα τουλάχιστο πιο κοντά κει πέρα. Μπορεί να με χρειαζόσασταν σε τίποτα. Άλλοτε σας φρόντιζα για όλα, για όλα και τώρα έρχομαι σαν ξένη δω μέσα”.

Ήταν η τελευταία φορά που είδα τη Ντουλτσινέα στο σπίτι μου. Λίγες μέρες ύστερα έπεσε άρρωστη. Η κυρία του σπιτιού που έμενε με κάλεσε να πάω γρήγορα κι' ούτε φαντάστηκα τι θα έβλεπα πηγαίνοντας. Δύστυχο κορίτσι χαμένο για πάντα! Μόλις είδα τη φριχτή εκείνη όψη με τ' αγριεμένα μάτια που το μαυράδι τους άγγιζε τη μύτη, με τα ξέπλεχα μπερδεμένα μαλλιά απλωμένα

πάνω στο μαξιλάρι, μόλις άκουσα τις τρελλές κουβέντες που έβγαιναν από το στόμα της, εγύρισα τα μάτια κ' έφυγα σα να με κυνηγούσαν. Η φριχτή αρρώστεια που έβοσκε μέσα της και που δεν την καταλάβαιναν εφανερώθηκε πια αγιάτρευτη και σύντομη. Λίγες ημέρες κ' ύστερα θα εχάνοταν για πάντα η θερμή κι' απλοϊκή εκείνη καρδιά, το λυγερό κορμί της πλούσιο κι' ανέγγιχτο, όμορφο κι' αγνό.

Την άλλη μέρα τη μεταφέραμε μέσα σε μια άμαξα στο νοσοκομείο. Παραπονιόταν για ένα σφοδρό πονοκέφαλο. Άξαφνα με ρωτάει "Το παιδί εκείνο επήγε καθόλου στη θεία του που το αγαπούσε τόσο πολύ;" - Επήγε. - Ψέμματα δεν επήγε. Κ' έπειτα ξανάρχισε τις τρελλές κουβέντες. Μιλούσε για το χωριό της με τη μεγάλη λίμνη γεμάτη αγριόπαπιες κ' έλεγε πως κάπου την είχαν πληγώσει εκεί στο κεφάλι και πως θα πεθάνει. (Σε λίγο συνήλθε πάλι. "Πέστε της Ελένης να φύγει από κει μέσα". Ελένη ήταν μια νεαρή ανηψιά της γρηάς νοικοκυράς μου που ήρθε από το χωριό της να τη συντροφεύει. "Πέστε της να φύγει γιατί θα πεθάνει"). Στο νοσοκομείο μας επαίδεψαν με τις διάφορες εξετάσεις, τέλος τη βάλαν στο θάλαμο με πολλές άλλες άρρωστες. Πλάι στο κρεβάτι της ήταν ένα κορίτσι άρρωστο με δυο ξανθιές πλεξίδες ριγμένες εμπρός στο στήθος. Ήταν καθιστή στο κρεβάτι και διάβαζε ένα βιβλίο. Το μακρουλό της πρόσωπο ήταν κατάχλωμο και το στήθος της βαθουλό. Μόλις είδε την άρρωστη μας σήκωσε τα μάτια με μια απερίγραπτη συμπάθεια. Την επλησίασα και είδα μ' έκπληξη πως διάβαζε το "θάνατο" του Μαίτερλιγκ. Με ρώτησε τι την έχω την άρρωστη κι' όταν έμαθε μού είπε χωρίς δισταγμό. "Θα πεθάνει, έχει φυματίωση του εγκεφάλου". Ήξερε τα συμπτώματα, μου είπε, η μητέρα της είχε πεθάνει από τέτοια αρρώστεια. Ύστερα μου διηγήθηκε πως ήταν δασκάλα και πως αρρώστησε. Οι γιατροί άρχισαν να επισκέπτονται την άρρωστή μας και να την κυττάζουν με σοβαρό κι' αποφασισμένο βλέμμα. Ύστερα την επήραν από κει και σε λίγο μια νοσοκόμα μου διάκοψε τη συζήτησή μου με τη δασκάλα.

- Ελάτε να της πήτε να κόψει τα μαλλιά της. Δε θέλει, λέει πως μονάχα αν το πήτε σείς θα τα κόψει.

Με πήγε στο λουτρό. Την είχαν ολόγυμνη καθίσει επάνω σε μια καρέκλα σκεπασμένη μ' ένα μακρύ άσπρο πανί. Η ωραία εικόνα της άσπιλης εκείνης ομορφιάς έπρεπε σε λίγες μέρες μέσα να σβήσει. Όλη η απάισια αρρώστεια κι' ο πυρετός τόσων ημερών δεν είχε σώσει να καταστρέψει την πλούσια γραμμή. Μόλις εμπήκα ανασηκώθηκε λίγο ταραγμένη και γύρεψε να ντυθή την ησύχασα και απελπισμένη από την προσπάθεια έρριξε το κεφάλι της στον ώμο της νοσοκόμας. Τα μαλλιά της εχύνονταν ως τα γόνατα και τα

χέρια της εκρέμονταν χωρίς δύναμη στα πλάγια. Έτσι μού μένει στη μνήμη στη στάση εκείνη της αδυναμίας μπρος στο μοιραίο και του θριάμβου της ομορφιάς της, [σα σύμβολο του καθετί που στη ζωή με θαμπώνει]. Επήρα το ψαλίδι κι' έκοψα γύρω στο λαιμό τον καταράχτη των μαύρων μαλλιών, η πρώτη ετοιμασία για την καταστροφή που την περίμενε. Η φύση που με τόση αρμονία απόθεσε τα δώρα της σ' αυτό το πλάσμα δεν είχε τάχα την πρόγνωση πως το έργο της ήταν χαμένο; Δεν είναι τίποτα πιο τραγικό από έναν τέτοιο χαμό. Ένα τέλειο πλάσμα ικανό να κλείσει μέσα του τον κόσμο ολάκερο πεθαίνει χωρίς να γνωρίσει τον προορισμό του. Ένα λουλούδι, γεννημένο από την υπέροχην αρμονία των χρωμάτων φυλορροεί χωρίς να μπορεί να ονειρευτεί καν πεθαίνοντας το πέραςμα της πεταλούδας της ηδονής. Είνε πραγματικά η τραγικότερη καταστροφή.

XII

Ο Αλέξης εχάθηκε από τη συντροφιά, έγινε άφαντος. Ενάντια ο Αιμίλιος έγινε τακτικότερος μολονότι η σκέψη του είχε βαριά απασχολημένα κ' η διάθεσή του νευρική. Όταν του μιλούμε για την εξαφάνιση του Αλέξη απαντά λακωνικότερα “κάνει τη θητεία του” όχι όμως χωρίς πίκρα. Ο Κούλης είναι ο πιο κουτσομπόλης της παρέας, αθυρόστομος και καλοκάγαθος. “Μα τέλος πάντων γιατί

δεν περνάει από δω να μας πη την πορεία των υποθέσεων του;” Ο Αιμίλιος αλλάζει κουβέντα. “Ε, εγκαταλελειμμένη εραστή, εσύ δεν μπορεί παρά να ξέρεις απ’ αυτά τα πράγματα· αδύνατο να μη φρόντισες να μάθεις, ποιος ξέρει τι μας κρύβει το πρακτορείο σου”. Έτσι του το ρίχνομε στο αστείο και καταφέρνουμε σιγά σιγά να του κλέψουμε μερικά νέα.

- Χμ! Εφώτισε, έγινε αγνώριστος ο Αλέξης. Ας ετοιμαστεί για κανένα σανατόριο.

- Σώπα. Μα που τον βλέπεις εσύ ήθελα να ξέρω.

Μια υποψία περνά απ’ το μυαλό μου, είναι αδύνατο να λείπει ο Αιμίλιος από τις σουαρέ της Αφρούλας.

- Δε μου λες Αιμίλιε, μαζεύεται ακόμα κόσμος στης Αφρούλας;

- Γιατί όχι; πάρα πολύς. Τώρα μάλιστα έχει και νέα νούμερα, αυτό που κάνει τον Αλέξη να ρέβει.

- Περίεργο! Θα υποπτευόμουν ότι εξακολουθείς να συχνάζεις στης Αφρούλας αν δεν επήγαινα ταχτικά εγώ εκεί ώστε να ξέρω. Η ίδια άλλωστε μου είπε ότι δεν πας ποτέ! Και την πιστεύω γιατί αυτή δε μου λέει ψέμματα, όπως δε λέει φαντάζομαι και σε κανένα, εκτός του άντρα της.

Ο Αιμίλιος με κυττάει με αυστηρά επίμονο βλέμμα σα να μου λέει έτσι πιάνουν τα κουτά ψάρια - Την Αφρούλα έχεις να την δης από τότε που είμασταν μαζί εκεί κ’ είχε έρθει ο Λεωνίδας. Βλέπεις το πρακτορείο μου και δω είναι καλά πληροφορημένο. Όσο για τον άντρα της Αφρούλας πρέπει να ξέρεις πως και σ’ αυτόν λέει την αλήθεια.

- Αδύνατο! απίστευτα πράγματα.

- Κι’ όμως, κι’ όμως. Μα βλέπεις ο δυστυχής την πρώτη του γυναίκα, μια ασχημομούρα, τη χώρισε για τέτοιες δουλιές. Τη δεύτερη νοστιμούλα τη χώρισε επίσης για τέτοιες δουλιές, πήγε μάλιστα να την σκοτώσει αλλ’ απέτυχε. Την τρίτη, πολύ ωραία, τη δικαιολογεί. Να πάρει ο διάβολος πως να την αφήσει κι’ αυτή που έχει καταναλώσει το νόμιμον αριθμό του γάμου;

- Χαχαχα αυτό είναι από τάγραφα. Μα τόχει στη μοίρα του αυτός;

- Ναι. Δηλαδή έχει στη μοίρα του να τις πιάνει επ’ αυτοφώρω ενώ οι άλλοι αποφεύγουνε “το ποτήριον τούτο!”

- Μπράβο Αιμίλιε. Απόψε είσαι ένας σωστός κυρίαρχος. Μιλάς σαν παρηγορημένος.

- Κούλη, έχω μια πρόταση να σου κάνω. Προς χάρη σου αθετώ όλες τις υποσχέσεις μου κι’ αναλαβαίνω να σε συνοδέψω όποτε θέλεις στης Αφρούλας.

- Φίλε μου δεν έχω καιρό για κυνήγι και μάλιστα εκεί που φτάνουν όλο και νέα νούμερα. Έπειτα δεν έχω καμιά

εμπιστοσύνη στη γοητεία μου. Βλέπεις να πάρει ο διάολος δεν έτυχε να είμαστε αδέρφια. Είτε από τον πατέρα σου είμαστε, είτε από τη μητέρα σου θα ήμουν ομορφονιός. Και τέτοιος πούμαι νάμαι και τεμπέλης. Εμένα μου αρέσει το μάννα που πέφτει έτσι αναπάντεχα, αυτό, αυτό. Θυμάσαι εκείνη την ξανθούλα στο Παρίσι Αιμίλιε που έλεγε πως μοιάζω σαν αρχαίος έλληνας;

- Ήταν φαντάζομαι για να σε καταφέρει να πας στο ραντεβού.

- Κάτι παρόμοιο! Εργαζόταν σε μια μακρυσμένη συνοικία και ήθελε να πηγαίνω αργά τα βράδια να την παίρνω για να τη συνοδεύω σπίτι της.

- Κουτέ! Ήταν τόσο νόστιμη κ' έξυπνη. Εγώ θα την συνόδευα και από τον κάτω κόσμο.

- Χμ! Μα δεν καταλάβαινα το γούστο της να προτιμάει εμένα μέσα σε όλους, αυτό είναι αφάνταστο. Εγώ καλά υποψιάστηκα και πριν απαντήσω στην πρόσκλησή της φρόντισα να μάθω τις αξιώσεις πούχε. Μούπε αυτή μόνο, ποιος ξέρει πόσες άλλες μου φύλαγε.

- Είχε επιβουλευτή την ησυχία σου λοιπόν;

- Φίλε μου, εγώ ποτέ δεν δίνω συγκατάθεση για σκοτεινά πράγματα. Τι γύρευε από μένα. Ήσουν εσύ λαμπρός νέος, ωραίος και με μέλλον σωστός δόκτωρ, ο Αλέξης όλος σοβαρότης και τρέλλα. Λεβέντης, φλέβα; όσο άξιζε το λέγειν του. Εκείνος ο εγγλέζος πάλι ένα πλάσμα σπορτίβο που θα μπορούσε να την πάει πάνω στη ράχη του στο νέο κόσμο. Άλλοι, άλλοι... και διάλεξε εμένα που όλο χασμουριόμουν. Δε σου φαίνεται ύποπτο;

- Μα από σνομπισμό Κούλη, εσύ βλέπεις μοιάζεις με αρχαίο έλληνα.

- Εγώ... αρχαίος έλληνας... Ναι, με οργιάζουσα φαντασία μπορείς να με ειπής και κύκλωπα.

- Μα πως, δεν είναι ανάγκη νάχεις κλασική γραμμή στη μύτη για νάσαι αρχαίος έλληνας. Είχες μια διάθεση ολύμπιας ανάπαυσης, καλοφαγός, τεμπέλης και συζητητής καλλιτέχνης.

- Άει στο διάολο κάνε μου τη χάρη. Συζητητής εγώ. Με την τελευταία μπουκιά μ' έπαιρνε ο ύπνος. Δε θυμάσαι μια βραδιά στης Ραβή το σπίτι που μας πρωτοπήγες κ' είχα νυστάξει με τις διαβολοκαλλιτεχνικές κουβέντες σας; Άι άι... καλέ θυμάσαι που της έδωσα μian αγκωνιά με την ιδέα πως ήταν ο Αλέξης για να πηγαίνουμε;

- Μα πως δε θυμάμαι... Μας εντρόπιασες. Και δεν έλεγε τουλάχιστο μια δικαιολογία πως δεν το ήθελε, απροσεξία...

- Καλέ τι δεν το ήθελα που είχαν κοπεί τα γόνατά μου από τον ύπνο.

- Ζώνον! Ξέρετε τι της είπε; πως νόμιζε ότι ήταν ο Αλέξης και τον σκούνησε για να πηγαίνουμε... ακούτε, ακούτε, τι θα είπε η γυναίκα...

- Ναι, τι θα είπε γι' αυτό δεν έκανε με μένα την καλλίτερη συντροφιά ύστερα. Με προτίμαε απ' όλους σας παρ' ολίγο μάλιστα...

- Ανοησίες.

- Τέλος πάντων με είπε ή δε με είπε κι' αυτή αρχαίο έλληνα;

- Ποια είνε η Ραβή η αρρεβωνιαστικιά του Λεωνίδα;

- Ναι.

Ο Αιμίλιος έχει συνοφρυωθεί και χτυπάει νευρικά το μπαστούνι του κάτω.

- Σου έγραψε;

- Όχι.

- Μα θα έχει καιρό τώρα για σένα; Ποιος ξέρει τι χαρές και γλέντια ε;

- Δεν είνε αυτό. Εργάζεται.

- Μπα! Μ' αυτός πάντα εργαζόταν. Χίλια πράγματα έκανε.

Ο Κούλης ακονίζει την κακεντρέχειά του.

- Σαν πολύ μυστικόπαθος μας έγινες.

- Ήμουν πάντα.

- Ναι ως ένα σημείο, μα τώρα το περνάς τ' όριο.

Εγώ πάντα τους γυρίζω στα ίδια θέματα. - Αιμίλιε ο Λεωνίδας σε σύστησε στην αρρεβωνιαστικιά του; Ο Κούλης με κυττάζει έκπληκτος. - Τι! δεν ξέρεις λοιπόν; Μα ο Αιμίλιος εσύστησε τη Δανάη εδώ στην Αθήνα στο Ρόδη κι' άρχισαν οι φαιμόζοι τους έρωτες.

- Κούλη τελείωνε. Μα εγώ επιμένω. Είνε αθηναία αυτή; που τη γνώρισες Αιμίλιε; Μα αυτός είνε κιόλα θυμωμένος πράγμα που ερεθίζει την κοροϊδευτική διάθεση του άλλου. - Σώπα και δεν πρόκειται να σου την κατηγορήσουμε. Ξέρω πως σου είνε πιο ανυπόφορο από τα μαρτύρια της κόλασης. Ξέρετε λοιπόν ο Αιμίλιος μια εποχή ήταν θανασίμως ερωτευμένος με τη Δανάη.

- Να!

- Μη θυμώνεις Αιμίλιε παιδί μου, αυτό είνε απλό κι' ωραίο νάσαι ερωτευμένος και μου φαίνεται παράξενο πως το κράτησες κρυφό από το άλλο μέλος της συντροφιάς.

- Καθόλου κρυφό. Δεν ξέρω αν είνε θέμα μ' ενδιαφέρο αυτό... κ' έπειτα μα μήπως εγώ πιστεύω πως ήμουν ερωτευμένος;

Είμαι ξεκαρδισμένη στα γέλια. - Μα τι διάβολο, εσύ κι' ο Ρόδης πως τα καταφέρνετε νάσαστε πάντα αντίζηλοι; Σωστοί φίλοι μια φορά.

- Μα βλέπεις οι ομορφονιοί... έπειτα κ' οι δυο αυτές κ' η Δανάη και η Αφρούλα αγαπούν τα νούμερα, μέσα σ' αυτά θάταν και τούτοι.

- Κούλη είσαι αναίσχυντος. Πρέπει να μη την ξέρεις τη Δανάη για να λες τέτοια πράγματα κι' ακριβώς εκεί βρίσκεται η μεγαλειότερη αναισχυντία σου.

- Δεν είπα τίποτα κακό. Η Αφρούλα δέχεται πολύ κόσμο κ' η Δανάη το ίδιο· για τα υπόλοιπα δε μιλώ, ούτε τα ξέρω ούτε μ' ενδιαφέρουν. Για σένα ειδικά έχω την εντύπωση ότι τότε σ' αγαπούσε η Δανάη.

- Δεν είναι αλήθεια. Είχε μια φίλια για μένα. Και μπορώ να βεβαιώσω πως δεν είχε έρωτες με κανέναν μέχρι που γνώρισε το Λεωνίδα.

- Αχ, αυτό είναι τόλμημα να βεβαιώνει κανείς παρόμοια πράγματα.

- Αν ήταν κανένας ξένος Κούλη δε θα καταδεχόμουν να του δώσω ούτε εξηγήσεις τόσο βαθιά εκτίμηση έχω για τη Δανάη αλλά για σένα είμαι υποχωρητικός και σου λεώ άλλη μια φορά αυτό που θα μπορούσε να βεβαιώσει όλος ο κόσμος που τη συναναστρέφεται. Ο Λεωνίδας είναι η μοναδική αγάπη της ζωής της.

Σκέφτηκα αμέσως τη μεγάλη στενοχώρια πούχε ο Αιμίλιος για την απάτη του Λεωνίδα στον έρωτά της. Ίσως να θεωρούσε και τον εαυτό του ένοχο για την ίδια απάτη.

- Πες μας Αιμίλιε εν ονόματι της φιλίας μας δε σ' αγάπησε ποτέ η Δανάη; Αν δεν επρόκειτο βέβαια να του κάνει λύπη, όσο για την εμπιστοσύνη που έπρεπε νάχει σε μας ήταν περιττό να μιλήσουμε. Ο αθυρόστομος Κούλης όταν είμασταν μεταξύ μας, εγώ ξέρω πόσο διακριτικός και εγκρατής ήταν παρά έξω. Το πρόσωπο του Αιμίλιου άρχισε να φωτίζεται λίγο λίγο. Ο Κούλης τον προλαβαίνει.

- Σε μένα δεν είπε ποτέ τίποτα μα εγώ χωρίς να ρωτήσω καταλάβαινα πως τον αγαπούσε και μάλιστα πολύ.

- Ίσως μα δε μου το είχε πη, αυτό πρέπει να το πιστέψετε. Είμασταν βέβαιοι ο ένας για την αγάπη του άλλου ένστικτα και φερόμασταν ανάλογα μα δεν είχαμε ολωςδιόλου ειπή, όταν βρήκα την Αφρούλα εδώ.

- Και προτίμησες αυτήν.

- Προτίμησα! αστεία πράγματα. Είχα σχέσεις μ' αυτήν αφ' ότου είμασταν μαθητές ακόμα στην πατρίδα μας.

- Α, μα η Αφρούλα δεν αγαπούσε τότε το Ρόδη;

- Μπα, και τώρα τον αγαπάει.

- Λοιπόν; συνέχισες μαζί της ε;

- Μη με αδικείτε γιατί δεν ξέρετε.

Ο Κούλης είχε αδυσώπητος. - Είσαστε γελοίοι και τιποτένιοι όλοι σας. Για το Θεό τι μυαλό έχετε λοιπόν και συ κι' ο Λεωνίδας;

- Γιατί δε λες κι' ο Αλέξης και συ ακόμα αν τη γνώριζες;

- Μα εμείς είμαστε ελεύθεροι δεν κάνουμε τον ερωτευμένο. Μια ωραία γυναίκα κι' έπειτα; είναι το άπαντον αυτή;

- Μάλιστα. Μια ωραία γυναίκα είναι το άπαντον και δε γλυτώνεις ούτε μια στις χίλιες σε ορισμένες περιστάσεις. Όσοι το αρνιούνται είναι φαναρόνοι ή ύποπτοι [ή δεν ξέρω τι άλλο].

- Αηδίες. Τέλος πάντων αυτό το έμαθε η Δανάη;

- Της το είπα εγώ... της τ' ομολόγησα με συντριβή...

- Και σ' έδιωξε.

- Όχι. Της εφάνηκε πολύ παράδοξο ότι επήγα να τις ομολογήσω τους έρωτές μου και φάνηκε ότι ήταν αδιάφορη για όλα αυτά. Εγέλασε μάλιστα πολύ και μούπε πως κάνω πολύ καλά να γλεντώ τα νειάτα μου.

- Παπαπα Κύριε ελέησον!

- Α, μα δεν ξέρετε σεις πόσο είναι περήφανη και αυστηρή.

- Και λοιπόν;

- Ε, λοιπόν οι σχέσεις μας εξακολούθησαν φιλικές αλλά χωρίς το χρώμα εκείνο που άλλοτε τις έκανε τόσο ευχάριστες. Απόφευγε με κάθε τρόπο να είμαστε μόνοι και πολλές φορές είχε μια απαίσια ψύχρα σε μένα. Πιστεύω μάλιστα πως είχε απατηθεί πιστεύοντας πως μ' αγαπούσε.

- Πότε γνώρισε το Λεωνίδα;

- Ακριβώς τότε. Όλως τυχαία σ' έναν περίπατο της τον σύστησα. Εμίλησαν μαζί, ο Λεωνίδας ξέρει τόσα πράγματα. Έπειτα όμοια αυστηρά έκριναν κ' οι δυο τους, συμφώνησαν. Τον εκάλεσε σπίτι της και σιγά σιγά αγαπήθηκαν.

- Και σε ξέχασε τόσο γρήγορα;

- Μα την αγάπησε τόσο πολύ ο Λεωνίδας με λατρεία, σαν είδωλο. Αυτό ήταν αρκετό για να με ξεχάσει, αν ποτέ με είχε σκεφτή.

- Την ξαναείδες; δε σε απόφευγε;

- Καθόλου. Και λόγω της φιλίας μου στο Λεωνίδα ήμουν ο απαραίτητος τρίτος.

Η μνήμη εμένα δούλευε στο αναμεταξύ. “Δε φαινόταν καθόλου ενθουσιασμένη για τον αρρεβωνιαστικό της και δε μιλούσε ποτέ γι' αυτόν. Δεχόταν πάντα τον ίδιο κόσμο στο σπίτι της και δεν είχε αλλάξει σε τίποτα”.

- Έπειτα Αιμίλιε;

- Έπειτα εγώ πήγα στο Παρίσι για τις σπουδές μου. Έμαθα σε λίγο πως ήταν κι' αυτή εκεί με τη μητέρα της.

- Για πρώτη φορά ερχόταν;

- Όχι, μου έλεγε πως άλλοτε πήγαινε πολύ συχνά. Ο Λεωνίδας τότε ήταν εδώ. Η Δανάη πολλές φορές μούπε πως θα ερχόταν εκεί αλλά δεν ήρθε. Ιδιότροπος άνθρωπος ποιος ξέρει τι δουλιές έκανε δω πέρα.

- Βέβαια, βέβαια.

Άλλο πάλι αυτό. Τι σύγχυση φοβερή που υπάρχει στις σχέσεις των ανθρώπων. Αλλοιώτικα τις βλέπουμε, ορκιζόμαστε για μια ορισμένη εκδοχή, όταν ακριβώς η αντίθετη υπάρχει πραγματικά. Την καημένη τη Δανάη! ήταν κι' αυτή απατημένη στον έρωτά της. Βλέπετε τα πράγματα είναι αλλοιώτικα για τον άνθρωπο που πρωταγαπάει, έχει αλλοιώτικες ελπίδες, αλλοιώτικες αξιώσεις κ' η Δανάη πρωταγαπούσε. Ποιος ξέρει τι συγκέντρωνε σε κείνη την αγάπη της που ήταν τόσο αυθόρμητη και τόσο μυστική. Το πιο νόστιμο είναι πως ο Αιμίλιος πραγματικά δεν πίστεψε ποτέ. Είνε φυσικό. Ό,τι βλέπει ένας τρίτος δε βλέπει ποτέ ο ενδιαφερόμενος. Αυτός συνδυάζει τα πιο ασυμβίβαστα πράγματα, βγάζει τα πιο απίθανα συμπεράσματα και μονάχα την εύκολη αλήθεια που λάμπει μπροστά του δε βλέπει. Έτσι η Δανάη άψε σβήσε αγάπησε το Λεωνίδα. Τάχα πιστεύει πως αυτός θα της μείνει πιστός; Όχι βέβαια μα τώρα πια το πράγμα αλλάζει. Στη δεύτερη αγάπη μας είμαστε πιο επιεικείς όταν και μεις προσερχόμαστε σ' αυτή με την καρδιά μας όχι καθαρή. Ίσως οι αξιώσεις της γεννηθούν αργότερα όταν θ' αρχίσει να τον αγαπάει και θα τον αγαπήσει γιατί έχει όλα τα χαρίσματα που κάνουν έναν άντρα αξιαγάπητο. Όσο για την περηφάνεια της δε θα πληγωθή για δεύτερη φορά γιατί ο Λεωνίδας δε θα ομολογήσει με συντριβή.

Η Αφρούλα σήμερα το μεσημέρι με φώναξε στο δρόμο που κατέβαινα. Επήγαινα να επισκεφτώ την άρρωστή μου, μόλις είχα την ώρα κ' έχασα την ευκαιρία με την πολυλογία της. Με γέμισε παράπονα για την εγκατάλειψη που της έκανα και χωρίς να θέλω δέχτηκα να κάνω μαζί της έναν περίπατο. Μού μίλησε για όλα που την απασχολούσαν και για τα πιο θλιβερά ακόμη με τη συνηθισμένη της πεταχτή διάθεση.

- Δε μου λες τι τον κάνεις τον Αλέξη εκεί κοντά και τον χάσαμε;

- Α, μα αυτός ο φίλος σου είναι πάρα πολύ ερωτόληπτος. Έχει γίνει πτώμα από τη μανία του, δεν ξέρω πως να τον μεταχειριστώ.

- Επιχείρησες ποτέ να τον λογικέψεις;

- Μα αμφιβάλλεις; Στο κάτω κάτω είμαι παντρεμένη γυναίκα, τι μπορώ να κάνω.

- Ό,τι έκανες και με το Λεωνίδα. Γελάει πονηρά. - Μα τι νομίζεις πως μπορούσα να κάνω με το Λεωνίδα; απόδειξη ότι έφυγε κοντά στη γυναίκα του. Κ' έπειτα αυτός ήταν η μοναδική μου αγάπη. Δε μου λες εσύ θα ξέρεις, παντρεύτηκε;

- Δεν ξέρω. - Ναι, δεν είναι δυνατό. Έχασα και τον Αιμίλιο που με πληροφορούσε. Πες του σε παρακαλώ πως δε θα του το συχωρέσω ώσπου να πεθάνω. Την άφησα αφού της υποσχέθηκα να πάω μια Πέμπτη σπίτι της. Η πρόσκληση ήταν περισσότερο για τον Αιμίλιο αλλά δεν πιστεύω να γίνει αυτό. Τού το είπα και μου αράδιασε ένα σωρό βρισιές της Αφρούλας.
- Κρίμα, εγώ έλεγα πως θα με συνόδευες.
 - Όχι, πάρε τον Κούλη αν θες.
 - Να τον χάσουμε κι' αυτόν;
 - Α, δεν πιστεύω. Είναι φιλόσοφος αυτός.

XIII

Επήγαινα με τρέμουλα στο νοσοκομείο. Είχα δυο μέρες να την ιδώ και φοβόμουν μήπως την εύρω και πεθαμένη. Προχώρησα με προφύλαξη.

.....
.....

Σημείωση: Από τα χειρόγραφα λείπει ολόκληρη η σελίδα 51

Φαίνεται πως κι' αν το είπε δυνατά δεν ήταν καθόλου για μας γιατί όταν ενθαρμυμένη του έκανα μια ερώτηση πάνω σ' αυτό κινήθηκε βιαστικός να φύγει και μόνο όταν έφτασε στην πόρτα αποφάσισε να μου απαντήσει. "Μα δεν είστε σεις εις θέσιν να καταλάβετε για να σας εξηγήσω". Μπράβο! πολύ εύκολος στις διαγνώσεις ήταν αυτός.

Έφυγα θλιβερή και καταπικραμένη για να πάω να ετοιμάσω ό,τι χρειαζόταν. Απαίσιες σκέψεις γέμιζαν το κεφάλι μου, για τον κόσμο, για τη βρώμικια ζωή του κι' ο δρόμος γλυστρούσε κάτω από τα βήματά μου χωρίς να το καταλαβαίνω. Στο σπίτι όταν πήγα βρήκα ένα γράμμα από το αηδονάκι. Έγραφε από το χωριό του κατενθουσιασμένο γιατί η αρρώστεια της έγινε αφορμή να αφήσει την Αθήνα και να την κρατήσουν οι δικοί της κοντά τους. Ξαναθυμόταν τη φριχτή, την απαίσια αρρώστεια που πέρασε δω πέρα κάτω από την απάνθρωπη σκληρότητα της γρηάς νοικοκυράς μας, τη φτώχεια της μα πιο πολύ τα βάσανα της δύστυχης Ντουλτσινέας, τα ξενύχτια της, την αφοσίωσή της και την ατέλειωτη γκρίνια της γρηάς που τόσην επίδρασην είχε στην αισθηματική καρδιά του κοριτσιού. Μου έγραφε να της την στείλω εκεί αν ήθελε, θα την είχε σαν αδερφή της. Έλεγε ακόμα στο γράμμα πως της στέλνει με το ταχυδρομείο ένα δέμα με μικροπράγματα που θα της άρεσαν. Καημένο αηδονάκι που το τραγούδι σου και η καρδιά σου είχαν κάνει τη Ντουλτσινέα ολάκερη μιαν έγνοια για σένα, ένα παλμό αφοσίωσης, αν ήξερες σε τι χάλια βρίσκεται το δυνατό κορίτσι που πατούσε κ' έτρεμε το σπίτι, με τα κόκκινα μάγουλα και το λαμπαδένιο κορμί! Εν τω μεταξύ η γρηά στο πλαϊνό δωμάτιο, που άλλοτε χρησίμευε για κάμαρα της άρρωστης ξεσυγύριζε και καθαριόταν με φριχτές κατάρες. Αυτό εγίνονταν κάθε φορά που μ' έβλεπε να μπαίνω στην κάμαρά μου. Έσφιγγα με τα δυο μου χέρια το κεφάλι μου από τη φρίκη κ' είχα ένα μίσος μέσα μου χωρίς όρια που μ' έκανε να νοιώθω την ίδια ανάγκη πούχε νοιώσει κ' η δυστυχισμένη η Ντουλτσινέα "να τηςβάλω πετρέλαιο και να την κάψω". Όμως έμενα ακίνητη, ανίκανη να ρίξω και μια ματιά πάνω στο άθλιο καταραμένο μούτρο της πούχε κάτι το έκφυλο και το χτηνώδικο. Όσες φορές επιχειρούσε να μου μιλήσει ήταν αδύνατο να εμποδίζω τα μάτια μου να κυττάζουν αλλού, κι' όταν καμμιά φορά δεν ξέρω από ποια ζωώδης τρυφερότητα, και το έκανε συχνά, σήκωνε το χέρι της να τοβάλει στον ώμο μου ένα παγερό ρίγος περνούσε σ' όλο μου το κορμί κ' έφευγε μακριά σα να μ' άγγιζε ένα φείδι.

Εβγήκα το απόγευμα αργά για να ψωνίσω και με την ευκαιρία επέρασα από το ταχυδρομείο να πάρω το δέμα που έστελνε το αηδονάκι. Όταν το άνοιξα έμεινα έκπληκτη από την τραγική

σύμπτωση. Ήταν ακριβώς ό,τι εχρειάζοταν, ένα κοστούμι καινούργια ασπρόρουχα που το καημένο το αηδονάκι τα είχε κεντήσει στη μηχανή μόνο του. Ένα χοντρό και άφτονο κέντημα επαρχιώτικο που ωστόσο ήταν μια πολυτέλεια για τη δυστυχισμένη τη Ντουλτσινέα. Επήγα αργά στο Νοσοκομείο αλλά δεν τη βρήκα ούτε στο σκοτεινό δωμάτιο μέσα. Με οδήγησανε έξω στον κήπο σ' ένα τσίγκινο παράπηγμα. Την είχαν σε μια πρόχειρη κάμαρα χωρίς πάτωμα και χωρίς παράθυρα. Είχε συνέλθει από κείνη την κατάσταση του λήθαργου, εκύτταζε, καταλάβαινε ό,τι της έλεγαν και μιλούσε μάλιστα λίγο. Δοκίμαζα μιαν άξαφνη χαρά κι' άρχισα να τάζω χίλια πράγματα στη νοσοκόμα αρκεί να την περιποιόταν να γίνει καλά. Η νοσοκόμα με κύτταξε μ' ένα ύφος θλιβερά ήρεμο κ' έφυγε. Ρώτησα την άρρωστη αν είχε καλλίτερα και μου έδειξε την καρδιά της. Είχε στηρίξει όσο της μιλούσα τα παραμορφωμένα μάτια της απάνω μου. Μου είπε λίγα λόγια για να φροντίζω τον εαυτό μου. Η φωνή της ήταν κούφια σα να ερχόταν μέσ' από μιαν άβυσσο. Ξαφνικά θυμήθηκε πάλι την Ελένη "να φύγει θα πεθάνει". Έπιασε το χέρι μου σφιχτά και μόλις μπόρεσε ν' αρθρώσει "Να φύγετε και σεις τώρα πια..." Παρατήρησα πως τα χέρια της μέχρι την άκρη των νυχιών είχαν φοβερά μελανιάσει και από το μέτωπό της μεγάλοι κόμποι ιδρώτα κυλούσαν. Ρώτησα τη νοσοκόμα που έμπαινε γιατί συμβαίνουν αυτά τα πράγματα και με κύτταξε δύσπιστα. "Μα δεν καταλαβαίνετε λοιπόν;" Με πήρε βιαστικά έξω. "Ελάτε αύριο να κάνετε ό,τι πρέπει".

Την άλλη μέρα πρωί πρωί πέρασ' από το γραφείο του νοσοκομείου. Μου δώσανε οδηγίες πως έπρεπε να φροντίσω για τα χαρτιά της και μόλις το απόγιομα κατορθώθηκε να μπω στο νεκρικό θάλαμο. Είχα μαζέψει όλες τις παραλλαγές των λουλουδιών, ένα τιποτένιο στερνό δώρο σ' αυτήν πούχε δώσει όλα. Κ' ενώ τη στόλιζα ένα ένα τα λόγια της, το άρωμα εκείνο της πλούσιας καρδιάς της ξανάρχονταν στη μνήμη μου σα μια αντίδραση στην εξαφάνισή της. "Περιμένω τη γιορτή σας να ιδήτε τι λογής λουλούδια θα σας φέρω, που να μην τάχετε δει ποτέ. Θα τρέξω πολύ μακριά να σας τα μαζέψω".

"Δε θέλω νάχω τίποτα δικό μου. Ήθελα να σας τα έδινα όλα όσα έχω μα σεις είσαστε ακατάδεχτη... κ' έπειτα τα δικά μου πράγματα τι αξιάν έχουν..."

"Γιατί να σας λέω την αρρώστεια μου; για να σας στενοχωρεύω και να μ' αποφεύγετε; Βλέπετε οι άρρωστοι δεν είναι συμπαθητικοί άνθρωποι..."

Σε λίγο μέσα σ' ένα αυτοκίνητο, εγώ η κυρία Φλωρα και δύο κορίτσια της γειτονιάς που τη γνώριζαν συνοδεύαμε το νεκρό της. Ένας αέρας βιαστικός σφύριζε γύρω μας. Το τρέξιμο του

αυτοκινήτου αύξαινε κι' ολοένα η βουή πιο κοντά στ' αυτιά μου. "Δεν ονειρεύτηκα ποτέ μου ένα τόσο όμορφο περίπατο μέσα στις άφτονες χλωρασιές του Μάη, γεμάτη λουλούδια... στολισμένη με τόση φροντίδα... η ζωή μου ήταν σκοτεινή κι' άχαρη κ' η καρδιά μου ήταν γεμάτη αγάπη κι' όνειρα... Ήμουν μια σκλάβα χωρίς τίποτα δικό μου, ούτ' ένα μικρό κομμάτι του αιθέρα. Ούτε μια αχτίδα του ήλιου δεν έπεφτε ίσια πάνω κι' όμως η καρδιά μου ήταν γεμάτη όνειρα. Κανείς δε μ' έκλαψε όσο ζούσα, ήμουν η χαρά των παιδιών και τα κορίτσια βλέπαν με ζήλεια τα κόκκινα μάγουλά μου, τα φλογερά μάτια μου... μα μένα η ζωή μου ήταν σκοτεινή κι' άχαρη. Και τώρα που θριαμβικά με σέρνει το ανθοστόλιστο άρμα μου, τώρα που τα ρόδα άφτονα βαραίνουν πάνω στο στήθος μου, τώρα που ρουφώ τον ήλιο και τον αέρα ελεύτερα, τώρα που τ' αυτιά μου είνε κλεισμένα στις βλαστήμιες και τις κακίες του κόσμου, τώρα που η καρδιά μου λύθηκε απ' το σφιχτό δέσιμο του πόνου, τώρα θολά δάκρια κυλάνε γύρω μου κ' οι διαβάτες με θλιμμένα πρόσωπα σταματάνε στο πέρασμά μου". Ύστερα έν' άξαφνο γέλιο μακρύ και σκληρό μου σπάραζε τ' αυτιά και μεταδίνονταν στο κορμί μου όλο σα σπασμός. Ο αέρας σφύριζε γύρω μας και το αυτοκίνητο έτρεχε ολοένα περισσότερο. "Γελώ... γελώ σαν τρελλή μ' ακούτε;; Αν μπορείτε γελάστε και σεις. Δε γελάτε όμως γιατί σκεφτόσαστε τον εαυτό σας αυτή τη στιγμή, σκεφτόσαστε πως η ζωή σας είνε λίγη και η κακία σας δε θα προφτάση να εκδηλωθή όλη. Εγώ όμως γελώ... γελώ γιατί δεν μπορώ να σκεφτώ τίποτε απ' αυτά... Κυττάξτε, κυττάξτε εκείνη τη γρηά που στέκει στο δρόμο και σταυροκοπιέται. Όλο αυτό το κατσούφιασμα είνε από φόβο... φοβάται το θάνατο και πρέπει να τον φοβάται γιατί δε φοβήθηκε καθόλου τη ζωή... αλλοίμονό σου γρηά αν πεθάνεις... χαχαχα... χαχαχα... κυττάξτε την, κυττάξτε την..." Σιμώνομε, ο μεγάλος κήπος φαίνεται τώρα πια, σα να προσμένει. Το τρέξιμο του αυτοκινήτου σιγάνεψε. Κάτι σα φλοίσβος γεμίζει τ' αυτιά μου. "Αντίο Αθήνα, πόλη μυστηριώδικη, γεμάτη φως και δυστυχία. Ανήξερο πλάσμα με ριξαν στα μεγάλα σπίτια σου που τόσο περήφανα καυχιέσαι γι' αυτά και μέσα σε λίγο καιρό έμαθα... έμαθα όλη την εξαχρείωση και την απανθρωπία της θρησκευτικής σου οικογένειας. Έμαθα κι' αν η γνώση αυτή μου στοίχισε τη ζωή όμως μου μένει η ευχαρίστηση ότι φεύγω..."

Εύκολα, εύκολα σα μια σκιά, σαν ένα πραμματάκι εκεί ζαρωμένο μέσα στην ξύλινη θήκη του γλίστρησε στο λάκκο. Καμιά διαμαρτυρία, ούτ' ένα τρίξιμο, ούτε ένα εξαιρετικό φαινόμενο δεν έδειξε πως κάποια μεταβολή εγίνονταν. Τίποτα. Ησυχία απόλυτη. Ησυχία.

Γύρισα στο σπίτι που τελευταία υπηρετούσε η δυστυχισμένη η Ντουλτσινέα και γύρεψα τα πράγματά της. Μου παρουσίασαν ένα μικρό μικρό μπαουλάκι σαν ένα μεγάλο κουτί. Το ανοίξαμε κι' αρχίσαμε με τρυφερότητα ν' ανασκαλεύουμε ταπραμματάκια που με τόση στοργή είχε κει μέσα τοποθετημένα. Κουτάκια μικρά, μεγάλα, μικρότερα, μεγαλύτερα, μπομπονιέρες άδειες. Μέσα σ' ένα κουτάκι ένα άσπρο δαχτυλίδι ψεύτικο με φευγάτη την πέτρα, μια μισοσκουριασμένη αλυσιδίτσα με ξύλινο σταυρό, ένα ζευγάρι σκουλαρίκια από πέτρες φραιζ. Ένα σωρό δαχτυλήθρες και μικροπράγματα. Πάρα κάτω λίγες πήχες χασές κομμένος σε διάφορα σχήματα για ασπρόρουχα, κουβάρια κλωστές και δαντέλες πλεγμένες από την ίδια. Αυτά έπιαναν το μισό μπαουλάκι. Το άλλο μισό ήταν γεμάτο από καμμιά πενηνταριά ζεύγη κάλτσες παληές μανταρισμένες που τις είχε μαζέψει από γνωστές της κυρίες. Εκεί μέσα βρισκόταν η εργασία της ολάκερης χρονιάς. Τα μαζέψαμε και τα μοιράσαμε στις φτωχές γειτόνισσες.

Επήγα σπίτι μου με τη συναίσθηση πως κάτι μου έλειπε, πως κάτι κόπηκε και χώρισε στη ζωή μου. Ανεβαίνοντας τη σκάλα άκουσα μια σιγαλή κλάψα. Βρήκα την Ελένη [Ασπασία] στην κάμαρά μου καθισμένη μπροστά στο τραπέζι μου. - Πάντα τα ίδια, (η γκρίνια της γρηάς θείας σου); Εσφούγγισε τα μάτια της και με κύτταξε ανυπόμονα.

- Πέστε μου, δεν είναι αλήθεια... είδα που αργήσατε να έρθετε και υποψιάστηκα... Δεν ετελείωσε το λόγο της, κατάλαβε από τα μάτια μου πως το κακό είχε πια τελειώσει κι' άρχισε πάλι να κλαίει. Η Ελένη [Ασπασία] ήταν ένα κορίτσι ως είκοσι χρονών με χωριάτικη ψυχή και δροσερή όψη. Είχε ωστόσο την καρδιά λίγο πειραγμένη και οι ιστορίες που η ίδια η Ντουλτσινέα της είχε διηγηθεί για τη ζωή της στης θείας [Γιαγιάς] της το σπίτι, η ιδέα πως η αρρώστεια της οφείλοταν στα βάσανά της αυτά κ' ίσως ακόμα η ομοιοπάθειά τους, την είχαν ταραξεί. Της είχαν γεννήσει ένα ενδιαφέρον υπερβολικό για τη Ντουλτσινέα που ήταν λιγάκι άρρωστο και σ' αυτό πιστεύω έπαιζε ρόλο όχι μονάχα η ομοιοπάθειά τους αλλά και γενικά η νευρική κατάσταση που της είχε φέρει η γκρίνια της θείας της. “Δεν ήξερα, μου έλεγε κάθε μέρα κλαίνοντας, τι θηρίο ήταν, μα ούτε κι' ο πατέρας μου ο κακόμοιρος ήξερε κι' ας είχε κι' αδερφός [ανεψιός] της. (Γιατί αυτή από μικρή την είχε πάρει μια θεία της που τη μεγάλωσε κ' ύστερα την πάντρεψε.) Νομίζαμε πως είναι άγγελος από τα γράμματά της όλο ευχές και καλά λόγια. Αχ! δεν ήξερα... και τώρα τι να κάνω... ποιος που να μη την ξέρει θα πιστέψει αυτά που τραβώ δω πέρα...” Την ησύχασα με λίγα λόγια κ' ύστερα αφού μου το γύρεψε της διηγήθηκα με όλες τις λεπτομέρειες τις τελευταίες μέρες της πεθαμένης. Με

παρακολουθούσε με ήρεμη όψη μα όταν έφτασα στη διήγηση που την αφορούσε και της έλεγα τα λόγια της Ντουλτσινέας, τότε ξανάρχισε πάλι να κλαίει. Ξαφνικά ακούσαμε τη γρηά στο πλαϊνό δωμάτιο που καταριόταν, φαίνεται με είχε δη που ανέβαινα. Η Ελένη τaráχτηκε τόσο πολύ που έβγαλεν μιαν άγρια φωνή κ' ύστερα άρχισε να προσεύχεται. Όταν της είπα πως θα έφευγα έβαλε το χέρι της στο στόμα με απελπισία. Όχι, όμως δε θα έφευγα χωρίς αυτήν. Ευχαριστήθηκε και δέχτηκε να ορίσουμε για την ερχόμενη βδομάδα μια μέρα που θα φεύγαμε μαζί. Θα πηγαίναμε ως ένα σημείο τον ίδιο δρόμο κατά την Πελοπόννησο. Εγώ θα κατέβαινα γρηγορώτερα κι' αυτή θα συνέχιζε ως το χωριό της. "Λοιπόν σύμφωνοι".

Με βοήθησε με μεγάλη προθυμία, κρυφά από τη γρηά να ετοιμάσω τα πράγματά μου. Οι μέρες σιγά σιγά πλησίαζαν χωρίς να το νιώθουμε πολύ με τις δουλειές μας. Εννοείται πως η γρηά μόνο την τελευταία μέρα θα μάθαινε το νέο ώστε να γλυτώσουμε τη μπόρα κάμπουσων ημερών.

XIV

Ιούνιος. Οι δροσερές μέρες είχαν γίνει πολύ σπάνιες στην Αθήνα. Εκτός από λίγα βράδια όλες οι άλλες ώρες μας σπρώχναν να φύγουμε από κει μέσα μια ώρα αρχύτερα. Ταξιδεύουμε. Η Ελένη [Ασπασία] κάθεται απέναντί μου με όψη σφιγμένη και σκεπτική κάτω απ' το ψάθινο φορτωμένο λουλούδια καπέλλο της. Που και που όταν καταλαβαίνει πως την κυττάζω μου χαμογελάει υποχρεωτικά κ' έπειτα ξαναπέφτει σε συλλογή. Το μεσημέρι προχωρεί, οι στάσεις όλο και περισσότερες. Ένας χοντρός άντρας ξεφυσάει σα ζώο θαλάσσιο απλωμένος ενώ η γυναίκα του μια ξερακιανή στολισμένη με όλων των ειδών τα πετράδια στο λαιμό και στα χέρια αναλύεται σε περιποιήσεις για το χοντρό. Έλαβα το θάρρος ύστερ' από μερικές ερωτήσεις που μου έκανε να της συστήσω την Ελένη [Ασπασία] και να την παρακαλέσω να της δώσει λίγη συντροφιά γιατί εγώ θα κατέβαινα σε λίγο.

Ο χοντρός κάνοντας μια προσπάθεια να συμμαζέψει την κοιλιά του ανακάθησε για να μου ειπή σ' ένα ύφος πολύ περιποιητικό. - Να πάτε στο καλό και μεις το κορίτσι θα το φροντίσουμε σα δικό μας. Εχουμε ευτυχώς πολλές προμήθειες μαζί μας.

- Α όσο γι' αυτό... περιττό, σας ευχαριστούμε. Καμιά ανάγκη.

- Μην προσβάλλετε σας παρακαλώ κυρία, εμάς βλέπετε είνε η δουλειά μας, δε μας κάνει κόπο λίγο περισσότερο. Τάχουμε άφθονα...

- Μα...

- Είμαι ξενοδόχος κυρία. Βλέπετε για μας το φαγητό δε θάχει τη δυσκολία...

Η γυναίκα του έκανε κινήσεις με το κεφάλι βεβαιώνοντας έτσι όσα έλεγε ο άντρας της, Κι' αυτός εξακολουθούσε στον ίδιο τόνο.

- Έτσι για μας να φιλοξενήσουμε έναν άνθρωπο δε μας δίνει καμμιά σκοτούρα... άφθονα βλέπετε...

Να πάρει ο διάβολος! Τι τούρθε αυτουνού τώρα δω χάμου να νομίζει καλά και σώνει πως χρειαστήκαμε τις προμήθειές του. Μου ανέβαινε το αίμα στο κεφάλι. - Σας παρακαλώ δεν πρόκειται γι' αυτό, καμμιά ανάγκη καταλαβαίνετε;

- Μα τι ανάγκη καλέ, ανάγκη το λέτε αυτό; μια ευχαρίστηση να περιποιηθούμε το κορίτσι. Επειδή βλέπετε για τέτοια περίσταση πάντα άφθονα τα παίρνουμε.

Έβραζα από θυμό. Τον κύτταξα, τον ξανακύτταξα αγριεμένα, τίποτα το χαβά του. Απελπισμένη να τον κάνω να μπη στο νόημα καταπράυνα όσο μπορούσα τον εαυτό μου και υπόμεινα. Το ζήτημα δεν έληξε εννοείται, το αντίθετο μάλιστα έπαιρνε διάσταση. Ήρθαμε σιγά-σιγά στη λειτουργία του ξενοδοχείου του, στα εργατικά, στην επίπλωσή του κι' αφού κάθε τόσο έπαιρνε μια βαθιά ανάσα που έκανε την κοιλιά του ν' ανεβαίνει ίσια με το πηγούνι του ξαναγύριζε στους πελάτες του, στην εκτίμηση που τούχουν και στις αφάνταστες "χρυσές δουλιές" του στην Κόρινθο. Όλα αυτά βέβαια δεν ήταν ειπωμένα σε ύφος επιγραμματικό. Σε μιάμιση ώρα κατάλαβα ότι τελείωνε το ταξίδι μου. Λογικός άνθρωπος ωστόσο· ήξερε πως με τη λίμα του ήταν αδύνατο να μη χρειαστούν τις προμήθειές του οι συνταξειδιώτες. - Άκουσε παιδί μου Ελένη αν η ιστορία εξακολουθήσει σε σένα, πρέπει να ξέρης πως αδιάφορα με αυτά που απάντησα εγώ έχεις το δικαίωμα να δεχτείς την προσφορά του, άκουσες;

Την άφησα εύθυμη, χαιρέτησα εγκάρδια τους συντρόφους ξενοδόχους και κατέβηκα. Ήταν ένα απόγευμα συννεφιασμένο στη μικρή αυτή παραθαλάσσια πόλη που δε θα έμενα παρά όσο για να ξεκουραστώ και θα συνέχιζα κατόπι το ταξίδι μου. Στο ξενοδοχείο που καταστάλαξα με δέχτηκαν όπως δέχεται κανείς σπίτι του ένα βαρετό μουσαφίρη. Μου δώσαν μια στενή κάμαρα που το ταβάνι της συγκοινωνούσε με τις γειτονικής κάμαρας δηλ. εχωρίζοταν απ' αυτή μ' ένα μόνιμο παραβάν που δεν έφτανε ως απάνω. Στη γειτονική αυτή κάμαρη που ήταν το άλλο μισό της δικής μου έμενε, όπως έμαθα αργότερα - με πήρε το ενδιαφέρον να ρωτήσω, ένας εισαγγελέας που ερχόταν στην πόλη για ανακρίσεις. Όλο το απόγευμα γύρισα στις αξιοπερίεργες άκρες της μικρής πολιτείας. Πιο πολύ μου άρεσε ένας στενός δρομάκος φυτεμένος πυκνά με

κυπαρίσσια πλάι και λίγο απάνω απ' το ακρογιάλι. Ο δρόμος αυτός έφερνε σ' ένα μεγάλο βράχο που στην κουφάλα του είχε χτισμένη μια περιποιημένη εκκλησιά. Η προσπάθεια μάλιστα του καλλωπισμού, μια προσπάθεια νοικοκυρίστικη και επαρχιώτικη είχε καταφέρει να δώσει έν' ασυνήθιστο ύφος σ' αυτή. Ήταν σα σπίτι με χαγιάτια κ' εσωτερικές σκάλες. Το ιερό ήταν στο απάνω πάτωμα, ένα ιερό μεγάλο που δε χωρίζοταν από την αίθουσα των εκκλησιαζομένων. Τα παράθυρά της ήταν σωστά παράθυρα σπιτιού που άνοιγαν μεγάλα κι' ελεύτερα πάνω απ' την κατάφυτη ακτή. Χίλιες λογιών γλάστρες με λουλούδια γέμιζαν το προαύλιο κ' ένα ζευγάρι από γέρους φύλακες έπαιρνε τον καφέ του στο βάθος του μικρού κήπου. Εκεί μέσα ο Θεός δε σε φόβιζε ούτε σου επιβαλλόταν. Ο Θεός ήταν γλυκός και δροσερός σα να είχε μόλις βγει από τα κύματα και τον ένοιωθες να έρχεται κοντά σου με απλωμένο το χέρι για να σου ευχηθή καλό δρόμο. Οι άγιοι της ήταν κάτι σιωπηλά ευτυχισμένα πλάσματα που σε καλοσώριζαν με τη γαλήνιαν όψη τους σαν τους χωρικούς που απαντάει κανείς σ' ερημικά μονοπάτια. Το μικρό κοριτσάκι του φύλακα μου έφερε ένα μπουκετάκι από γεράνια και βασιλικό. Το βράδυ περπάτησα πάνω στο δρόμο που ήταν ο κυριώτερος περίπατος. Μια μπύρα ήταν εκεί με τραπέζια προς την ακτή. Σε μια πρόχειρη εξέδρα μερικοί νέοι και δυο κορίτσια τραγουδούσαν παίζοντας όργανα. Όταν ξαναγύρισα κατεβαίνοντας από το βουνό έμαθα ένα θλιβερό επεισόδιο που τους είχε γίνει. Ο ιδιοκτήτης της μπύρας τους κατέβαζε ολοένα το μεροδούλι ως που οι δυστυχισμένοι βλέποντας πως η ζωή τους δεν εκερδίζοταν αποφάσισαν ν' αποδημήσουν εις άλλους τόπους, πράμμα που θύμωσε τον ιδιοκτήτη και την ίδια βραδυά που αποχώρησαν βρήκε έναν απ' αυτούς σε κάποιον απόμερο δρόμο και του έμπηξε μια μάχαιρα στα πλευρά. Γύρισα στο ξενοδοχείο μου περασμένη ώρα της νύχτας. Στη σάλα του ξενοδοχείου απ' όπου περνούσα για να πάω στην κάμαρά μου ήταν συγκεντρωμένη όλη η οικογένεια της διεύθυνσης. Ο Διευθυντής ένας μεσόκοπος με αδερφακίστικους τρόπους που όπως λέγαν είχε σκοτώσει τη μητέρα του - τόπος παλληκαράδων. Μια νέα συμριιά που είχε μπη και μέσα για καμαριέρα και που σιγά σιγά είχε πάρει θέση διευθύντριας κρατώντας την καλλίτερη κάμαρη του ξενοδοχείου. Εκτός αυτούς ήταν και τ' ανήψια του που τον κολάκευαν να μην παντρευτή για να τον κληρονομήσουν. Την ιστορία τους την έμαθα αργότερα ξαναπερνώντας από το ίδιο ξενοδοχείο. Όλη λοιπόν αυτή η οικογένεια λογομαχούσε και χαλούσε κόσμος. Ένας πελάτης είχε έρθει και γεννήθη το ζήτημα αν έπρεπε να του παραχωρήσουν την κάμαρά του το ζεύγος Διευθυντών. Τ' ανήψια φώναζαν ότι έτσι

όπως πήγαιναν κρατώντας την καλλίτερη κάμαρα για τον εαυτό τους θα φαλήριζαν. Ο Διευθυντής ήταν κι' αυτός της ίδιας γνώμης αλλά η δεσποινίς Λόλα έμενε πεισματικά σιωπηλή κ' εννοείται πως η σιωπή της επικράτησε. Έτσι ο νέος πελάτης ένας κάποιος μεγαλοβιομήχανος θα κοιμόταν στρωματσάδα στη σάλα. Δόξα σοι ο Θεός σκέφτηκα, ο μεγαλοβιομήχανος θα κοιμηθή επί τέλους κάπου και θα ησυχάσω και γω. Ενώ άρχισε να με παίρνει ο ύπνος άκουσα θόρυβο στο άλλο μισό μέρος του δωματίου μου. Είχε έρθει ο γείτονάς μου. Λίγα λεπτά ύστερα έφτασε στ' αυτιά μου ένας περίεργος ήχος που έμοιαζε σα βόγγος, σα φωνή ανθρώπου που πνίγεται κι' ανακάθισα τρομαγμένη στο κρεβάτι μου. Έπαψε. Ξανάπεσα κι' άξαφνα άρχισε πάλι. Ξανασηκώθηκα αποφασισμένη να φωνάξω τον ξενοδόχο αλλά πάλι έπαψε. Τώρα περίμενα να ιδώ πότε θα ξαναρχίσει. Και ξανάρχισε πράγματι σαν αγωνία, σα μούγκρισμα. Κείνη τη στιγμή άκουσα ένα άτακτο χτύπημα κάτω χαμηλά στην πόρτα της κάμαράς μου. Δεν ήξερα τι είχε αλλά επειδή επαναλήφτηκε όταν ξανάρχισε το μούγκρισμα του πλαϊνού, κατάλαβα πως ο βιομήχανος χτυπούσε με τα πόδια ή με το κεφάλι μη ξέροντας από που έβγαινε ο ήχος. Τώρα πια δεν έκανα τίποτε άλλο παρά να περιμένω με αγωνία, όταν έπαυε, πότε θα ξανάρχιζε, ώσπου ο ξενοδόχος μού χτύπησε την πόρτα. Ο αγωγιάτης ήταν κάτω και περίμενε, έπρεπε να ξεκινήσω για το Ακροβούνι. Κανόνισα γρήγορα τους λογαριασμούς μου και κατέβηκα. Δεν είχε ακόμη αρχίσει να χαράζει. Εβγήκαμε όξω απ' την πόλη περπατώντας κ' ύστερα ανέβηκα στο ζώο. Ο αγωγιάτης με παράδωσε στο γιο του, ένα παιδί ως δεκαεφτά χρονώ, που θα με πήγαινε στο Ακροβούνι, πέντε ώρες δρόμο στο βουνό... Μόλις βγήκαμε όξω απ' τα χωράφια μια άξαφνη δροσιά με πήρε στο πρόσωπο. Ο μικρός εξήγησε πως ήταν το ποτάμι που έφερνε το δροσιό. Ένα ποτάμι που πλημμυρίζοντας είχε βγει όξω απ' τη χτισμένη κοίτη του κ' είχε γεμίσει τους δρόμους. Το μουλάρι περπατούσε περισσότερο από ώρα μέσα στο νερό που το έφερνε σχεδόν ως το γόνα. "Έτσι, είπα στον αγωγιάτη, θα μπορούσε κανείς και με βάρκα να πάει στο Ακροβούνι". Το παραδέχτηκε χωρίς αντίρρηση. Ύστερα με ρωτούσε με πολλή περιέργεια για την Αθήνα και σε κάθε απάντηση που του έδινα ώσπου να με ξαναρωτήσει έμενε μερικές στιγμές σκεπτικός. Φαίνεται πως είχε μεγάλη επιθυμία να γνωρίσει την Αθήνα. Αργότερα μου εμπιστεύτηκε πως ό,τι πάρα πάνω του δίνουν οι ταξιδιώτες δεν το δίνει του πατέρα του μα το κρατάει κρυφά. Ήθελε να μαζέψει κάμποσα λεφτά για να πάει στην Αθήνα. Είχε πια αρχίσει να ξημερώνει. Το ανέβασμα στο βουνό ήταν απότομο, το ζώο αγκομαχούσε. Όλη η περιοχή αυτή και σ' ένα ύψος ακόμα μεγάλο

είνε κατάφυτη από πεύκα, μα όχι σαν τα πεύκα της Αττικής. Αυτά εδώ είναι πιο θρεμμένα, πιο πράσινα κι' ούτε την ίδια φόρμα έχουν, μοιάζουν με τα ελάτια. Έχουμε περάσει την πρώτη βουνοκορφή. Ο αγωγιάτης μου δίνει τις πληροφορίες που του ζητάω κ' ύστερα άξαφνα με ρωτάει αν είμαι "έμπορας". Χμ! αυτός φαίνεται όλο εμπόρους θ' ανέβαζε στο ξενοδοχείο [του Ακροβουνίου]. - Όχι, λέει, πριν λίγες μέρες ανέβασα κι' ένα γιατρό με τη γυναίκα του. Η γιατρίνα μάλιστα είχε μουδιάσει πάνω στο ζώο και την κατέβασα στα χέρια μου...

- Ένα κύριο Αιμίλιο... - Ναι, μάλιστα εγώ τον ανέβασα τον κύριο Αιμίλιο. Τον ξέρετε; Είχε και μια κυρία μαζί του τη μητέρα του κ' ένα μικρό κοριτσάκι Ιουλία την αδερφή του. Ύστερα ξανάπε. - Γιατρός κι' αυτός για φαντάσου. Τον ρωτούσα για τον κόσμο του ξενοδοχείου απάνω και μου απαντούσε με λίγα λόγια που ήταν ωστόσο πολύ χαρακτηριστικά και που αργότερα τα θυμόμουν και γελούσα. Έξυπνος μικρός. Κοντεύαμε να περάσουμε και τη δεύτερη βουνοκορφή κι' αυτή πευκοφυτεμένη. Το Ακροβούνι εφάνη κατάμαυρο. Όπως έλεγε ο αγωγιάτης δεν είχε ούτ' ένα πεύκο, όλο ελάτια. Το ξενοδοχείο όμως δεν εφαινόταν ακόμη. Ο μικρός έδινε έπαιρνε ξαναγύριζε στη γιατρίνα που την είχε κατεβάσει στα χέρια του. Ήταν, λέει, παχειά! Ύστερα δεν του φάνη καλό αυτό που είπε και διόρθωσε συμπληρώνοντας - περίεργο, γιατί λοιπόν μούδιασε. Εγώ κατάλαβα πως η συζήτηση για τη γιατρίνα του άρεσε και κάθε φορά του έκανα και καμιά ερώτηση για τη γιατρίνα - Είνε ακόμα επάνω η γιατρίνα; ή - πότε θα κατεβή η γιατρίνα; Τότε το παιδί απαντούσε με περίφραση για να λέει πολλά λόγια γι' αυτήν. Όταν όμως είδε πως το είχα παρακάνει μού είπε με ύφος σα να ήθελε να βγάλει την ευθύνη πάνω μου. - Μη νομίζετε δηλαδή πως είναι και κανένα σπουδαίο πρόσωπο η γιατρίνα... δεν είναι ούτε κι' όμορφη... έπειτα ήταν συχαμένη φοβιτσιάρα. Κάθε φορά ξεφώνιζε "Λαλάκι, Λαλάκι" το γιατρό γιατί φοβόταν πως θα πέσει... δεν είναι τίποτα από δαύτηνε.

Αρχίσαμε να μπαίνουμε στην περιοχή των ελατιών. Ο ήλιος δεν έτσουζε τόσο πολύ επειδή το δροσιό του βουνού αντίκοβε. Το ξενοδοχείο άρχισε μόλις να διακρίνεται σαν ένα σημάδι εκατό μέτρα κάτω απ' την κορφή του Ακροβουνιού. Ήμουν κατάκοπη μα ο μικρός στρατοκόπος τώρα καταλάβαινε να του φουντώνει η όρεξη, το είχε ρίξει στο τραγούδι. Ο δρόμος πέντε ωρών σε ύψος χίλια διακόσια πενήντα μέτρα ήταν γι' αυτόν ένας καθημερινός περίπατος. Σταματήσαμε κάπου που η κυρά Κατερινιώ είχε μια περίφημη κάπαρη. Ο αγωγιάτης μου ευθύς ως ξεκινήσαμε μού μίλησε για την κάπαρη της κυράς Κατερινιώς. Είχε στημένο το μαγαζί όλο από κλαδιά ελατιών κ' ένα όμοιο κρεβάτι κάτω από

ένα δέντρο. Εκεί με την κάπαρή της, λίγο κρασί και λίγα αυγά έκανε την τύχη της. Το παιδί της ένα βρώμικο κουτάβι κυλιόταν μαζί με σκυλιά και κότες μέσα στη γούρνα. Η κυρά Κατερινιώ μια χοντρή όμως ευκίνητη γυναίκα ήταν το επίγειο όνειρο του αγωγιάτη. Με το μεζέ της και με τα γλυκά της μάτια έκανε το δρόμο τους ακούραστο. Το παιδί αφού έφαγε καλά και κατέβασε τη μισή άρχισε να κυττάει με τρυφερό ύφος την κυρά Κατερινιώ και να τη γεμίζει χαϊδευτικά επίθετα και μόνο όταν με είδε απάνω στο μουλάρι ξεκίνησε σιγά σιγά για το δρόμο. Τώρα όμως είχαμε την κουβέντα της κυρά Κατερινιώ. - Κρίμα να μην έχει άντρα, λέει το παιδί. - Γιατί δεν έχει;- Γιατί είναι γρουσουζά. Είχε τον άντρα της και γλυκοκύτταζε και τους αγωγιάτες, λοιπόν την άφησε κι' αυτός. - Τι δουλιά έκανε ο άντρας της; - Τίποτα, την καμάρωνε. Γι' αυτό μάλιστα λένε πως δεν έφυγε αλλά τον έδιωξε αυτή, ποιος ξέρει. - Και το παιδί; - Α, αυτό δεν είναι δικό του είναι με το... Εδώ δείλιασε και με κύτταξε. - Όχι, πέστο... - Είναι με τον πατέρα μου. - Α, ώστε είναι αδερφάκι σου; - Μπα! αδερφάκι μου, αυτό έλειψε. Δεν το παραδεχόταν ο κύριος για αδερφάκι του. Ποιος ξέρει γιατί; ίσως για να μπορεί να κάνει κι' αυτός κόρτε της κυρά Κατερινιώ.

Τώρα το ξενοδοχείο φαινόταν καλά πια να ξεπροβάλλει μέσα στο μαυρειδερό σύννεφο των ελατιών. Πλησιάζοντας είδαμε μερικές συντροφικές σπαρμένες στο δάσος που με κύτταζαν με περιέργεια. Στα απομονωμένα αυτά μέρη ο ερχομός κανενός καινούργιου ξένου είναι το πιο ενδιαφέρον νέο. Μάλιστα μέρες πολλές πριν σχολιάζεται αν έχει ειδοποιήσει. Από μακριά μού έφταναν μερικά συνθήματα του δάσους. Αισθανόμουν μια γλυκιά κούραση, έν' αλάφρωμα. Η θέα του βουνού τόσο επιθυμημένη μέσα στις βασανιστικές μέρες που πέρασα μού ερχόταν σα λύτρωση. Γύρω ορθόνονταν ένα σωρό βουνοκορφές άλλες ολοπράσινες και απλωτές άλλες απότομες και γυμνές. Η καρδιά μου ανοιγόταν, ένοιωθα τη δύναμη όχι να περπατήσω, να πετάξω. Ο Αιμίλιος κατέβηκε χαμηλά στο δρόμο να με προϋπαντήσει, είχε κιόλα διορθωθεί το χρώμα του. - Είμαι μαγεμένος απ' την τοποθεσία, φαντάζομαι πως και σε σένα θ' αρέσει.

Με ειδοποίησε αμέσως για το περιεχόμενο του ξενοδοχείου. - Είναι μια συλλογή αφάνταστης ποικιλίας, γλεντάει κανείς δω πέρα. Επλησίαζε το μεσημέρι. Η κάμαρα που μού έδωσαν ήταν αρκετά ευρύχωρη και με ωραία θέα. Μια καμαριέρα που άπεχε μόλις τρεις πιθαμές από το πάτωμα με βοήθησε να τακτοποιήσω τα πράγματά μου. Ένα κουδούνι εσήμανε την ώρα του φαγητού κι' όλος ο κόσμος κατέβαινε στην τραπεζαρία. Όταν κατέβηκα είδα ένα σωρό γυναίκες γύρω από ένα νέο κύριο με άσπρα μαλλιά να μιλούν δυνατά όλες μαζί. Γελούσαν παταγώδικα και του έδιναν και

από κανένα μπράβο. Δεν καταλάβαινα τι συμβαίνει, άκουα μονάχα μερικές λέξεις χωρίς συνέχεια που ήταν “Νερόφειδο”, “Δαγκωμένο μήλο” και κάτι τέτοια. Η τραπεζαρία είχε κάτι πολύ ευχάριστο, τον αγροτικό χαρακτήρα της. Το ταβάνι ήταν όλο από διασταυρωμένους δοκούς απ’ όπου εκρέμονταν κλωνάρια ελατιών. Τα παράθυρα άρχιζαν από χαμηλά κ’ ήταν βαθουλωτά στο φοβερά παχύ εξώτοιχο και η κάμαρη είχε τόσο φως και δροσιά που γέμιζε την ψυχή από μια ευτυχισμένη διάθεση. Παρατήρησα με έκπληξη πως άλλοι άντρες από κείνο τον κύριο και τον Αιμίλιο δεν ήταν στο ξενοδοχείο. Ο υπόλοιπος κόσμος ήταν όλο γυναίκες όλων των ηλικιών αλλά της ίδιας κατηγορίας: άσκημες, περίεργα άσκημες. Με τοποθέτησαν στο μεγαλύτερο από τα δύο τραπέζια, ήταν το ησυχότερο μολονότι πιο πολύκοσμο. Από το απέναντι τραπέζι μας έφταναν οι ζωηρές φωνές του θηλυκόκοσμου. Μια κυρία μεσόκοπη και χοντρή μιλούσε σε ελληνική γαλλικής προέλευσης ακατάπαυστα. Είχε τόσες περιφράσεις που έχανε κανείς εκεί μέσα την έννοια. Δεν επείραζε όμως, οι άλλες γελούσαν ή απαντούσαν, όπως τους άρεσε. Το περισσότερο μέρος του τραπέζιού ήταν όλο κορίτσια άνοστα κι’ ανάγωγα. Έμαθα πως ήταν πάμπλουτες κόρες κάποιου έμπορα από την Πελοπόννησο. Η χοντρή κυρία είχε μαζέψει λοιπόν γύρω της όλα τα κοριτσόπουλα αυτά και φλυαρούσε διαρκώς μαζί τους. Στο μεγάλο τραπέζι που καθόμουν είχα απέναντί μου ακριβώς τον κύριο που ανάφερα. Ήταν ένας άντρας ως τριάντα χρονώ με μέτριο ανάστημα αδύνατος και με πλούσια γκρίζα μαλλιά. Η περιβολή του ήταν άμεπτη και ίσως αυτό, ίσως οι στυλιζέ τρόποι του μου τον έκαναν αμέσως αντιπαθητικό. Μασούσε με κλειστό το στόμα κι’ όταν μιλούσε είχε τόσο περιποιημένη τη φωνή και τη φράση που ένοιωθα πως πνίγομαι. Μετά το φαγητό μολονότι η δροσιά ήταν διαπεραστική εκαθήσαμε στη βεράντα. Μέσ’ απ’ το άνοιγμα των δύο βουνών μπροστά μας εφαιόνονταν κάτω η μικρή φωτισμένη πολιτεία που άφησα σαν μια πούλια. Η τοποθεσία ήταν πραγματικά μαγευτική. Στην απέναντι ακτή του κόλπου διαγράφονταν τα βουνά της Ρούμελης αλλού με απλές κι’ αλλού με πολυκύμαντες γραμμές. Ο Αιμίλιος μου εξηγούσε όλα, προηγούμενος καθώς ήταν. Ο γυναικόκοσμος είχε μαζευτεί πάλι ολόγυρα στον άμεμτο κύριο και τιτίβιζε απελπιστικά. Εγνώρισα και τη γιατρίνα, μια παχειά νέα γυναίκα, γερμαναρού που ξεφώνιζε διαρκώς σαν κάτι να τη δάγκανε. Μιλούσε τόσο γρήγορα που μόνο τον ήχο κατόρθωνε κανείς να πάρει. Όλος ο κόσμος είχε μια ευθυμία απελπιστική, μια ευθυμία που σου καθόταν μολύβι στο στομάχι. Κάποια κυρία καθόταν σιωπηλή κι’ απομονωμένη αλλά το μάτι της πετούσε μίσος. Λέγανε πως είχε φοβερή μανία να παχύνει κι’ αυτό την

έκανε ζηλιάρα κ' εκκεντρική. Είχε και το παιδί της μαζί, μαυρειδερό και μικρόσωμο σαν κατσούλι που κρατούσε το ξενοδοχείο ανάστατο με τις φωνές του. Η κυρία αυτή, κυρία Νουρή, κάθε φορά τσακονόταν στα χαρτιά όταν την εκέρδιζαν, μάλιστα μια φορά σκυλοβρίστηκε με μια άλλη κυρία Νομαρχίνα όμως δεν την άφησε αδιόρθωτη, από κείνη την ημέρα συνεταιρίστηκε με τις άλλες εναντίο της. Της είχαν κάνει τη διαμονή μαρτύριο. Στο πλαϊνό δωμάτιο από το δικό της έμεναν τα πλούσια εκείνα κορίτσια. Εκεί μέσα μεσημέρι και βράδυ μαζευόντουσαν και οι άλλες η Νομαρχίνα, μια άλλη κυρία κάποιου ναυτικού ακόλουθου, μια δεσποινίς κόρη Υπουργού, κάποια άλλη γυναίκα ενός βιομήχανου από την Αθήνα και άλλες. Όλες αυτές προσπαθούσαν με πολλούς τρόπους να ταράξουν την ησυχία της κυρίας Νουρή. Πότε μιλούσαν μεταξύ τους δυνατά εναντίον της πότε η όρεξή τους ήταν πολύ αναμμένη κ' έκαναν κάτι χυδαίο. Η ίδια η κυρία Νουρή το είχε καταγγείλει στο Διευθυντή μπροστά και σ' άλλο κόσμο πως... το είπε ξάστερα. Δηλαδή μ' άλλα λόγια άκουγε έναν περίεργο θόρυβο κοντά στην πόρτα της που τον υποψιάζεται κανείς. Αυτό δεν το παραδεχότανε οι άλλες έλεγαν πως μ' ένα σφουγγάρι μόνο έστιβαν σιγά σιγά το νερό στη λεκάνη από ψηλά. Ο Διευθυντής περιορίστηκε να γελάσει μ' ένα πλατύ ηδονικό γέλοιο χτυπώντας τις παλάμες. Η κυρία Νουρή του είχε πληρώσει προκαταβολικά όλη τη σαιζόν ε και λοιπόν μπορούσε να φύγει αν δεν της άρεσε, του ήταν αδιάφορο. Μάλιστα θα μπορούσε να ξανανοικιάσει την κάμαρά της. Έτσι λοιπόν ανυποστήριχτη η κυρία Νουρή αποφάσισε να καταφύγει σε δικά της μέσα για να τις εκδικηθή. Τις νύχτες όταν ησύχαζε ο κόσμος αυτή τσιμπούσε το παιδί της αλύπητα και κείνο έβγαζε σπαραχτικές φωνές. Όλο το ξενοδοχείο αναστατονόταν και προ πάντων η Νομαρχίνα που κοιμόταν κάτω από την κάμαρη της κυρίας Νουρή.

Μα ας αφήσω αυτή τη διήγηση, με τραβάει μακριά. Ήμουν τόσο γοητευμένη από την ησυχία της εξοχής, ξανάβρισκα πια τον εαυτό μου. Κ' ήταν τόσο όμορφα όλα. Γύριζα στις κοντινές τοποθεσίες, μάθαινα με αγάπη κάθε λεπτομέρεια της ιστορίας τους. Είχα κιόλας ανακαλύψει κρυφές γωνιές μέσα στο δάσος που να μη μπορεί να με υποψιαστεί κανείς. Στον πρωινό περίπατο συναντούσα πάντα και πολύ κόσμο από το χωριό. Ο Αιμίλιος δε με ακολουθούσε στις εκδρομές. Είχε πάθει υπερκόπωση κ' έμενε πολλές ώρες ξαπλωμένος. Καμιά φορά του έκανα συντροφιά στη βεράντα κ' η κουβέντα μας γύριζε πάντα στα γνωστά μας. Άλλοτε ευθυμούσαμε κι' άλλοτε μελαγχολούσαμε. Τον ρώτησα αν είχε γράμμα από το Λεωνίδα. Όχι, δεν είχε. Γιατί άραγε; Απορούσε και ο ίδιος, δε φανταζόταν πως τόσο γρήγορα θα τον αρνιόταν. Μα

βλέπεις στην ευτυχία του ο άνθρωπος ξεχνάει, αυτό είναι φυσικό και δικαιολογημένο. Ωστόσο οι φίλοι του έχουν πάντα την αξίωση της εξαίρεσης και κει είναι... που μπλέχει κανείς. Δηλαδή τι μπλέχει τρόπος του λέγειν. Όμως ο Αιμίλιος είχε την ελπίδα ότι θα λάβαινε νέα του. Τις μέρες εκείνες το είχαμε ρίξει στο διάβασμα κ' οι δυο. Είχαμε αρκετή προμήθεια από βιβλία ώστε να μη στερηθούμε. Ο ένας διάβαζε πάντα ώσπου να κουραστή. Καμμιά φορά μαζεύοταν γύρω μας κι' άλλος κόσμος κι' άκουγε, τότε ήταν λιγάκι αστείο το πράγμα και το παρατούσαμε. Ένα πρωί που ήρθε ο ταχυδρόμος επήρα μερικά γράμματα από την Αθήνα και είχα ριχτή να τα διαβάσω. Ξαφνικά με κόβει η φωνή του Αιμίλιου· μόνο που δεν πηδούσε από χαρά κ' έκπληξη. Είχε λάβει ένα βιβλίο από το Παρίσι. Ήταν ένα βιβλίο του Λεωνίδα, δηλαδή γραμμένο από το Λεωνίδα. Α, μα αυτό ήταν το πιο ευχάριστο γεγονός και το ξεφύλλιζε ολοένα με στοργή. Του είχε και μια αφιέρωση: "Στον αγαπητό μου, στο μοναδικό μου φίλο Αιμίλιο, αυτό, που του χρωστούσα. Με ταπεινοφροσύνη. Λεωνίδα". Μέσα είχε πολλές σημειώσεις σε ορισμένα κεφάλαια, ήταν για να του συστήσει την προσοχή. Μείναμε σύμφωνοι να το διαβάσουμε μαζί, κι' από την ίδια σχεδόν στιγμή εγκαταστήσαμε τις πολυθρόνες μας στην απόμερη βεραντούλα. Ο Αιμίλιος είχε μια νευρική περιέργεια όταν άρχισε να διαβάζει:

B

“ Ο Λέων Κίβρας είχε περάσει τα πρώτα χρόνια του σε μια μικρή επαρχία που ήταν ωστόσο από τις πιο όμορφες και τις πιο εύφορες. Τόνομά του ήταν γνωστό πριν εκατό χρόνια και μέλη της ίδιας οικογένειας βρίσκονταν σε πολλές άλλες πολιτείες της Ελλάδας. Ο πατέρας του μεγαλοχτηματίας με αυστηρές ιδέες για την οικογένεια και τον προορισμό του ανθρώπου έφτανε σε σκληρότητα στη σχέση του με το γιο του μολονότι τον είχε μοναχόν κι’ ούτε άλλο παιδί είχε κάνει ποτέ. Οι κουβέντες του μ’ αυτόν ήταν πολύ λίγες, κι’ από παιδί ακόμα ο Λέων δε θυμάται να τον είχε χαϊδέψει ο πατέρας του. Εκτός όμως αυτό ήταν πολύ γενναιοδωρος και περήφανος. Είχε φροντίσει για τη μόρφωση του παιδιού του με παραδειγματικό ενδιαφέρον και δεν είχε θίξει καθόλου την ελευθερία του αφότου κατάλαβε πως άρχισε να του χρειάζεται. Μάλιστα για να μη τον κάνει δειλόν να γυρέψει ό,τι του χρειαζόταν δεν ερχόταν σε καμιά σχέση μαζί του αλλά είχε δώσει εντολή στο συμβολαιογράφο του να τον φροντίζει. Εννοείται πως ο Λέων δεν ήταν καθόλου αναίσθητο και διεφθαρμένο παιδί. Το ενάντιο μάλιστα. Εκτιμούσε βαθιά αυτή τη γενναιοδωρία του πατέρα του και τον συγκινούσε έτσι ώστε ποτέ να μην κάνει κατάχρηση. Κι’ όταν ακόμα πήγαινε πια στο γυμνάσιο το μεγαλύτερό του έξοδο ήταν τα βιβλία. Απ’ αυτά αγόραζε πολλά και μεγάλης αξίας καμιά φορά όντας βέβαιος πως αυτό το έξοδο περισσότερη χαρά παρά στενοχώρια έκανε στον πατέρα του. Και ήταν αλήθεια πως ο πατέρας του είχε μια κρυφή περηφάνεια για την επίδοση αυτή του γιου του στα γράμματα. Από την άλλη μεριά η μητέρα του θρήσκα και αισθηματικιά γυναίκα δεν έμοιαζε με τον άντρα της έζησε όμως πάντα χωρίς γκρίνιες και στενοχώριες μαζί του. Ε τώρα βέβαια η σκληρή και ψυχρή διάθεση του άντρα της δε μπορούσε παρά να είχε πληγώσει τη λεπτή και τρυφερή καρδιά της αλλά φαίνεται πως σιγά σιγά είχε κατορθώσει να τη συνηθίσει και μάλιστα να τη συχωράει μπροστά στα τόσα άλλα προτερήματα του τίμιου και εργατικού αυτού ανθρώπου. Ίσως πάλι να την είχε σώσει από το μαράζι η γέννηση αυτού του παιδιού που θα συγκέντρωνε όλη την αναγκαία εκδήλωση της τρυφερότητας της αισθηματικής φύσης. Ο Λέων ήταν γι’ αυτήν η πιο μεγάλη κ’ η πιο ανέλπιστη ευτυχία. Η ζωηράδα του μικρού κ’ οι εξυπνάδες του

είχαν μάλιστα κατορθώσει να ξυπνήσουν κάποια τρυφερότητα και στον πατέρα. Πολλές φορές παρατούσε τις ασχολίες του για να μπορέσει να μείνει λίγη ώρα κοντά στο χαριτωμένο μπεμπέκο με τις κατάμαυρες μπούκλες γύρω στο στρογγυλό βελουδένιο προσωπάκι που άναβε ολάκερο από την άγρια λάμψη δυο μαύρων ματιών. Αυτό έκανε τη γυναίκα του να ξεχνάει την απόσταση που πάντα τους χώριζε και να του δείχνεται όμοια τρυφερή όπως και στο παιδί της μα η συνήθεια αυτή δεν έμελλε να βαστάξει πολύν καιρό. Η μητέρα μέσα στην άπληστη, σχεδόν παθολογική αγάπη της στο γιο της κατόρθωσε ωστόσο να ιδή μερικά πράγματα που αργότερα γένηκαν η αιτία της δυστυχίας της. Το παιδάκι αυτό που τόσο μικρό ακόμα είχε ζωηρή αποστροφή στο ψέμμα και στην αδικία, που είχε την καρδιά τόσο ευαίσθητη και γενναία, ερχόταν περιστάσεις που έδειχνε απίστευτη υπεροψία και σκληρότητα, τέλεια αδιαφορία για το κακό που έκανε. Η Άννα σε όλες αυτές τις μικρολεπτομέρειες αναγνώριζε τον άντρα της κι' όταν θυμόταν πόσες πίκρες και δυστυχίες είχε φέρει στο σπίτι του όντας ακόμη νέος, η ύπαρξή της γιόμιζε θλίψη. Ο Λέων της, το γλυκό παιδάκι της που αύξαινε σα λουλούδι κάτω από τα χέρια της θαρχόταν καιρός ν' αδιαφορήσει γι' αυτήν, να της πάρει το δικαίωμα να τον καμαρώνει; Α, μα αυτά όλα ήταν ανοησίες και άσχημες σκέψεις "να το, κιόλα πως γελά κάτω στον κήπο ξένοιαστο και καλόκαρδο, να το πως χτυπάει τα χεράκια του και τη φωνάζει να χαρεί μαζί του". Παρ' όλ' αυτά οι θλιβερές σκέψεις ξανάρχονταν στο κεφάλι της Άννας γιατί οι περιστάσεις επλήθαιναν που τα τρυφερά μπαμπακένια χεράκια του μοναχογιού της εγίνονταν αρπαχτικά και ζημιάρικα. Ήταν τώρα πια δέκα χρόνων. Οι σπουδές του και οι γνώσεις του είχαν ολωςδιόλου δυσανάλογα προχωρήσει κι' αν και διατηρούσε ακόμα τις γυαλιστερές μαύρες μπούκλες γύρω στους ώμους του και το βελουδένιο στρογγυλό προσωπάκι, το ύφος του είχε κιόλα πάρει μιαν αρρενωπή σοβαρή έκφραση που είχε τόση γαλήνη όση και επιβολή. Τον καιρό αυτόν η Άννα αρρώστησε από μιαν αρρώστεια που την ανάγκασε να μείνει τρεις ολόκληρους μήνες στο νοσοκομείο. Έτσι ο Λέων έμεινε μονάχα με τον πατέρα του και τους δασκάλους του. Ήταν η εποχή που ο χαρακτήρας του άρχιζε να παίρνει τη φυσική του αναπότρεπτη διάπλαση. Ο πατέρας είχε προ πολλού πια αφήσει τις τρυφερότητες με το γιο του, δομένος ολωςδιόλου στις πολύχρωμες ασχολίες του και περισσότερο στην πολιτική που τώρα τελευταία είχε ανακατευτεί. Ο Λέων έμενε τις περισσότερες ώρες μόνος του και σιγά σιγά συνήθεισε να σκέφτεται περισσότερο παρά να ρωτάει. Η έλλειψη της μητέρας του δεν εφαινόταν να του έκανε εντύπωση, κι' αν και ρωτούσε για

την κατάστασή της τον πατέρα του όμως ποτέ δε ζητούσε μόνος του να πάει να την ιδεί. Κι' όταν τις ορισμένες μέρες που εδέχονταν στην κλινική τον ετοίμαζαν για την επίσκεψη το έκανε χωρίς να δείχνει καμμία χαρά. Φαίνεται πως κ' εκεί πέρα έδειχνε την ίδια διάθεση γιατί η άρρωστη μετά την επίσκεψή του πάντα έπεφτε σε σκέψεις ατέλειωτες μη μπορώντας να εξηγήσει τη διάθεση αυτή του παιδιού απέναντί της. Εννοείται πως αυτά κάθε άλλο παρά λιγόστευαν τα χάδια της και την αγάπη της. Το ενάντιο μάλιστα τα είχαν αυξήσει σε τέτοιο σημείο που ο Λέων δεν κατόρθωνε πια να κρύψει τη στενοχώρια του. Μια μέρα τον είδαν στο σπίτι με μεγάλη περιέργεια να κουβαλάει μαζί του στην επίσκεψη που πήγαινε να κάνει της μητέρας του και τη μεγαλύτερη κούκλα που είχε στα παιδικά του παιχνίδια. Όταν η μητέρα του άπλωσε τα χέρια να τον αγκαλιάσει ο Λέων επέταξε μέσα στην αγκαλιά της την κούκλα κι' αυτός τραβήχτηκε. Η άρρωστη δεν κατάλαβε τι σήμαινε αυτό και τον ρώτησε, η απάντησή του ήταν σε μισοαστείο ύφος. "Για να έχεις κάτι να χαϊδεύεις μητέρα, δε σου είναι απαραίτητο;". Έτσι εξηγιόντουσαν πια όλα. Τα χάδια της ήταν βαρετά στο παιδί της. Α, τι δάκρια γέμισαν την καρδιά της και πόση απογοήτευση χαρακτήκε στο χλωμό στόμα της δυστυχισμένης γυναίκας που είχε σφίξει στην καρδιά της όλη την τρυφερή στοργή τόσα χρόνια και νόμιζε πως το παιδί της ήταν ο πιο κατάλληλος άνθρωπος να του χαρίσει το θησαυρό της! Τι φριχτή νύχτα πέρασε. Μια στιγμή θυμήθηκε τα πρώτα χρόνια της παντρειάς της. Όμοια και τότε η αγάπη της ήταν ανεπιθύμητη στις πλούσιες εκδηλώσεις της κ' έκλαψε, πόνεσε, μαράζωσε. Μα ο τωρινός της πόνος ήταν άλλο πράγμα. Το παιδί της το λουλούδι αυτό που το είδε να μεγαλώνει σιγά σιγά κάτω απ' τα χάδια της δεν είχε τώρα πια την ανάγκη της; η αγάπη της του ήταν βαρετή; Και η αυγή τη βρήκε να χύνει [μαύρα] δάκρια. Ο πατέρας Κίβρας εμάλωσε με αυστηρά λόγια το γιο του μόλις εβγήκαν από την κλινική αλλ' αυτός σε όλη τη διάρκεια κράτησε πεισματική σιωπή χωρίς να δείχνει η όψη του ούτε λύπη ούτε θυμό. Δεν είπε ούτε μισή λέξη. Την ερχόμενη φορά προσποιήθηκε ότι ήταν αδιάθετος κ' έμεινε στο κρεβάτι για να μην πάει στη μητέρα του. Είχε μαζέψει κοντά του μερικά από τα βιβλία που προτιμούσε και προσπαθούσε να διασκεδάσει τη στενοχώρια του. Δεν κατόρθωνε όμως, μέσα του κάτι ολοένα εσφίγγοταν περισσότερο κι' άξαφνα άρχισε ένα δυνατό κλάμμα σαν ξέσπασμα. Από το προσωπάκι του κυλούσαν άφθονα δάκρια και μούσκεβαν τις κρινάτες τραχηλιές του λαιμού του. Μια στιγμή τα χεράκια του δέθηκαν σφιχτά και νευρικά κάτω από το πηγούνι του κι' όλη του η μορφή πήρε την έκφραση παράκλησης. Τα χείλη του κινήθηκαν τρεμουλιαστά και τα μάτια του γέμισαν από ένα παράξενο

πονεμένο φως. Αυτό δε βάσταξε παρά λίγα λεπτά, ύστερα σηκώθηκε απότομα και ντύθηκε. Κατέβηκε στον κήπο και έπαιξε με όλα τα ζώα που έτρεφαν εκεί μέσα, κυνηγήθηκε μαζί τους και όλη του η διάθεση έδειχνε μια ξαλαφρωμένη καρδιά. Το βράδυ διηγήθηκε στο μπαμπά του με πολλή διάθεση μερικές ιστορίες που είχε διαβάσει.

Έρθε πάλι η μέρα της επίσκεψης. Ο Λέων ξεκίνησε με πρόσωπο πολύ σκεπτικό. Η μητέρα του με όλη την προσπάθεια που έκανε να του φανεί ήσυχη δεν το κατόρθωσε και σε λίγο άρχισε να του παραπονιέται με κλάμματα στο τέλος μάλιστα εθύμωσε και τον εμάλωσε πολύ. Αυτός έμεινε με το στόμα σφιγμένο βλέποντας ακίνητος σε μια διεύθυνση λίγη ώρα ώσπου άξαφνα ενώ τον εμάλωνε σηκώθηκε κι' έφυγε. Ο δάσκαλός του που τον περίμενε κάτω τον ρώτησε τρομαγμένος τι είχε αλλά δεν του απάντησε. Φτάνοντας στο σπίτι εμπήκαν κ' οι δυο μέσα σ' ένα μικρό γραφείο όπου συνήθως έπαιρνε τα μαθήματά του. Εκάθισε απότομα σ' ένα κάθισμα πλάι σε μιαν εταζέρα γεμάτη από πολύτιμα κομψοτεχνήματα και έρριξε το κεφάλι του στην παλάμη του. Ο δάσκαλος εξακολούθησε να τον ρωτάει με το ήπιο ύφος του και λίγο αργότερα, ενώ έμενε χωρίς απάντηση πρόσθεσε πως είχε πληροφορηθεί ότι δεν εφέρονταν καλά στη μαμά του. Τότε ο Λέων σε μια έκρηξη θυμού φοβερή χτύπησε το χέρι του στο τραπέζι και φώναξε πως δε θέλει να πηγαίνει στο νοσοκομείο. Αυτό έκανε το δάσκαλο να τρέμει από έκπληξη και θυμό, άρχισε να χαρακτηρίζει κακά τη συμπεριφορά του κι' ο θυμός του μικρού μεγάλωνε. Κρατώντας με το ένα χέρι του πλάι το πόδι της εταζέρας του φώναξε με την παιδιαστική αγριεμένη φωνή του. "Είμαι ελεύθερος άνθρωπος και όλοι σας δώ μέσα με τυραννάτε... γιατί;" Σύγχρονα έδωσε ένα δυνατό κούνημα στην εταζέρα που σωριάστηκε κάτω μ' ένα φοβερό θόρυβο. Ο δάσκαλος εξοργίστηκε και τον απείλησε πως θα τον τιμωρούσε. Ο μικρός σηκώθηκε μ' ένα μικρό γέλιο.

- Δεν είναι αυτή η δουλιά σας.

- Δεν είναι η δουλιά μου να σου διορθώσω το χαρακτήρα σου παιδί μου;

Ο μικρός τον εκύτταξε ένα δευτερόλεπτο στα μάτια κι' άξαφνα του έστριψε τις πλάτες φεύγοντας. Από την ίδια βραδιά ο δάσκαλός του υπόβαλε παραίτηση από το δύσκολο αυτό έργο.

Σιγά σιγά ο Λέων χάνει κάθε ευθυμία και τις περισσότερες συνήθειες του. Η όψη του εχλιώμαινε ολοένα κ' έχασε την ωραία εκείνη γαλήνη που έδινε τόση λάμψη κ' έκφραση στα χαρακτηριστικά του. Νευρικοί μορφασμοί συχνά παρουσιάζονταν και του έδιναν μια πολύ μεγαλύτερη ηλικία. Σ' αυτή την κατάσταση το βρήκε η μητέρα του γυρίζοντας στο σπίτι της όχι όλως διόλου

θεραπευμένη αλλά οπωσδήποτε απαλλαγμένη από τον κίνδυνο. Ο μικρός εκλείνοταν ώρες ολόκληρες στην κάμαρά του ριγμένος στη μελέτη ή σε ατέλειωτες σκέψεις για όλα τα πράγματα που είχαν σχέση με τον εαυτό του. Έβρισκε τον πατέρα του πολύ συμπαθητικό και με ενδιαφέρο· μάλιστα πολλές φορές τον εθαύμαζε για την ικανότητά του και για το φιλοσοφικό του τρόπο να βλέπει τα πράγματα. Ίσως όμως περισσότερο ασυνείδητα έκλινε προς το μέρος του επειδή του έμοιαζε. Αντίθετα για τη μητέρα του δοκίμαζε οίκτο βλέποντας πόσο μάταια και κουτά είχε περάσει τη ζωή της αφοσιωμένη στη θρησκεία και το νοικοκυριό της. Έπειτα η αδυναμία της σ' αυτόν, μια φύση μοναχική, του ήταν περισσότερο μισητή παρά ευχάριστη γιατί καταλάβαινε πως τον εδέσμευε. Φαίνεται όμως πως παρ' όλες αυτές τις ιδιοτροπίες βρισκόταν μέσα στην ψυχή του παιδιού και άφτονη η πηγή της αγάπης γιατί ύστερα από τέτοιες άσχημες σκέψεις για τη μητέρα του έπεφτε σε αηδία για τον εαυτό του και σε φλογερή μετάνοια. Μονάχα που η μετάνοια αυτή δεν έφτανε στο σημείο να τον κάνει τρυφερό μαζί της. Εκάθοταν κοντά της και με το βλέμμα περνούσε την πονεμένη σκέψη του πάνω στο χλωμό άρρωστο πρόσωπο της μητέρας του που παρ' όλα τα βάσανα διατηρούσε ακόμα κάποια φρεσκάδα και ομορφιά, αν το πρόσεχε τις ώρες που το παιδί της εκάθοταν στο πλάι της διαβάζοντας ή ρεμβάζοντας. Εκείνη κάρφωνε άπληστα τα μάτια της απάνω του, στα μαλλιά ή στα χέρια του, στο σκεφτικό μετωπάκι του ή στα σφιγμένα κατακόκκινα χείλη του. Τα κάρφωνε εντατικά και επίμονα σα σε κάτι πολυαγαπημένο που θα της έπαιρναν για πάντα σε λίγο".

Ο Αιμίλιος γυρίζει και με κυττάει με έκπληξη - Για φαντάσου λοιπόν τι στριμμένο παιδί ήταν και τώρα είναι τόσο μαλακός και ήσυχος.

- Μαλακός και ήσυχος; Δε μου φαίνεται Αιμίλιε. Διάβασε όμως...

" - Ο καιρός που περνούσε ολοένα πιο πού εβάραινε στη ζωή του μικρού. Εγίνονταν από μέρα σε μέρα πιο χλωμό και πιο σκεφτικό. Αναγκάστηκαν να το απομακρύνουν από το σπίτι. Ο πατέρας του αφού το συνόδευσε σ' ένα ταξίδι στην Ευρώπη, το έφερε έπειτα στην Αθήνα σ' ένα συγγενικό του σπίτι όπου τελείωσε τις προκαταρκτικές σπουδές του, ετοιμασμένος για το γυμνάσιο. Φαίνεται όμως πως η αυστηρή οικογενειακή ζωή του θείου του συνταγματάρχη πούχε την αξίωση να εξασκεί μια δασκαλίστηκη συνηθισμένη επιβολή στο εξαιρετικό αυτό παιδί, το εκούρασε γρήγορα και ζήτησε μονάχο του να γυρίσει στην επαρχία. Ήταν πια μαθητής γυμνασίου. Μολονότι η μόρφωσή του δεν είχε καμιά σύγκριση με τη μόρφωση των άλλων συμμαθητών του, εφαινόταν

να είναι περήφανος για τη σχολική αυτή πρόοδο που του ήταν ολωςδιόλου απαραίτητη στις ιδιωτικές του διδασκαλίες μέχρι τώρα, για την έλλειψη της κατάταξης.

Τα ωραία μαλλάκια έπεσαν κάτω από το ψαλίδι του κουρέα. Οι βελουδένιες φορεσιές με τις δαντελλένιες τραχηλιές που το έκαναν να μοιάζει σα βασιλόπουλο του παραμυθιού εβγήκαν και η στολή του μαθητή απλή και αυστηρή τ' αντικατάστησε. Οι συμμαθητές του όλα παιδιά γνωστών οικογενειών του τόπου αν και δεν είχε προφτάσει να τα γνωρίσει, τον δέχτηκαν με μεγάλη φιλοφρόνηση και θαυμασμό.”

- Πράγματι, φωνάζει ο Αιμίλιος, θυμάμαι πολύ καλά τι ζωηρή εντύπωση μου έκανε. Ήταν λίγο πιο ψηλός από μένα και τα ρούχα του ήταν τόσο ωραία εφαρμοσμένα στο σώμα του. Τον κυττάζαμε όλοι σα χαζοί. Ένα σωστό αρχοντόπουλο. Είχε τα χέρια του σταυρωμένα στα γόνατα και κουνιόταν πάνω σε μια καρέκλα. Στεκόμασταν όλοι γύρω κι' αυτός μα διηγιόταν για τα ταξίδια του με μια ήσυχη, ωραία φωνή. Θε μου τι εντύπωση μας είχε κάνει. Όταν ο δάσκαλος εμπήκε στην αίθουσα μας το σύστησε με λίγα λόγια και τον έβαλε να καθήσει σ' ένα πλαϊνό θρανίο μονάχον του γιατί δεν υπήρχε αλλού θέση. Τότε γω απάνω στον ενθουσιασμό μου σηκώθηκα και γύρεψα από τον καθηγητή να καθίσω πλάι του. Με άφησε γελόντας, όταν όμως επήγα είδα πως ο Λέων με κύτταζε με ειρωνικό βλέμμα και μετάνοιωσα χίλιες φορές για την ελευθερία μου αυτή.

- Ας δούμε πιο κάτω.

“Ένας μαθητής μάλιστα ζήτησε από τον καθηγητή να καθήσει πλάι του στο θρανίο που τον έβαλαν. Αυτό αν και τον εκολάκεψε πραγματικά, τον εστενοχώρησε κιόλα τόσο που γρηγορώτερα σχετίστηκε με άλλους παρά με αυτόν. Οι ανακηρυγμένοι πρώτοι μαθητές της τάξης τον εκύτταζαν λοξά περιμένοντας την εξέτασή του. Οι απαντήσεις που έδινε στον καθηγητή καμμιά φορά ήταν ολωςδιόλου ακατανόητες για τους άλλους και ανησυχούσαν. Πολύ γρήγορα όμως άρχισαν να καθησυχάζουν γιατί φάνηκε πως ο νέος μαθητής παρ' όλη την εξυπνάδα του δεν ήταν πολύ επιμελής κι' απ' το σχολείο έλλειπε συχνά. Παρ' όλ' αυτά έκρυβαν ένα μίσος εναντίο του γιατί η αμέλειά του δεν εφαίνοταν καθόλου να δυσαρεστεί τους καθηγητές του που εξακολουθούσαν να του φέρνονται με πολύ σεβασμό και αγάπη. Το μίσος αυτό αύξαινε ολοένα αφότου άρχισαν μάλιστα να τον γνωρίζουν. Τους εχτυπούσε κατάμουτρα τα ελαττώματά τους και καμμιά φορά τους περιφρονούσε. Μολονότι όμως αυτό τους εξόργιζε αισθάνονταν την υπεροχή του και ποτέ κανείς τους δεν είχε τολμήσει να του φερθή άσχημα ή να διαμαρτυρηθή. Μονάχα τον απόφευγαν

ολοένα κρατώντας μέσα τους ασυνείδητο θαυμασμό και απεριόριστη κακία για την ελευθερία του. Έτσι ο Λέων απομονωμένος θυμήθηκε πως πλάι του καθόταν ένα ήσυχο ξανθόμαλλο παιδάκι που ο ενθουσιασμός του σ' αυτόν το είχε φέρει κοντά του. Η πρώτη του ματιά ήταν πάλι ειρωνική. "Ε, δεν αποφάσισες ακόμα να ξαναπάς στη θέση σου;" Ο ξανθόμαλλος μικρός κατέβασε τα μάτια πεισματωμένος, ύστερα αμέσως τα ξανασήκωσε προκλητικός. "Συχώρεσέ με φίλε μου δεν ήθελα να σε πειράξω. Θέλω να ειπώ πως και σένα δεν έχω γίνει ακόμα μισητός;" Ο μικρός αρχίζει να χαμογελάει. "Ξέρεις πως είσαι πολύ καλός; Πως είναι το μικρό σου όνομα;"

- Φίλιππος. "Ωραίο όνομα, φωνάζει ο Αιμίλιος. Όσο για τάλλα δε λέει ψέμματα και πως τα θυμάται!"

- Θέλεις να γίνουμε φίλοι Φίλιππε;

Ο μικρός τον κυττάζει ενθουσιασμένος κι' αρχίζει να γελάει. - Μα βέβαια θέλω. Η μαμά μου είπε πως αγαπάτε τα ωραία βιβλία κ' έχω ένα σωρό τέτοια να σας δώσω να διαβάσετε, αν θέλετε σας τα χαρίζω κιόλα. Ο Λέων του σφίγγει με θέρμη το χέρι κι' απ' τη στιγμήν αυτή αρχίζει η φιλία τους. Ο Φίλιππος είναι όλο στοργή και αφοσίωση, θαυμασμό και υποχώρηση. Ο Λέων αρχίζει από την ανάγκη να έχει έναν που να του αποκαλύπτεται και καταλήγει σε μια αληθινή πιστή αγάπη σ' αυτόν.

Ο Αιμίλιος δεν μπορεί να σταθή στο κάθισμά του, κουνιέται νευρικά ή είναι έτοιμος κάθε φορά να ξεφωνίσει μα ξαναγυρίζει αμέσως στο βιβλίο κάτω απ' το αυστηρό βλέμμα μου. Αυτή τη στιγμή όμως δεν κρατιέται. "Τι βαθιά λοιπόν είχε διαβάσει την ψυχή μου αν και μικρός. Τόξερε, τόξερε από τότε σου λέω τι επίδραση εξασκούσε σε μένα. Ωστόσο ήταν καλός μαζί μου και μ' αγαπούσε..."

- Καλά, καλά. Μα διάβασε σε παρακαλώ.

- Βέβαια. Να πάρα κάτω έχει πάλι μολυβιά. Θάναι τίποτα ενδιαφέρον.

"- Τι όμορφο κορίτσι έχει γίνει η Μαρούσω, Λέων. Κάθε φορά πιο όμορφη μου φαίνεται. Ο Λέων σκύβει στενόχωρα στο βιβλίο κ' η αυστηρή όψη του φοβίζει το φίλο του. "Είμαστε μεγάλοι τώρα πια Φίλιππε και μερικά πράγματα δεν πρέπει ν' αφήνομε τον εαυτό μας να τα βλέπει".

- Άρχισες πάλι τις ηθικολογίες, μα τι έχει να κάνει μ' αυτό;

- Δεν ξέρω τέλος πάντων... εμένα με πειράζει, πως το θέλεις... σκέψου το αν σου αρέσει χωρίς να μου το ειπής.

- Χμ! ξέρεις τι μου φαίνεται; ότι συ που δεν το λες σε μένα κείνο που σκέφτεσαι, θα το λες στην ίδια πιο εύκολα...

- Άκουσέ με φίλε μου, σου το επαναλαμβάνω ότι αυτό το πράγμα δε με διασκεδάζει καθόλου. Αν τα πιστεύεις αυτά που λες λυπάμαι πολύ... Η Μαρούσω είχε ένα κορίτσι στην προστασία μας...

- Συγγνώμη αγαπητέ μου. Όχι φίλε, αστεία, ολωςδιόλου αστεία. Εγώ εσένα; Είναι δυνατό;

Και ξεχυνόταν σε χίλιες τρυφερές εκφράσεις ο Φίλιππος για να επανορθώσει το λάθος του. Μα τότε ακριβώς ο Λέων σκοτείνιαζε πιο πολύ. Μια τριπλή ρυτίδα στη βάση του μετώπου του και τα μάτια του έπαιρναν μια βαθιά θλιμμένη έκφραση. Αυτό το κορίτσι όχι μόνο το είχε κυττάξει με άλλα μάτια αλλά είχε απλώσει και τα χέρια του... Ήταν τόσο ανήξερο κι' απλό κ' η άγνοιά του αυτή το έκανε τόσο απροφύλαχτο. Γελούσε πάντα μ' ένα κρυσταλένιο τρελλό γέλιο και το κεφάλι της ένα κοφινάκι ολόχρυσο με τα δαχτυλιδωτά ξανθά μαλλιά του χυμένα γύρω κουνιόταν δεξιά κι' αριστερά. Με όλα τα δεκαοκτώ της χρόνια η Μαρούσω είχε στους τρόπους της κάτι το εντελώς παιδιάστικο. Ωστόσο για το νέο κύριό της δοκίμαζε μια ανεπιφύλαχτη συμπάθεια που εκδηλωνόταν σε περιποίηση και υποταγή.

- Μαρούσω άλλη φορά να μου φέρνει η μαμά τον καφφέ ακούς;

Το κορίτσι μαζεύεται στη γωνιά, στριφογυρίζοντας με τα χέρια τη φρεσκοσιδερωμένη ποδιά της. Τα μάτια της εθόλωσαν.

- Γιατί κύριε Λέων...

- Να, μη σου κακοφαίνεται Μαρούσω, θέλω ν' ακούω πρώτα πρώτα την καλημέρα της μαμάς... κατάλαβες;

- Μα αυτό δε γίνεται... πως μπορώ να το ειπώ εγώ στην κυρία... Ξέρω σας αγαπά τόσο πολύ και με ρωτά πολύ πρωί για σας, μα πάλι αν θέλετε... Χαμηλώνει τα μάτια της βουρκωμένα και πάει να πάρει τον άδειο δίσκο μα έχει τόσο παιδιάστικα θλιμμένη την όψη που ο Λέων συγκινείται. Της παίρνει τα δυο χέρια και την κυττάζει με άφατη στοργή στα μάτια. - Μαρούσω... Μα δε λέει τίποτα πιο πέρα. Η καρδιά του χτυπάει δυνατά και κρύβει το πρόσωπο με τις παλάμες του. Το κορίτσι τον κυττάει τρομαγμένο. "Αν σας έκανα κακό να πνιγώ καλλίτερα...". Κι' απλώνει ασυνείδητα τα χέρια της σ' αυτόν. Μια στιγμή παλεύει με τον εαυτό του, δαγκάνει την άκρη του χεριού του, ένας ίλιγγος περνά στα μάτια του και την έχει κιόλα στην αγκαλιά του. Της γεμίζει φιλιά τα μαλλιά, τα μάτια, το στόμα... αχ, αυτό το στόμα που γελάει τόσο σκληρά και την ξαναφιλεί ολοένα. Μα ξαφνικά φωτίζεται, κλείνει τα μάτια και τη σπρώχνει με ανοιχτές παλάμες. "Φύγε... φύγε Μαρούσω το καλό που σου θέλω... φύγε σου λέω".

Μέσ' απ' το ανοιχτό παράθυρο μπαίνει η καλοκαιρινή θερμή ανάσα φέρνοντας μαζί της τ' αρώματα του κήπου. "Ο Φίλιππος ο

καημένος, λέει τόσο απλά ό,τι σκέφτεται, κι' όμως είμαι βέβαιος πως ποτέ δε θα έκανε αυτό που κάνω εγώ. Θαρχόταν να μου πη τη σκέψη του όπως πάντα κι' αν εγώ τον απομάκρυνα θα παραιτιόταν πρόθυμα και θάταν και περήφανος. Εγώ όμως με τις πολλές κουβέντες... α, όχι αυτό δεν ξαναγίνεται πια... θα φύγω μάλιστα... από σήμερα θα γίνει λόγος... αν δεν είμαι αχρείος...” Ήταν οι τελευταίες διακοπές που έκανε. Δεν του χρειαζόταν ακόμη παρά η τελευταία τάξη του Γυμνασίου, ωστόσο δεν είχε ποτέ σκεφτεί τι θ' ακολουθούσε μετά. Οι επιστήμες του έκαναν φρίκη, δεν είχε καμμιά φιλοδοξία γεννηθή στο μυαλό του. Ασχολιόταν με κάθε είδος τέχνης και γιόμιζε τις ώρες του. Και στη ζωγραφική και στο πιάνο είχε κάνει θαυμαστές προόδους. Μερικές φορές έλεγε πως θα γίνει μουσικός μα γρήγορα το παρατούσε για να γίνει ζωγράφος. Μα δεν άφηνε και τη λογοτεχνία. Στο γυμνάσιο είχε γίνει περίφημος για τις εκθέσεις του κι' αυτό του έδινε τολμηρές ελπίδες πως μπορούσε να γίνει κανένας μεγάλος ποιητής ή μυθιστοριογράφος. Όλα όμως αυτά του ήταν παροδικές σκέψεις χωρίς να του βασανίζουν και το μυαλό.

Στο τραπέζι το βράδι τους έκανε λόγο για την επιθυμία του να φύγει, να πάει στην Αθήνα κοντά στους θείους του να περάσει τις διακοπές αλλά δεν έγινε καθόλου δεκτό από τους γονείς του. Ο πατέρας του έλεγε πως είχε μερικές δουλιές του να του αναθέσει, καθόλου κουραστικές γι' αυτόν αλλά που απαιτούσαν την παρουσία του. Η μητέρα του επίμενε πως τα μαθήματα τον είχαν πολύ καταβάλει και δε θάταν καθόλου φρόνιμο να πάει στην Αθήνα μέσα στις ζέστες του καλοκαιριού. “Τι θα έκανε λοιπόν;” Η σκέψη αυτή στριφογύριζε συνεχώς στο κεφάλι του. Κι' αυτός που είχε ελπίσει τόσο πολύ σ' αυτή τη λύση. Ξαφνικά έβλεπε τον εαυτό του αδύναμο και γελοίο και μια θέληση πεισματώδικη ριζώνοταν μέσα του να κατανικήσει τον πειρασμό. Τότε παρουσιαζόταν μπροστά του η Μαρούσω με χαμηλωμένα τα μάτια όμως πιο φλογερά τώρα, με χαμένη όλη τη ευθυμία της και την παιδιάστικη όψη της. Οι κινήσεις της πιο μελετημένες και τα χείλη της πιο κόκκινα. Συχνά στο τραπέζι όταν τον σερβίριζε έτρεμαν τα χέρια της. Κάποτε συναντήθηκαν τα χέρια τους πάνω στα σερβίτσια και κείνη κατακοκκίνησε και σάστισε. Οι γέροι κύτταξαν το παιδί τους· είχε σπλωμένα με αγωνία τα μάτια του πάνω στη Μαρούσω ώσπου έφυγε. Από κείνη τη στιγμή μια βαριά σιωπή απλώθηκε ώσπου τελείωσε το φαγητό.

Τις ημέρες που έρχονταν τις περνούσε ο Λέων κλεισμένος στην κάμαρά του μελετώντας, εκτός από λίγες ώρες που έβγαινε πηγαίνοντας να επιβλέψει μερικές δουλιές του πατέρα του. Καμμιά φορά τις πρωινές ώρες εκάθοταν και μετά το πρόγευμα - γιατί

τώρα έπαιρνε το πρόγευμα στον κήπο με τους άλλους χωρίς να ξέρει γιατί αυτή η αλλαγή, κάνοντας συντροφιά στη μητέρα του που είχε γίνει τελευταία πολύ νευρική και ιδιότροπη από το αυξημένο καρδιακό της νόσημα μα που πάντα έμενε ένας άγρυπνος οφθαλμός πρόνοιας για το γιο της. Πάνω από το συμβατικό βιβλίο που κρατούσε στα χέρια της άφηνε τα μάτια της και τώρα σαν άλλοτε, να πλανηθούν πάνω στο αλλαγμένο παιδί της. Ξανάρχотαν στο νου της όλη η σειρά της εξέλιξής του από χρόνο σε χρόνο. Το τρυφερό αγγελουδάκι με το γλυκό χαμόγελο, ύστερα το παιδάκι των πέντε χρόνων με την ελαφρά μελαγχολική έκφραση, με τις γυαλιστερές μπούκλες γύρω στο λαιμό και με τα μπαμπακένια τρυφερά χεράκια. Ύστερα το παιδί των δέκα χρόνων με το αδυνατισμένο και νευρικό πρόσωπο και με τα μάτια που ολοένα εσκήραιναν περισσότερο κ' έλαμπαν. Ύστερα η αρρενωπή μορφή που σιγά και σταθερά ερχόταν. Να τος ο γιος της άντρας πια μπροστά της. Λίγο και θα την περνούσε στο ανάστημα. με τα δεκαεφτά του χρόνια γεμάτα ορμή και περηφάνεια. Εκύτταζε το γερμένο κεφάλι με τα κατάμαυρα μαλλιά που πρόθυμα ξεσκέπαζαν το έξυπνο μέτωπο, με τα βαθιά ερευνητικά μάτια που κάπου κάπου μέσα τους περνούσε η λάμψη σαν ίλιγγος, με το αδρά γραμμένο στόμα που συχνά εσφίγγοταν σε μια έκφραση πάθους. Τίποτα δε της θύμιζε τώρα πια το γλυκό παιδάκι με το τρυφερό χαμόγελο που είχε στην αγκαλιά της. Μονάχα τα χέρια - ξαφνικά τράβηξαν την προσοχή της, μονάχ' αυτά ήταν ίδια, σχεδόν ίδια, λίγο αδυνατισμένα, πιο μεγάλα μα τρυφερά και κατάλευκα, χέρια παρθένας. Τότε άξαφνα αισθανόταν την αγάπη την ίδια που τούχε όταν ήταν μικρό να σπαρταράει στα στήθη της. Μια λαχτάρα να πάρει τα χέρια του κοντά στα χείλη της, να τον σφίξει στην αγκαλιά της, με όση δύναμη της έμενε ακόμα. Το πρόσωπό της εγέμιζε φως μ' άξαφνα...

- Μητέρα μού επιτρέπεις να σε αφήσω, έχω ένα γράμμα επείγον να κάνω... ή θα βγω λίγο. Κύτταζε τότε τις πλάτες του που σηκόνονταν χυτές κι' αλύγιστες, το αλαφρό διακριτικό βάδισμα, ελεύτερο ωστόσο και απλό, το λίγο γερμένο εμπρός κεφάλι που δεν έχανε τίποτα απ' την αυστηρή περηφάνεια του."

Ο Αιμίλιος πάλι ξεφωνίζει. "Το διαβολάνθρωπο πόσο καλά ξέρει τον εαυτό του. Τα ίδια πράγματα θα έλεγα και γω αν μπορούσα να εκφραστώ, μ' αυτός που ξέρει τι εντύπωση κάνει;" Στέκεται λίγο σκεπτικός. "Είδες όμως τι φρόνιμα σκέφτεται και με πόση καλωσύνη... μα πάλι αν έκανε κακό της Μαρούσως..." Ξαναγυρίζει.

"Χτυπούνε στην πόρτα του δειλά κι' ανοίγει η πόρτα με προφύλαξη. Η Μαρούσω. "Μ' έστειλε η κυρία να σας ρωτήσω πως

είστε κι' αν θέλετε να έρθει". Καμμιά απάντηση. Ο Λέων έχει καρφώσει τα μάτια του πάνω της. Έχει τόσο πολύ αλλάξει, τόσο πολύ, είνε αγνώριστη. Με μια χτένα έχει καρφώσει τα μαλλιά της δεξιά κι' αριστερά. Έτσι το πρόσωπό της φαίνεται πιο μακρύ, κ' είνε τόσο χλωμό με τους σκοτεινούς κύκλους γύρω στα μάτια. Και το κορμί της ακόμα φαίνεται πιο μακρύ καθώς έχει τραβήξει τη φούστα της χαμηλά. Σαστισμένη από το κύτταγμα κινιέται ένστικτα να φύγει μα ξαναθυμιάται. "Δε θέλετε να ειπώ τίποτα στην κυρία;"

- Να έρθει. Ευχαριστώ.

Ο Λέων είνε τρεις μέρες κλεισμένος στην κάμαρά του. Έχει μια συνεχή βουή στο κεφάλι και εμετούς. Όλες τις ώρες μονάχος του δεν κατορθώνει ούτε να διαβάσει ούτε να συγκεντρωθεί. Στο μυαλό του περνάνε χίλιες σκέψεις που στο βάθος είνε όλες ίδιες.

- Μητέρα πρέπει να φύγω. Το βλέπετε καλά πόσο στενοχωριέμαι. Αν είχα εδώ το Φίλιππο τουλάχιστο. Αυτός θα λείψει όλο το καλοκαίρι. Δεν ξέρω σε τι μπορεί να σας είμαι χρήσιμος άρρωστος που είμαι κάθε τόσο.

Δεν επίμειναν πια στην άρνησή τους. Δόθηκε η παραγγελία να ετοιμάσουνε τις βαλίτσες του. Σε δυο μέρες θα έφευγε. "Όσο γρηγορώτερα τόσο καλλίτερα" σκεφτόταν. Η Μαρούσω με κρεμασμένα τα χέρια και με κομμένη ανάσα έμπαινε κ' έβγαινε στην κάμαρά του σα να ετοίμαζε την καταδίκη της. Ο Λέων την έβλεπε με πόνο. "Όπως και νάναι, το καλλίτερο απ' όλα είνε να φύγω". Έφτασε η τελευταία νύχτα. Αφού μίλησε πολύ με τους γονείς του αποσύρθηκε στην κάμαρά του κρατώντας στην καρδιά του μια περηφάνεια γιατί μπορούσε να πηγαίνει αντίθετα στις κακές του επιθυμίες. Ο ύπνος όμως δεν ερχόταν. Εσηκώθηκε αργά τη νύχτα κι' άναψε το φως. Εβολτάριζε καπνίζοντας - πράμμα που τις τελευταίες τούτες ημέρες έκανε συνεχώς, κι' άφηνε τη σκέψη του να κανονίζει όλα τα εμπόδια που στο μέλλον φανταζόταν να του παρουσιαστούν. Ήταν τώρα πια βέβαιος πως σπίτι του δε θα ξαναγυρνούσε ή τουλάχιστον πολύ αργά όταν θα μάθαινε πως η Μαρούσω παντρεύτηκε. Γιατί η μητέρα του ήταν θρήσκα γυναίκα κ' η αγάπη της στη Μαρούσω ήταν ολωςδιόλου μητρική. Λοιπόν δεν μπορεί παρά να την επάντρευε όπως της έπρεπε. Η βόλτα του αυτή κόπηκε στο μέσο. Ένας ξαφνικός ελαφρός θόρυβος στην πόρτα τον έκανε να γυρίσει πίσω του. "Η Μαρούσω Θε μου!" Σα μια άσπρη αστραπή μέσα στην άσπρη ρόμπα της όρμησε κοντά του και διά μιας στάθηκε δισταχτική. Τον κύτταξε μ' ένα πρόσωπο αλλαγμένο από την αγωνία ύστερα έγυρε το κεφάλι της ανάμεσα στα χέρια της και στο στήθος της κι' άρχισε να κλαίει μ' αναφυλλητά. Ο Λέων προσπάθησε να την κρατήσει σε απόσταση για να σωθεί. "Τι τρέχει;" της φώναξε αυστηρά μα όταν

ξαναείδε το απελπισμένο και παρακλητικό πρόσωπο του κοριτσιού παραιτήθηκε. Έδεσε σφιχτά τα χέρια του γύρω στο στήθος του και κούνησε θλιβερά το κεφάλι. Η Μαρούσω είχε καθήσει κιόλα σ' ένα ντιβάνι κ' έλεγε σα να μονολογούσε "Τι θα γίνω εγώ χωρίς εσάς... έτσι που έχω συνηθίσει να σας βλέπω δω μέσα... να ξέρω μονάχα πως βρίσκεστε δω... τα χέρια μου κάνουν φτερά για κάθε δουλιά πούνε για σας. Όταν μπάινω στην κάμαρά σας να τη συγυρίσω Θε μου να είχε τις πιο βαριές δουλιές να μη ξαναβγώ γρήγορα. Να πιάνω τα πράγματά σας, τα ρούχα σας, ό,τι αγγίζουν τα χέρια σας... Το βιβλίο που διαβάζετε και το βάνετε κάτω στο προσκέφαλο με τι λαχτάρα το πιάνω στα χέρια μου. Ξέρετε είνε το πιο ωραίο δωμάτιο του σπιτιού το δωμάτιό σας. Είνε πιο φωτεινό από τάλλα και μυρίζει τόσο ωραία από τις μυρουδιές σας... είσαστε τόσο όμορφος... Εγώ είμαι ένα φτωχοκόριτσο και το πήρα πάνω μου γιατί μ' αγαπάει η μαμά σας. Τώρα είνε αλήθεια πως εγώ είμαι ντυμένη καλλίτερα από όλες τις άλλες υπηρέτριες δω πέρα κι' όταν βγαίνω έξω με τη μαμά σας με λένε Δεσποινίς. Βλέπετε εγώ δε μιλώ με καμιά υπηρέτρια στη γειτονιά και ξέρω περισσότερα γράμματα από τις κόρες του Έμπορα απέναντι... μάλιστα αν θέλατε εγώ θα μάθαινα μοναχή μου κι' άλλα πολλά πράγματα για να ξέρω να ταχτοποιώ τα βιβλία σας στη βιβλιοθήκη και να σας βγάζω από τον κόπο όταν τα κατεβάζετε όλα μαζί...

Ο Λέων εξακολουθεί να την κυττάζει με δεμένα τα χέρια ένα βήμα μακριά της. Ξαφνικά την πιάνουν πάλι τα κλάμματα. "Όμως εσείς θέλετε τόσο πολύ να φύγετε, της έχετε πάρει τ' αυτιά της μητέρας σας... Δε σας αρέσει τίποτα εδώ..." Κάθεται κοντά της και της παίρνει τα χέρια. "Όχι, Μαρούσω, μου αρέσεις εσύ, μου αρέσεις πάρα πολύ και θέλω να φύγω γι' αυτό... φοβάμαι."

- Τι φοβάστε... εγώ θα είμαι πάντα καλή μαζί σας, θα σας ακούω πάντα. Μη νομίζετε ότι επειδή θα μ' αγαπάτε εγώ θα το πάρω απάνω μου και δε θα κάνω καλά τις δουλιές μου.

- Όχι καλό μου κορίτσι, να, πως να σου ειπώ...

Τα μάτια της Μαρούσως καρφώνονται περίεργα στα μάτια του νέου. Την κυττάζει κι' αυτός αλλά στα μάτια τα δικά του ζωγραφίζεται θερμός έρωτας. "Είσαι τόσο όμορφη" της ψιθυρίζει ενώ της σφίγγει ολοένα πιο πολύ τα χέρια ώσπου αυτή κατεβάζει άξαφνα τα μάτια μ' ένα κύμα από αίμα στα μάγουλα και με τρεμούλα στο σώμα. Τα χείλη της μισανοίγουν στη βίαιη ανάσα και τ' ορθό νεανικό της στήθος ανεβοκατεβαίνει ακανόνιστα κάτω απ' τη λεπτή ρόμπα. "Καταλαβαίνεις τώρα Μαρούσω;" της λέει με το στόμα κρυμμένο μέσα στο πλήθος των κατάχρυσων μαλλιών. Η ταραχή της αυξάνει, σφίγγει τα χέρια του, κατεβάζει το κεφάλι και ξαφνικά πετιέται ολόκληρη επάνω του με τα χέρια σφιχτά στο

λαιμό του. “Φιλήστε με αφού σας αρέσω, φιλήστε με ώσπου να πεθάνω... Τι θέλω να ζω αφού θα φύγετε...” Κι’ ύστερα από λίγο σιγά σιγά με ντροπαλή φωνή. “Τι το θέλω να είμαι απείραχτη αφού δε θα ζήσω...” Να ένας λόγος που δε θα τολμούσε να τον ειπεί ένα κορίτσι αστικής τάξης. Τον έσφιγγε κοντά της με παραφορά, όλο της το σώμα ήταν ένα κύμα.

- Όχι Μαρούσω...

- Γιατί, αφού σου αρέσω...

- Είμαι ελεεινός...

- Αφού σου αρέσω...

- Μα θα με καταραθείς...

- Σ’ αγαπώ, σ’ αγαπώ τόσο πολύ... Κι’ ο τελευταίος αυτός λόγος βγαίνει με πόνο, σχεδόν με κραυγή απ’ το στόμα της...

.....
.....

Το φως της ημέρας τώρα καθαρό γεμίζει την κάμαρα. Η λάμπα καίει πάνω στο τραπέζι ακόμα. Ο Λέων κοιμάται πάνω στο ντιβάνι με το κεφάλι μέσα στις παλάμες του στη στάση πούχε κλάψει λίγες στιγμές πριν κοιμηθεί...”

Ο Αιμίλιος πετάει το βιβλίο και πιάνει το κεφάλι του με τα χέρια του. “Τώρα καταλαβαίνω... τώρα καταλαβαίνω...”

- Τι έγινε η Μαρούσω;

- Πέθανε. Μα γιατί να σου χαλάω το ενδιαφέρο του βιβλίου.

- Θέλεις να διακόψουμε λίγο Αιμίλιε; θα κουράστηκες. Μου το δίνεις τουλάχιστο έμενα; - Όχι, όχι. Και συνεχίζει με σπουδή.

“Κάποιος χτυπά την πόρτα του. Πετιέται ορθός, κυττάζει γύρω του. Δεν μπορεί καλά καλά να θυμηθεί τι είχε συμβή. Η πόρτα ανοίγει, ο πατέρας του. - Μα πως, κοιμάσαι ακόμα; Δε σε ξύπνησε η Μαρούσω; Κάνε γρήγορα αν θες να προφτάσεις το τραίνο.

Δέκα λεπτά ύστερα αποχαιρετάει τους γονείς του. Η μητέρα του είχε κατάχλωμη, μόλις που κρατιέται ορθή. - Μην αργήσεις παιδί μου, θέλω να σε ιδώ πριν πεθάνω. Η Μαρούσω δεν εφάνηκε καθόλου “α, δε θα έχει βέβαια και σήμερα την ίδια αγάπη σα χτες. Έτσι είναι, η λογική ξαναγυρίζει αλλ’ αργά” και πήδησε στο αμάξι. Από το στόμα του έφευγε ένα “πφφ...” ανθρώπου που ανασαίνει ελεύτερα. “Και τώρα; είμαι ένας χαμένος άνθρωπος; επειδή δεν άντεξα στον πειρασμό; Μπα! Ποιος θα μπορούσε να με κατηγορήσει, ποιος από τους συμμαθητές μου δε θα έκανε το ίδιο στη θέση μου; Θα έκαναν όλοι το ίδιο και δε θα βρίσκονταν ούτε στη θέση μου γιατί βλέπεις μ’ αγάπησε πολύ η χριστιανή κι’ αυτή και τι να της κάνω...”. Του έφυγε ένα ξαφνικό γέλιο. “Μα θα είναι μετανιωμένη χωρίς άλλο παρ’ όλη την αγάπη που μου ξεμολογήθηκε... θα πάει πιστεύω σήμερα στη μητέρα μου να

βγάλει τις φωνές και να της γυρεύει ρέστα. Όταν ήρθε τη νύχτα στην κάμαρά μου λαχανιασμένη όμως δεν τη θυμήθηκε καθόλου. Η μητέρα μου αφορμή γυρεύει για συγκίνηση και κει θα ιδής θρήνος και χαλασμός...” Από τη μια σκέψη πετιόταν στην άλλη. “Τι μανία πάλι κι’ αυτή της μητέρας μου να θέλει να συγκινεί τον κόσμο. Έχει ένα ύφος μισοκακόμοιρο σα να σας λέει λυπηθήτε με θα πεθάνω, θα πεθάνω...”. Ανασαίνει με κόπο, κυττάζει γύρω του αν κοντεύει στο σταθμό. Περνάνε τους δροσερούς δρόμους με τα εξοχικά σπίτια, με τους αρωματικούς κήπους. Τα παράθυρα των σπιτιών είναι ακόμα κλεισμένα κ’ η δροσερή πρωινή πνοή γίνεται πιο χλιαρή. Η έξαψή του αρχίζει να ησυχάζει κι’ από τη σκέψη του άξαφνα περνάει σαν αστραπή η μεταμέλεια. “Όχι αυτό, δε μας χρειάζεται αυτό τώρα...” Κάνει ένα κίνημα με το κεφάλι και με το χέρι σα για ν’ αποφύγει κάτι. Απότομα ενώ γέρνει από την άμαξα και κυττάει η καρδιά του χτυπά ζωηρά και θλιβερό γέλιο γράφεται στα χείλη του. Ένα σπίτι γνώριμο. Ένα ωραίο σπιτάκι σα ζωγραφιά. Χωμένο στην πρασινάδα δε φαίνεται παρά η ρόδινη στέγη του, κρυφό σημάδι πως κει μέσα κρύβεται ένα όνειρο. Πόσες φορές δεν επερπάτησε τα βράδια μετά το σχολείο μονάχος έξω από αυτό το σπιτάκι, πόσες φορές δεν περίμενε ως τη νύχτα ένα περισσότερο σημάδι ως το όνειρο αυτό ήταν γι’ αυτόν μονάχα...”

Χμ!, λέει ο Αιμίλιος, είναι το σπίτι της Αφρούλας. Δε λέει όμως και πόσες φορές συναντηθήκαμε κει απέξω κι’ ο ένας απόφυγε τον άλλον. Να μια εξήγηση που δεν κάναμε ποτέ μεταξύ μας. Εγώ αγαπούσα την Αφρούλα, αυτή είχε στο νου της το Λεωνίδα με όλες τις χοντρές περιφρονάδες που της έκανε. Ήτανε τρελλή γι’ αυτόνε, αυτός ο βλαξ την απόφευγε όσο μπορούσε μα ποτέ δεν κατάλαβα αν την αγαπούσε. Τον είχα βρη δυο τρεις φορές να κόβει βόλτες έξω στο σπίτι της, γιατί αυτό;

- Σπουδαίο πράγμα να το καταλάβει κανείς!

- Μα βέβαια σπουδαίο να προτιμά τη Μαρούσω από την Αφρούλα.

- Είσαι κακός.

- Αλλά ξέχασα πως και την Αφρούλα δεν τη περιφρόνησε...

- Τώρα δε σου κάνει λύπη βλέπω να βρίσκεις τα ελαττώματα του Λεωνίδα. Γελάει. - Δεν υπάρχει Λεωνίδας εδώ. Εδώ είναι Λέων, ήρωας μυθιστορήματος, γι’ αυτόν μιλώ. Βλέπεις όταν ένας φίλος σου γίνει ήρωας μυθιστορήματος τότε δε μπορεί παρά να τον κρίνεις με φιλολογικό μονάχα ενδιαφέρο. Η ζωή του καλλιτέχνη έχει καλλιτεχνική σημασία, δεν μπορεί να την εξετάζουμε όπως τη ζωή των κοινών θνητών.

- Τα πιστεύει κι’ ο Λεωνίδας αυτά; Ο Αιμίλιος κάνει ένα μορφασμό μεταμέλειας. - Κάθε άλλο. Αυτός πάντα έλεγε πως αυτά

είνε για τους τσαρλατάνους κ' είχε την ιδέα πως ένας καλλιτέχνης αληθινός έχει περισσότερες υποχρεώσεις από ένα κοινό θνητό. Κ' έτσι πρέπει να είναι. Το ότι ακριβώς η ζωή του είναι ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος δείχνει πως αυτός έχει ένα ψηλότερο προορισμό. Φαντάζομαι πως ο Λεωνίδας γράφοντας αυτό το βιβλίο ήθελε να εξεταστεί, να ομολογήσει κι' όχι να κάνει φιγούρα διαστραμμένου ανθρώπου.

Αρχίζει να νυχτώνει.

Την άλλη μέρα πρωί πρωί ξαναγυρίζουμε στο ανάγνωσμά μας. Παίρνω το καππέλο μου και τραβώ στη μοναχική βεράντα. Ο Αιμίλιος έχει κιόλας αρχίσει να διαβάζει. - Αλτ! - Έλα, έλα είναι ακόμα καιρός, μου απαντάει.

“Ο νέος φτασμένος στην Αθήνα τράβηξε ίσια σ' ένα καινούργιο ξενοδοχείο λιγάκι απομακρυσμένο από το κέντρο, κι' ούτε σκέψη του πέρασε να πάει στους θείους του. Όταν σκεφτόταν την κουτή δασκαλίστηκη επίβλεψή τους που τόσο ανάξια προσπαθούσαν να του επιβάλλουν τον έπιανε αηδία και γέλιο μαζί. Ωστόσο δεν ήταν ολότελα ήσυχος απ' αυτή την απόφασή του. Οι γονείς του θα το μάθαιναν βέβαια και θα εξηγούσαν με το χειρότερο τρόπο αυτή την απομόνωσή του με την καχυποψία που έχουν πάντα οι επαρχιώτες για τα νέα παιδιά τους όταν πρωτοέρχονται στην Αθήνα. Φοβόταν μάλιστα μήπως τον ανάγκαζαν να πάει στους θείους του ή να ξαναγυρίσει στην επαρχία. Αυτό τον έκανε έξω φρενών. “Τι είναι αυτά; είμαι πια άντρας, μπορώ να ορίζω τον εαυτό μου. Δε μου χρειάζονται μούμιες να με κυβερνήσουν” και χτύπησε δυνατά το χέρι του στο τραπέζι. Η ησυχία ήταν τόσο βαθιά γύρω, στην περασμένη αυτή ώρα της νύχτας, ούτε ο παραμικρός θόρυβος του δρόμου δεν έφτανε στην κάμαρα αυτή του ξενοδοχείου, ώστε ο θυμός του κατευνάστηκε αμέσως. Η γαλήνη σαν αίσθημα εγκατάλειψης θρόνιασε μέσα του. Ποιος θα ενδιαφερόταν τώρα γι' αυτόν; Μήπως οι γονείς του τού έκαναν την παραμικρή ερώτηση που θα πήγαινε, τι θα έκανε στην Αθήνα; Κατάλαβαν πια ότι δεν έπρεπε να φροντίζουν για δαύτον. Είχε τόσο λίγο ενδιαφέρο δείξει γι' αυτούς, κι' αν θα μάθαιναν μάλιστα και τη διαγωγή του στη Μαρούσσω ασφαλώς θα τον ξέγραφαν από παιδί τους. Με άυπνα τα μάτια και με όλη κείνη τη νευρική διέγερση που φέρνει το ταξίδι ώστε να μη αιστανόμαστε την κούραση, σκεφτόταν με θλίψη τις ημέρες που τον περίμεναν μέσα στην άγνωστη πολιτεία, στερημένον από τους δικούς του κι' από την αγάπη τους. Ίσως να τον αποκλήρωναν κιόλας, ίσως να κάναν τη Μαρούσσω παιδί τους και τότε αυτός θάταν αναγκασμένος να πιάσει κάπου δουλιά για να ζήσει. Σκέφτηκε να πιάσει αμέσως να τους γράψει. Ίσως ακόμα να μην είχαν μάθει τη ντροπή της

Μαρούσως κι' όταν θα είχαν στα χέρια τους ένα γράμμα του παιδιού τους, το πράγμα θάταν αλλοιώτικο, θα το παίρναν πιο αλαφρά και θα τον δικαιολογούσαν. Ξαφνικά με μια ματιά στον καθρέφτη πούχε απέναντί του όλες αυτές οι σκέψεις σβήστηκαν με την ευκολία που πάντα υποχωρούνε αυτές στην πεποίθηση της νειότης. Ήτανε δυνατός. Ήτανε μόλις δεκαεφτά χρόνων κι' ήταν κιόλας άντρας. Ένα περήφανο χαμόγελο φάνηκε στην όψη του. Έσπρωξε μακριά το χαρτί και την πέννα και σηκώθηκε "Ας γίνει ό,τι γίνει, αλλ' αυτό ποτέ!"

Οι μέρες που ακολούθησαν δεν του δώσαν σχεδόν τον καιρό να ξανασκεφτεί τέτοια πράγματα. Ένα γράμμα από το συμβολαιογράφο του ήρθε με χρήματα και με την είδηση ότι οι δικοί του ήταν καλά. Αλλά ούτε αυτός τους έγραψε ούτε αυτοί. Η ζωή του στην Αθήνα με την ελευθερία που δαπανούσε λεπτά και με το επιβλητικά ωραίο παρουσιαστικό του δεν έμεινε για πολύ καιρό μοναχική. Χίλιων λογίων γνωριμίες είχε κάνει παντού, πιο πολύ με νέους μεγαλύτερους του, ανθρώπους με μεγάλες φιλοδοξίες. Τους αναγνώριζε όμως μεγάλη επιτηδειότητα και πείρα για όσα η αγνή μοναχική ζωή του στην επαρχία τον έκανε ούτε να φαντάζεται την ύπαρξή τους, ή να τα νομίζει ανακαλύψεις του καμμιά φορά. Τους έβρισκε μια μονομερή εξυπνάδα, μια φοβερά γρήγορη αντίληψη και άρχισε να χάνει την εμπιστοσύνη στον εαυτό του. Ήταν τόσο αυθόρμητος και ανυπόκριτος όταν άφηνε να φαίνεται η εμπιστοσύνη του στην περίεργη αυτή ικανότητά τους. Είχε αφήσει πια να τον παρασύρουν στον τρόπο τους να ζουν και να κρίνουν τη ζωή, έναν τρόπο ολωςδιόλου εγωιστικό κι' επιπόλαιο. Κανένα πάθος δεν έμεινε μακριά από την ακόλαστη ορμητικότητά τους κι' όταν καμμιά φορά κανένας τολμούσε να παρατηρήσει την αθλιότητα αυτή, οι άλλοι κατόρθωναν αμέσως να τον συνεφέρουν επιμένοντας ότι "όλ' αυτά είναι μικροεπεισόδια της ζωής του που δεν έχουν καθόλου να βλάψουνε την κατεύθυνση". Όταν το καλοκαίρι τέλειωνε έλαβε ένα γράμμα από τον πατέρα του. Ήταν απλά φιλικό χωρίς κανένα ιδιαίτερο χρώμα. Δεν του γύρευε καθόλου λόγο γιατί δεν πήγε στους θείους του, μονάχα από το όλο πνεύμα εφάινονταν ότι τον περίμεναν το χειμώνα να τελειώσει εκεί το σχολείο. Η μητέρα του ήταν πιο βαριά και φαίνεται πως η στενοχώρια της κ' η πλήξη της έβλαψε και την καημένη τη Μαρούσω. Ο Λέων εσκέφτοταν "ώστε δεν είπε τίποτα... φτωχό κορίτσι...". Από αυτή την αφορμή ξανάρχισε να εξετάζει τον εαυτό του όπως άλλοτε. Τον έβρισκε ίδιον στη βάση, με τα ίδια ελαττώματα από τότε που ένοιωσε τη ζωή του μέχρι σήμερα. Μονάχα που τότε ήξερε να συγκρατιέται στις κακές του εκδηλώσεις και πίστευε τόσο πολύ στη δύναμή του αυτή που τον έκανε

περήφανο. Είχε σκεφτεί πολύ, είχε τις ιδέες του κ' αιστανόταν άγρια χαρά να παλεύει γι' αυτές. Μα σήμερα... Κάθε φορά που έφτανε σ' αυτό το σημείο υποχωρούσε, δεν ήθελε να το σκεφτεί καθόλου. Όμως τούτη τη φορά επίμενε "ας δούμε λοιπόν, ας δούμε, τι φοβάμαι;" Είχε τότε διατηρήσει τον εαυτό του αγνό παρ' όλη τη φλογερή φύση του, κι' αυτό, η προσπάθεια αυτή γενικά ενάντια στη φύση του τον έκανε σκληρό και περήφανο. Κοντά στο Φίλιππο την αθώα αυτή ύπαρξη, που οι ιδέες του βρίσκαν τον καλλίτερο τρόπο να βλαστήσουν, του ήταν τόσο εύκολο ν' αγωνίζεται και να νικάει. Δεν είχε διώξει την Αφρούλα άσχημα για να μην υποκύψει; Κι' όμως ο πειρασμός ήταν μεγάλος του είχε δείξει την αγάπη της, τον είχε σύρει στα δίχτυά της τόσο τολμηρά, τόσο αποφασισμένα. Όχι όμως! Το κάλεσμα αυτό ήταν δαιμονικό, ήταν ένοχο. Κ' ήταν τόσο νέος για να δηλητηριαστεί. Ο Φίλιππος βρισκόταν στην ίδια θέση, όμως ποτέ δε μίλησαν μεταξύ τους, τίποτε δεν εψύχρανε τη φιλία τους. "Δεν είχε παρά να κάνει μια φανερή επίθεση της Αφρούλας, θα τον εδέχονταν κι' από μίσος σε μένα. Δεν της έκανε όμως, δεν έκανε ούτ' ένα βήμα. Ύστερα η Μαρούσω. Μα ήταν ο πιο κοντεινός κίνδυνος, το μυαλό μου δε λειτουργούσε καλά... δεν μπόρεσα να φύγω προτού..." Σφίγγει το γράμμα του πατέρα του πάνω στην ταραγμένη καρδιά του. "Πρώτη ωραία λάμψη της νειότης μου, το οργιαστικό φανέρωμα των πόθων μου πλάι στη σιδερένια δύναμη των ιδεών μου. Πάλαιψα, πάλαιψα τόσο φοβερά και νικήθηκα, τόσο το χειρότερον. Έτσι επαιδεύονταν ολοένα γιατί δεν μπορούσε να συνηθίσει στην πτώση του αυτή από τους ιδανικούς ουρανούς που είχε κατορθώσει να προορίσει τον εαυτό του. Μολοντούτο καμιά αντίθετη απόφαση δεν εσκέφτηκε να πάρει, μια απόφαση που να τον σώσει από την παραλυμένη χυδαία ζωή που περνούσε. Αφήνονταν στο ρέμμα όλο και με λιγώτερη αντίσταση, ώσπου ένα δυνατό κτύπημα κατά της περηφάνειας του τον έκανε να συναιστανθή. Μόνο αυτό μπορούσε να τον σώσει και ήρθε σα μελετημένο. Ήταν ακριβώς όταν εκόντευε να τελειώσει το σχολικό έτος κατά το μήνα Μάρτη. Μπαίνοντας ο Γυμνασιάρχης ένα πρωί στην τάξη διηγήθηκε ένα επεισόδιο εναντίο κάποιου μαθητή που του εκράτησε μυστικό το όνομα. Δεν υποπτεύθηκε κανείς για ποιον επρόκειτο και ήταν ο Λέων Κίβρας. Ο Γυμνασιάρχης κάνοντας μια φοβερή προσπάθεια να διηγηθή αυτή τη βρώμικη ιστορία στις λεπτομέρειές της είχε το σκοπό του κι' ο σκοπός αυτός δεν απότυχε. Οι μαθητές γελούσαν με θόρυβο ακούοντας πως ο μαθητής αυτός μιαν από τις νύχτες που συνήθιζε να περνάει στο σπίτι μιας παντρεμένης γυναίκας, ξυλοκοπήθηκε άγρια από τον

άντρα της... Ο Αιμίλιος κάνει ένα κίνημα αποτροπιασμού - Μα λέγονται αυτά τα πράγματα για το Θεό;

- Πως όχι; Η ζωή δεν έχει μόνο ποιητικές εξάρσεις, έχει και βρωμιές. Πόσοι απ' αυτούς που μας παρουσιάζονται για αιθήρια πλάσματα δεν έχουν περάσει μια τέτοια ταπείνωση, ή δε θα τους εχρηαζόταν κάτι τέτοιο... Ο Αιμίλιος κοκκινίζει.

- Όχι αυτά δε λέγονται καθόλου. Ή αν τα ειπούν πρέπει να πάνε κατ' ευθείαν στη θάλασσα.

- Ας είνε, συνέχισε.

... έναν τεράστιο χασάπη και μάλιστα εξαναγκάστηκε πηδώντας από το παράθυρο στην αυλή με περιβολή πολύ αδιάκριτη να γυρίσει στο σπίτι του μέσα σ' έν' αμάξι. Οι μαθητές τώρα πια έρριχναν την τάξη από το θόρυβο. Ο Γυμνασιάρχης τους ησύχασε. Δεν είνε πράγματα που μπορεί να γελάει κανείς μ' αυτά, λέει, πρέπει να κλαίει κανείς, να κλαίει με όλη του την καρδιά. Τα παιδιά γυρεύουν επίμονα να μάθουν ποιος ήταν με τη σκληρότητα του ανθρώπου που ξέρει ότι δεν έχει καμιά σχέση με καταγγελλόμενα πράγματα. Απάνω στη βουή κανένας δεν πρόσεξε πως η πλάγια πόρτα άνοιξε κ' ένας μαθητής βγήκε έξω. Ήταν ο Λέων. Γύρισε στην κάμαρά του εξαγριωμένος, τσακισμένος. "Να που οδηγούν αυτά στην εξαχρέωση, στον εξευτελισμό". Το χτύπημα είχε γίνει. Εγκατάλειψε το σχολείο και για ν' αποφύγει την άθλια παρέα του πήγε κατ' ευθείαν στους θείους του. Δεν ήξεραν πως εβρίσκοταν ένα χρόνο στην Αθήνα και τον δέχτηκαν με ανοιχτές αγκάλες, του παραχώρησαν την καλλίτερη κάμαρα και τον γέμισαν περιποιήσεις. Ο Λέων έμεινε πολύν καιρό κλεισμένος στο σπίτι κάνοντας μια λυσσώδικη αντίσταση κατά των συνηθειών του. Άρχισε να παίρνει μαθήματα ζωγραφικής και πιάνου, όπου ήταν αρκετά προχωρημένος, γεμίζοντας τις ώρες του, μα δεν κατόρθωνε καθόλου ούτ' έτσι να καταστείλει τις διαθέσεις του για τη ζωή που ως τώρα είχε ζήσει. Έφερνε κάθε φορά στο νου του γι' αντίδοτο τον εξευτελισμό του κ' οι μέρες του περνούσαν μέσα σε φοβερή πάλη. Ένα μήνα ύστερα μπαίνοντας μια μέρα τυχαία στην κάμαρα του θείου του είδε ένα γράμμα με γνωστά γράμματα πάνω στο τραπέζι. Το πήρε στα χέρια του, ήταν του πατέρα του. Εδίστασε να το ανοίξει μα είχε τόσον καιρό να λάβει γράμμα του. Το διάβασε. Τα χέρια του έτρεμαν. Ήταν ένα θλιβερό απογοητευμένο γράμμα. Κάπου μιλούσε γι' αυτόν "το χαμένο παιδί μας" α! ώστε το ήξεραν οι θείοι του πως ήταν εδώ και προσποιήθηκαν πως δεν ήξεραν. Παρακάτω έλεγε το γράμμα... πως; είνε δυνατόν; Θεέ μου η Μαρούσω πέθανε! πέθανε... δυστυχισμένη Μαρούσω πόσο καλά ήξερες την καρδιά σου. "Τι το θέλω να είμαι απείραχτη αφού δε θα ζήσω χωρίς εσάς;" Καημένο

κορίτσι. “Μείνετε, εγώ τώρα πια δε σώνομαι” γλυκό πλάσμα. Μια πίκρα σαν κύμα γιόμισε την ψυχή του, η σκέψη του σταμάτησε και ξαφνικά τού φάνηκε μια κρύα πνοή να τυλίγει όλον του το κορμί. “Πέθανε...” Τα γόνατά του λύγισαν και σύρθηκε κάτω γονατιστά κοντά στο τραπέζι σφίγγοντας με τα χέρια του το στήθος του σα ν’ αγωνιζόταν να σταματήσει το κύμα που τον έπνιγε. Λίγο σαν τότε που ήταν παιδάκι με τις μαύρες μπούκλες γύρω στο λαιμό και προσευχόταν για ν’ αλαφρώσει η μικρή σκληρή καρδούλα του.

Οι μέρες του εξακολουθούσαν σε μια δουλιά συνεχή και εντατική. Όλη του η δύναμη, όλο του το πνεύμα, όλη του η καρδιά. Γύρευε με κάθε τρόπο να μη σκεφτεί πια τον εαυτό του. Ωστόσο πολλές φορές η μελαγχολία τον κυρίευε, μια μελαγχολία θανάτου. Σ’ αυτό έβλαπτε περισσότερο κ’ η στάση των θείων του απέναντί του. Ήταν η στάση ανθρώπων που γυρεύουν να σώσουν κάποιον. Και μολονότι έκρυβαν το τι ε γνώριζαν δεν μπορούσαν να κρύψουν και το τι αισθάνονταν. Μάλιστα ο Λέων μ’ αυτή την προκατάληψη ίσως τους παρεξηγούσε κιόλας. Ενόμιζε πως όλη η περιποίηση, όλη η διαχυτική αγάπη τους ήταν προσποίηση, ήταν υπηρεσία που πρόσφερναν στους γονείς του ή και η γεροντική θρησκοληψία τους να τον σώσουν. Αυτό τον εξαγρίωνε και μολονότι κατάφερνε νάναι ευγενικός μαζί τους μέσα του το αιώνιο φάγωμα της ταπεινωσύνης δούλευε. “Ορίστε εγώ ένας χαμένος άνθρωπος ανίκανος να σωθή και να οδηγηθώ στον κόσμο. Ορίστε και τα σαχλά αυτά γερόντια οι σωτήρες μου”. Στη σκέψη αυτή γελούσε δυνατά αλλά μ’ ένα γέλοιο άγριο, καθόλου εύθυμο. Είχε μέσα του τόση βεβαιότητα πως η σκέψη του ήταν αληθινή. Κι’ όμως ήταν απατημένος. Ήταν απατημένος σαν όλους τους ανθρώπους που θέλουν να κρίνουν όλα τα πράγματα με το μυαλό, με κανόνες και τεκμήρια, με αιτίες χειροπιαστές. Αργότερα, πολύ αργότερα αναγνώρισε κι’ ο ίδιος πόσο αληθινή, πόσο ανυπολόγιστα αληθινή ήταν η αγάπη τους σ’ αυτόν, σε κάθε δικό του, όταν εφύλαγαν και περιποιόντουσαν, ακόμη και το πιο ασήμαντο χαρτάκι πούχε βγη από τα χέρια του, πούχε τυχόν χαράξει απάνω έστω και μια υπογραφή του. Ήταν λοιπόν τόσο τυφλός να μη καταλάβει τίποτα από τη συγκινητική αγάπη τους;

Ο Αιμίλιος αναπτενιέται. “Βλέπεις; βλέπεις; εδώ έχει χάσει την εμπιστοσύνη στον εαυτό του. Δε σκέφτεται πια: μ’ αγαπάει όλος ο κόσμος γιατί αξίζω να μ’ αγαπάει. Ούτε κ’ εξετάζει αν τον αγαπούν. Η κυριαρχία του έχει κλονιστεί. Ήταν τίμιος ωστόσο τότε που ήθελε να τον αγαπούν, είχε όλο το αντάλλαγμα. Φτωχέ Λεωνίδα!”

Ναι, ολοένα πιο πολύ κάθε μέρα η ψυχή του επιέζοταν. Ήθελε να φύγει από κει, ήθελε να τους αποδείξει πως και μόνος του μπορούσε να σωθή αφού και την πρώτη αρχή μόνος του την είχε

κάνει. Αλλά όταν το σκεφτόταν καλά καλά ετρόμαζε, εφοβόταν, δεν πίστευε πια στον εαυτό του. Οι γέροι και ως σύμβολα ακόμη είχαν την επίδρασή τους. Δεν ήταν οι θείοι του, ήταν ο πατέρας του, η μητέρα του, η προσωποποίηση της νεανικής αρετής του. Πόσες φορές ενώ σκεφτόταν την Αφρούλα τον πρώτο του πειρασμό που συναντούσε τώρα εδώ σε κάθε βήμα μπροστά του, δεν είχε παρουσιαστή η θεία του φέρνοντάς του τη δουλιά του στο φωτεινό μέρος που εκάθονταν, ή ένα γράμμα του πατέρα του γεμάτο ευχαρίστηση από την ιδέα της σωτηρίας του γιου του. Χμ, η Αφρούλα ωστόσο δεν απασχολιόταν από τίποτε ώστε να τον βοηθήσει στην άρνησή του, από τίποτε άλλο παρά από το φλογερό πάθος της στο συμμαθητή της. Και Θε μου ήταν τόσο όμορφη, τόσο ελκυστικά όμορφη. Η “γυναίκα” όπως τη φαντάστηκαν οι καλλιτέχνες που ένα ερωτικό πάθος τους δέρνει. Είχε ένα τέτοιο τρόπο να βλέπει με κείνα τα σκοτεινά αινιγματικά μάτια... Σα φάντασμα που έχει κάτι από μας να πάρει του παρουσιαζόταν στο δρόμο του, στη σκέψη του. Εκλείνοταν κι' αυτός με πείσμα στο σπίτι δουλεύοντας. Γιατί να υποχωρήσει; Μέχρι τώρα είχε πολλές υποχωρήσεις στη ζωή του και μια που η ψυχή του επαναστατούσε σ' αυτή την κατάκτηση έπρεπε ν' αρνηθή. Δεν την αγαπούσε τόσο πολύ για να την πάρει δική του, δεν τη γνώριζε ούτε καν. Η αντίσταση αυτή του έδινε ηδονή. Όταν θυμόταν πως κάποια μέρα στο ερωτευμένο βλέμμα της απάντησε μ' ένα βλέμμα σαν εκείνο που ρίχνουμε περνώντας σε καμιά προθήκη ομματουαλίων, γελούσε με θριαμβευτικό γέλιο. Βέβαια, έτσι της έπρεπε. Ένα γύναιο κει πέρα που μεταχειριζόταν την ομορφιά της στις πιο ένοχες απολαύσεις. Μ' αυτός δεν ήταν ένας χαμένος άνθρωπος που θα τσαλαπατούσε όλα, για να παίξει μια παρτίδα στο παιχνίδι της. Άλλοτε πάλι έβλεπε ολωςδιόλου διαφορετικά τα πράγματα, κι' αυτό πιο συχνά, με τον εγωισμό τον ανθρώπων ν' αναγνωρίζουν καλά και σώνει μian αξία στα πρόσωπα των ανθρώπων που τους αγαπούν. “Τι έφταιγε τάχα επειδή τον αγάπησε; Την απόκρουσε κι' αυτή παντρεύτηκε. Μέχρις εδώ καλά μα να εξακολουθεί την ίδια ταχτική;” Τούτη όμως τη φορά είχε απόφαση να τη συχωρέσει. “Δυστυχισμένο κορίτσι! Ποιος ξέρει τι μοναδική ευτυχία γι' αυτήν να παντρευόταν αυτόν που αγάπησε, ποιος ξέρει τι θησαυρός από αγάπη πήγαινε χαμένος”. Και τότε έπεφτε σε βαθιές ονειροπολήσεις πως όλη εκείνη η ομορφιά θα γίνονταν δική του. Ο Αιμίλιος γυρίζει ανυπόμονα τα φύλλα ζητώντας τα σημειωμένα μέρη. “Να, εδώ μιλάει για τη Δανάη”, κι' αρχίζει με συγκίνηση το διάβασμα.

“Το καλοκαίρι σιμώνει πάλι κ' η ανία του θάταν ανυπόφορη αν δε λάβαινε ένα ευτυχισμένο γραμματάκι. Μάλιστα, ο Φίλιππος θα

πήγαινε στην Αθήνα. Ω τι ευτυχία για τον ερημίτη αυτόν ανάμεσα στα θλιβερά γερόντια που μέρα με τη μέρα του ήταν πιο ανυπόφορα. Ο Φίλιππος, ο σπουδαίος βοηθός του στη ζωή με τη δύναμη της εμπιστοσύνης του. “Α, εσκέφτοταν, τώρα πια εύκολα θα ξεγλυτώσω από τα χέρια της Αφρούλας”. Γιατί τώρα τελευταία είχαν γίνει μερικές συνεντεύξεις στις οποίες μολονότι προσπαθούσε να την πείσει να υποχωρήσει, όμως καταλάβαινε πως ο κίνδυνος ήταν άμεσος.

- Κακομοίρη που νάζερες, φωνάζει ο Αιμίλιος.

Ο Φίλιππος ήρθε. Α, πως είχε μεγαλώσει, ήταν αγνώριστος. Μα κι’ ο Λέων ήταν αγνώριστος. Εσφίχτηκαν ο ένας κοντά στον άλλον. Είχαν τόσα πράγματα να ειπούν. Ξαφνικά ο Φίλιππος. - Πάρα πολύ κομψός μου φαίνεσαι Λέων. Ποιος ξέρει τι κατακτήσεις... Ο Λέων σκυθρωπιάζει. - Μπα, σε λύπησα; κανένας έρωτας τότε;... - Όχι, όχι φίλε μου, τίποτα τέτοιο. Ζω τόσο μοναχικά, ένας ερημίτης. Άλλως τε πως θα τολμούσα. Οι θείοι μου με παρακολουθούν σε όλα. Μα ξέρεις τι επίβλεψη; μόνο που δε μου κοντρολάρουν τα βιβλία που διαβάζω. - Μα γιατί; Τώρα πια είσαι μεγάλος... - Πάρα πολύ μεγάλος... αλήθεια. Ο Φίλιππος κάθε μέρα πιο πολύ θαυμάζει το φίλο του. - Μα παιδί μου εσύ είσαι πολυτεχνάς.

- Ναι, το ξέρω, μου το λένε κ’ οι θείοι μου. Ξέρεις τι ενδιαφέρο έχουν για τα έργα μου; ασυγχώρητο!

- Καταλαβαίνω Λέων πως οι θείοι σου είναι περήφανοι για τα έργα σου, φαίνεται πως λογαριάζουν την επίδρασή τους... να, πως να στο πω... το ότι σ’ έχουν δω πέρα κλεισμένον...

- Μα φαντάζεσαι Φίλιππε πως είναι η επιβολή τους; αστείο! Θεληματικά κάθομαι.

- Έτσι; και γιατί αυτό; Το βρίσκεις απαραίτητο για τις σαρανταπέντε τέχνες σου; ωχ! αδερφέ...

Σιγά σιγά ο Φίλιππος γυρεύει να τον βγάλει από τη φυλακή του. Έχει κάτι εξαδέρφες που δέχονται στο σπίτι τους όλο το γυναικείο ωραιόκοσμο της Αθήνας. Γιατί να μην πήγαινε μαζί του; Με το ενδιαφέρον παρουσιαστικό του και με τις τόσες τέχνες του, όλες θα πήγαιναν με το μέρος του. Μα όχι λέει, οι γυναίκες όταν είναι πολλές μαζί τις φοβάται... η σκέψη όμως είναι αλλού· στις εξαδέρφες του αδύνατο να μη συχνάζει η Αφρούλα και μια τυπική γνωριμία μαζί της θα του επιβάλλει και υποχρεώσεις, να την επισκεφτεί ή δεν ξέρω τι άλλο... όχι, όχι”.

- Ούτε δω μιλάει για τη Δανάη, λέει ο Αιμίλιος. Γυρίζει ακόμα σελίδες. Α, να εδώ...

“Ο Φίλιππος τελειώνει τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο γιατρός. Στους φίλους του λέει πως άμα τελειώσει θα πάει στο

Παρίσι να συνεχίσει, άλλως τε ο Λέων τους διηγείται τόσο ωραία πράγματα από τη ζωή του Παρισιού. Μέσα στα τέσσερα αυτά χρόνια έκανε μερικά ταξείδια στην Ευρώπη. Πήγε και στην πατρίδα του για λίγον καιρό. Όταν βρισκόταν ακόμα στο Παρίσι είχε ένα γράμμα από τον πατέρα του που τον παρακαλούσε να πάει ν' αποχαιρετήσει τη μητέρα του που πέθαινε. Του έλεγε να βιαστεί για να την προφτάσει αλλ' αυτός δεν εβιάστηκε. Φοβόταν μήπως η μητέρα του γνώριζε το μυστικό της Μαρούσως, ποιος ξέρει τι συγκίνηση θα την έπιανε όταν τον έβλεπε. Θ' άρχιζε πάλι τα κλάμματα κι' ίσως θα χρειαζόταν να γονατίσει κι' αυτός να της γυρέψει συγγνώμη. Μα τι συγγνώμη; Τι θ' άλλαζε με τη συγγνώμη; Έπειτα μέσα του της γύρευε χίλιες φορές συγγνώμη, αν ήθελε, μονάχα να έλειπαν οι σκηνές. Οι σκέψεις αυτές του ερχόντουσαν γλιστρώντας κρυφά στο μυαλό του, γι' αυτό δεν εμπόδισαν να ετοιμάσει τις βαλίτσες του για φευγάλα την ίδια μέρα που έλαβε το γράμμα. Ωστόσο δεν έφυγε πριν περάσουν δυο μέρες. Τη βρήκε πεθαμένη. Ο πατέρας του τού διηγήθηκε σα μια θλιβερή αλλά παληά ιστορία για τις τελευταίες μέρες της. Πως περνούσε τις περισσότερες ώρες της ημέρας και της νύχτας σε προσευχές για το παιδί της και πως πέθανε πιέζοντας πάνω στην πονεμένη της καρδιά τη φωτογραφία του όταν ήταν πέντε χρονών. Η τελευταία λέξη της ήταν "θάρθει;" Ο πατέρας έκοψε τη διήγηση όταν παρατήρησε πως ο Λέων ανάπνεε δύσκολα κ' ένας σπασμός τριγύριζε το πρόσωπό του. Κοντά στον τάφο της μητέρας του ήταν κι' ο τάφος της Μαρούσως. Όταν βρέθηκε μονάχος του στον ιερό τόπο πλησίασε κι' αυτόν με την ίδια στοργή. Εκάθησε ήσυχα πλάι του κι' ακούμπησε το μάγουλό του στο κρύο μάρμαρο που τηνε σκέπαζε. Δεν είχε καμμιά βαριά θλίψη στην καρδιά του. Μια τρυφερότης τον πλημμυρούσε που ξεσπούσε σε χάδια και σε λόγια που τα έλεγε δυνατά. Πότε πότε έσκυβε και φιλούσε το χώμα που έκλεισε μέσα του το νέο λουλούδι. Ο πατέρας του τον παρακάλεσε να μείνει κοντά του. Είχε τόσες δουλιές και τα γεράματα άρχισαν να τον παίρνουν μα ο Λέων ούτε να το σκεφτεί καν θέλει. Το σπίτι του κ' η πόλη ακόμα ολάκερη είχε μια επίδραση μαρασμού απάνω του. Ο αέρας σα να τον έπνιγε, ίσως να συνήθιζε αν είχε υπομονή αλλά δεν την είχε. Έφυγε. Θα ήταν πιο καλά είπε στον πατέρα του να έφευγε κι' αυτός απ' εκεί.

Οι θείοι του τον υποδέχτηκαν με περισσότερη τρυφερότητα μολονότι ήξεραν όλα και γι' αυτό περισσότερο οργή αιστάνθηκε ο Λέων. Δεν ήξερε τι να υποθέσει μ' αυτούς. Μήπως ήθελαν να του κάνουν επίδειξη της ανεξικακίας τους για να τον κάνουν να συναιστανθεί; Ή να του δώσουν ένα παράδειγμα; Ορίστε τώρα υπερανθρωπισμοί! Α, μια τώρα πια θα έφευγε δίχως άλλο. Αρκετά!

Μπορεί και να τον υπηρετήσανε, μ' αυτό δε θα πει πως έπρεπε να τους αφοσιώσει τη ζωή του. Τον εμπόδιζαν και στη δουλιά του. Όταν εκάθονταν στο πιάνο να μελετήσει εστέκονταν κι' οι δυο ορθοί στα πλάγια και προσπαθούσαν να βρουν το χρόνο χτυπώντας το πόδι κάτω ή και σφυρίζοντας με τη ζαρωμένη φωνή τους κι' όταν καταλάβαιναν πια πως ο χρόνος δεν ήταν για τα δόντια τους έρριχνε ο ένας στον άλλο απελπισμένα βλέμματα. Βλέπεις κι' ο Λέων ήταν τόσο δειλός παρ' όλο τον ανεξάρτητο χαρακτήρα του. Δεν ήταν ικανός για την παραμικρότερη παρατήρηση ή παράκληση για λογαριασμό του. Ο Φίλιππος βλέποντας το φίλο του νάναι δυστυχισμένος από τέτοια μικροπράγματα, όπως έλεγε, γελούσε με την καρδιά του. Ύστερα άρχιζε τη συνηθισμένη διήγησή του. - Η Δεσποινίς Μαργαρίτα μου είπε αυτό... - Μου πήρες τ' αυτιά επί τέλους μ' αυτή τη Δεσποινίς Μαργαρίτα. Όλη τη μέρα ακούω γι' αυτήν, είνε καιρός να τη βλέπω και στον ύπνο μου τη νύχτα... - Μα γιατί δε θέλεις να τη γνωρίσεις; της έχω μιλήσει για σένα και είνε θυμωμένη που δε θέλεις να την επισκεφτείς - Άσε με ήσυχο με τις χήνες σου... - Μα τι διάβολο, έχεις κανένα παληό αμάρτημα να εξαγοράσεις; τι ασκητεύεις τόσα χρόνια; Κάτι τέτοιο; Ή κανένα αισθηματάκι στα ξένα, ή για καμιά γειτονοπούλα... - Ναι, για τη θεία μου.

Έτσι τσακονόντουσαν σχεδόν κάθε μέρα οι δυο φίλοι ώσπου ένα ωραίο δειλινό ο Φίλιππος έχει το μέτωπο συννεφιασμένο και τα μάτια υγρά. - Μπα! Τι σου συμβαίνει νέε μου; Δε μιλάς... χμ... σοβαρό είνε; - Καταστροφή! - Ω!

- Μην ειρωνεύεσαι Λέων, καταστροφή σου λέω. - Πως λοιπόν... δε σ' αγαπάει;

- Α, όχι, όχι τέτοιο πράγμα... δεν περίμενα τίποτε τέτοιο. Έκανα μια παληανθρωπιά. Ο Λέων βηματίζει νευρικός. Καταλαβαίνει πως μια τέτοια εξομολόγηση του φίλου του που δεχόταν να ταπεινωθή μπροστά του, δεν του άξιζε αυτουνού που έκλεβε κάθε μέρα με τη σιωπή του το σεβασμό του. Ο Φίλιππος νομίζει πως τον περιφρονεί και μένει απολιθωμένος. - Λοιπόν δε θέλεις να με ακούσεις; Με καταδικάζεις από πριν; Ή ξέρεις τι μου συμβαίνει; - Όχι, σου ορκίζομαι πως δεν ξέρω τίποτα μα δε θέλω να μάθω κιόλας... καταλαβαίνεις είμαι πολύ νευρικός και ταραζομαι εύκολα. Αυτό το περιστατικό έκανε να περάσουν μέρες χωρίς να ιδωθούν οι δυο φίλοι. Όλες αυτές τις μέρες ο Λέων ανήσυχα εσκέφτοταν τι μπορούσε άραγε νάχει κάνει τόση θλίψη στο φίλο του. Μετάνιωνε που δεν τον είχε αφήσει να μιλήσει. Μα πάλι αν ήταν κάτι βαρύ πως θα τολμούσε να τον μαλλώσει αυτός; με τι δικαίωμα; και πως θα δεχόταν την εξομολόγησή του; Η περιέργεια όμως τον έτρωγε "τι να του συμβαίνει τάχα; κι' αν έχει ανάγκη από τη βοήθειά μου;

Αγαπούσε τη Μαργαρίτα κι' αυτή τον απόκρουσε; Όχι, αυτό το αρνήθηκε. Μήπως βρήκε τη Φανή [Αφρούλα] κ' έμπλεξε μαζί της; Μα πάλι εγώ χτες είχα γράμμα της και με καλεί επίμονα στο σπίτι της, πως είναι δυνατό; Διάβολε δεν είναι τόσο χυδαία γυναίκα η Αφρούλα".

- Χμ, διακόπτει ο Αιμίλιος, κι' όμως αυτό το μυστικό δεν τόμαθε ποτέ. Ούτε με ρώτησε άλλως τε. Αυτή του η στάση μού είχε μείνει αίνιγμα. Είχ' αρχίσει να αμφιβállω για τη φιλία του μα τον αγαπούσα τόσο πολύ για ν' απομακρυνθώ απ' αυτόν. Ούτε καν του παραπονέθηκα. Ποιος ξέρει, είπα, αυτός τις περισσότερες φορές είναι σκοτεινός και ακατανόητος. Έπειτα ακολούθησαν τέτοια γεγονότα που με τράβηξαν από την πλάνη μου πως τάχα η Δανάη μ' είχε αγαπήσει. Επομένως κ' η σχέση μου με την Αφρούλα... χμ, με αγριοκυττάξεις, θυμάμαι τι μου έψαλες μια μέρα. Μα τώρα πες και συ αν δε βάσταξα το λόγο μου.

- Μμ... κάτι παρόμοιο, αναγκάστηκες, αλλά τι σημαίνει κ' έτσι κι' αλλιώς το αποτέλεσμα ίδιο ήταν.

Ο Αιμίλιος πετάει το βιβλίο έξω φρενών. Διαμαρτύρεται, του αμφισβητώ την ειλικρίνειά του, λέει. - Καλά, καλά, καλά, διάβαζε.

"Έχει προχωρήσει η Άνοιξη. Ο Απρίλης είναι κιόλα στο τέλος. Ένα κυριακάτικο πρωινό ο Λέων βρίσκεται στο Ζάππειο. Η ζωή ξεχειλίζει μέσα του και χύνεται σε κάθε του κίνηση, στο ελεύτερο βάδισμά του, στη γαλήνια έκφραση του προσώπου του. Ό,τι είναι ωραίο είναι και γερό και δεν υπάρχει τίποτε ωραιότερο από τις εκδηλώσεις γερού ανθρώπου. Ανάπνεε το φτασμένο αεράκι του Φαλήρου χωρίς καμιά έκπληξη ευχαρίστησης, σαν κάτι που του προοριζόταν. Το πράσινο φούντωμα του χαριτωμένου Αρδητού και το αναζωογονημένο Βατραχονήσι, οι στήλες του Διός κ' η Ακρόπολη, όλα είχαν χάσει το χρώμα τους μέσα στο κρυστάλινο κατάλευκο φως του πρωινού, μια ανταύγεια όλα, ένα θάμπωμα. Ξαφνικά πήρε το μάτι του το Φίλιππο καθισμένο σ' ένα τραπέζι με δυο κυρίες. Προσπάθησε να τον αποφύγει αλλ' αυτός είχε σηκωθεί κιόλα. Τον κάλεσε στο τραπέζι του, δεν ήταν δυνατό ν' αρνηθή. Πηγαίνοντας αναγνώρισε στη μια από τις κυρίες την εξαδέρφη του Φίλιππου. Την ήξερε από μικρός, μα η άλλη, η πιο νέα του ήταν άγνωστη. Ανταλλάξανε ένα γρήγορο βλέμμα πριν τη σύσταση. Ήταν η Μαργαρίτα Φαλέση, η περίφημη Δεσποινίς Μαργαρίτα που ο Φίλιππος την είχε μοναδικό θέμα συζήτησης. Ας δούμε λοιπόν τι πλάσμα νάναι αυτό με την αγορίστικη φόρμα. Ένα χέρι σφιχτά γαντωμένο έβγαινε μέσα από το μπλε μαντώ και χτυπούσε νευρικά πάνω στο τραπέζι. - Έχω πολλή περιέργεια για σας κύριε Κίβρα. - Είμαι ευτυχής... - Κι' αν φοβάστε τη διάθεση των άλλων να σας εξετάζουν, πρέπει ν' απαγορέψετε πρώτα στο φίλο σας Φίλιππο

να μιλάει για σας να είσασταν το όγδοο θαύμα ή το πρώτο της εποχής μας. Χαμογελάει με κακεντρέχεια. - Δεν είμαι ικανός ν' αρνηθώ στο Φίλιππο μια τόσο μικρούλα ευχαρίστηση εις βάρος μου κ' επομένως είμαι έτοιμος να υποστώ τις εξεταστικές σας διαθέσεις και την περιέργειά σας... Η Μαργαρίτα κατσουφιάζει λίγο παιδιάστικα το έξυπνο πρόσωπό της - Δεν αναιρείτε τίποτε από όσα είπε; - Ναι αναιρώ τη λέξη υποστώ... - Μα όχι, ήθελα να ειπώ από όσα είπε ο Φίλιππος.

- Δεν έχω κανένα δικαίωμα ν' αναιρέσω τίποτε. Όσα είπε είνε η γνώμη του. Δεν πιστεύω να ζητάτε και τη δική μου γνώμη για μένα. Τον κυττάζει με έκπληξη. - Τώρα αν σεις από την άποψή σας δε συμφωνάτε με το Φίλιππο σε όλα, διαλέξτε όσα σας αρέσουν και πετάξτε τάλλα. Η Μαργαρίτα γελάει λίγο στενοχωρημένα, λίγο τσαχπίνικα. Ο Φίλιππος εν τω μεταξύ έχει ένα ύφος απόν. Οι δυο νεογνωρισμένοι κρατούν τη συζήτηση στο τραπέζι κ' είνε τόσο πεισματώδικη που απορροφά την προσοχή των άλλων. Ευτυχώς οι πρώτες βολές τελειώνουν κ' η κουβέντα στρέφεται σε θέματα γενικώτερα. Ο Φίλιππος μπαίνει στην κουβέντα κ' επιδεικνύει με δειλό ύφος όλες τις κρυμμένες σοφίες του. Ο Λέων πιο πολύ από άλλες μέρες παρακολουθεί πόσο άξαφνα ωρίμασε το πνεύμα του παιδιού αυτού. Δεν είχε ακόμα είκοσι τρία χρόνια ήταν δυο χρόνια μικρότερός του, κι' όμως είχε τη σκέψη ακριβή και θετική περισσότερο απ' αυτόν. Η Μαργαρίτα επιδεικνύει φωτεινό και λεπτό πνεύμα που μπορούσε να καλύψει κάθε άγνοιά της και να πλουτίσει κάθε γνώση της. Πάνω απ' όλα είχε τη γνώμη της και δεν μπορούσε κανείς να ειπή τίποτα για τη γνώμη της αυτή αν δεν την άκουγε να την υποστηρίζει. Πολλά πράγματα παράδοξα ίσως αλλά κι' αυτά αυστηρά δεμένα με την όλη της ύπαρξη. - Έμαθα από το Φίλιππο ότι ζήσατε πάντοτε μοναχική ζωή κι' αυτό το πιστεύω γιατί βλέπω πόσο ωραία σκέπτεσθε.

- Καθώς βλέπετε λοιπόν, Δεσποινίς, όλα είνε φυσικά κ' ευκολοεξήγητα σε μένα. Επομένως καμιά σχέση με το θαύμα δεν μπορεί νάχω. Το εναντίο σεις, βλέπω πως κρίνετε τόσο αλάνθαστα κι' όμως έμαθα από το Φίλιππο πως ζείτε πολύ κοινωνικά. Ο Φίλιππος αρχίζει πάλι ν' απουσιάζει. Η γνωριμία αυτή ήταν ένας ωραίος ενθουσιασμός και για τους δυο. Ο Λέων γυρνώντας σπίτι του κλείστηκε μέσα στην κάμαρά του και βολτάριζε ευχαριστημένος. Γελούσε πότε πότε μ' ένα γέλοιο σκεφτικό. Συχνά σταματούσε το βλέμμα του μπροστά στον καθρέφτη της ντουλάπας και κύτταζε τι εντύπωση έδινε το παρουσιαστικό του. Έπειτα πάλι γελούσε κι' ο ίδιος με όλ' αυτά. Μα η χαρά του δεν εξεθύμαινε. Εμιμιόταν ασυναίσθητα μερικές χαριτωμένες γκριμάτσες της στα μάτια, στο στόμα κ' αισθανόταν μια τρελλή

διάθεση να φιλήσει κάτι απ' όλα. "Ας πάω να παίξω λίγο πιάνο καλλίτερα" κι' όπως ανοίγει ξαφνικά την πόρτα βρίσκει το κεφάλι της θειας του γερμένο στην κλειδαρότρυπα για να βλέπει τον ανηψιό της όταν αυτός δεν ήταν μαζί τους. Αυτό άλλοτε τον δαιμόνιζε, όταν το έπαιρνε είδηση, μ' αυτή τη στιγμή ούτε που σκέφτηκε τίποτα. Την αρπάζει από τους ώμους και της σκάει ένα φιλή στα ζαρωμένα της μάγουλα. Αυτοστιγμιά συνήλθε από την αηδία. "Άει στο διάολο!" και πήδησε σχεδόν από πάνω της τρέχοντας. Τον είχαν πιάσει τόσο δαιμονισμένα γέλια ενώ έτρεχε που η γρηά τρομαγμένη έβγαλε μια βραχνή φωνή "Αλλοίμονο! το παιδί, το παιδί..."

Το βράδυ στο τραπέζι δεν μπόρεσε ακόμη να φανή σοβαρός. Βλέποντας το ηλίθια εξεταστικό βλέμμα των γέρων καρφομένο πάνω του αναλύοταν σε γέλια. Κ' ήταν τόσο ανυπόκριτα και ξεκαρδιστικά που κάποιες στιγμές πήγε να τους συνεπάρει κι' αυτούς. Τότε τέντωναν ένα στόμα χωρίς χείλια ως τ' αυτιά τους αλλά το μάτι τους είχε όλη την αγριάδα της υπόνοιας. Τέτοιο πράγμα δεν το ήξεραν. Ο ανηψιός τους ήταν πάντα σοβαρός και λιγομίλητος. Τέτοια γέλια τι νάταν τάχα! Ο Λέων όμως για ν' αποφύγει τις εξηγήσεις άρχισε να τους λέει αστείες ιστορίες που δεν άργησαν να τους φέρουν με το μέρος του. Οι δυστυχισμένοι αυτοί γέροι ίσως κι' από ενθουσιασμό γιατί γλεντούσαν μια βραδιά μαζί του, ίσως για να του κάνουν ευχαρίστηση άφηναν κάτι άγρια γέλια χτυπώντας τις παλάμες στα μεριά τους, ώσπου το ρίξαν στο χασμούρημα! - Ε τότε, εν τοιαύτη περιπτώσει μπορούσε κι' ο Λέων να τους αφήσει, ήσυχος πως δε θα τους έστριβε!

Από την άλλη μεριά η Μαργαρίτα γύρισε σπίτι της με μια ευχάριστη διάθεση. Πέρασε όλη τη νύχτα κάνοντας σκέψεις..." - Α, εδώ κρεάρι, φωνάζει ο Αιμίλιος θυμωμένος. Η Δανάη πέρασε αρκετός καιρός για να δείξει πραγματικό ενδιαφέρον στο Λεωνίδα. Αυτός ναι, την αγάπησε σχεδόν αμέσως αλλά εκείνη όχι, είχε άλλος χαρακτήρας αυτή. Και ξεφυλλάει τις σελίδες. - Μα καλά άφησε τον άνθρωπο να τα ειπή επιτέλους. Μ' αυτός εξακολουθεί: - Η Δανάη και τον αγάπησε αμέσως! Ό,τι άλλο μπορούσε να ειπή μα όχι αυτό... Αναγκάστηκα να συμφωνήσω μαζί του.

"Ο Λέων περίμενε κάθε στιγμή να περάσει για να έρθει αυτή που θα του επέτρεπε να πάει στη Μαργαρίτα. Δεν του πέρασε καθόλου από το μυαλό να εξετάσει αν την αγαπάει ή όχι, αν την αγαπάει πολύ ή μέτρια, αν του αρέσει απλώς ή είχε καπρίτσιο. Αυτό που αισθανόταν ήταν ωραίο και πραγματικό, ο καθορισμός του δεν τον ενδιέφερε. Προσπαθούσε μάλιστα με κάθε τρόπο ν' απασχοληθεί γιατί δεν ήθελε καθόλου ν' αρχίσει τίποτε αναλύσεις. Άλλοτε σε παρόμοιες περιστάσεις ολωςδιόλου το αντίθετο έκανε.

Έτσι, αν και άργησε πάντως ήρθε η μέρα που θα την ξανάβλεπε. Από το πρωί ετοίμαζε ένα ανοιξιάτικο κοστούμι που θα το πρωτόβαζε. Κατά το μεσημέρι του πήγαν ένα γράμμα. Πριν το πάρει η καρδιά του χτυπούσε “μια υπόμνηση ή μια αναβολή;” Εφοβόταν πολύ το δεύτερο, όταν όμως το πήρε είδε πως ο χαρακτήρας του ήταν γνώριμος. Η Αφρούλα [Φανή]. Το άνοιξε βιαστικά με στενοχωρημένη ανυπομονησία. Μπράβο! Έτσι λοιπόν αγαπημένε μου σε χάνω για πάντα. Εγώ που ολόκληρα χρόνια βασανίζομαι να σε αποκτήσω, σε χάνω τώρα πια... καμιά ελπίδα. Το ξέρω πριν από σένα το μοιραίο σου. Ο έρωτας της Μαργαρίτας σε προσμένει όπως τόσοι άλλους...

“Α, αυτό είναι κακοήθης γυναικεία αντιζηλία! “Τόσους άλλους”. Δεν κρύβονται αυτά τα πράγματα. Ο Φίλιππος την ξέρει τόσα χρόνια, έχει τόσους φίλους, κανείς δεν την ήξερε ερωτευμένη τη Μαργαρίτα. Αηδίες!” κ’ έσκισε το γράμμα πριν το τελειώσει. Έμεινε λίγες στιγμές σκεπτικός, ύστερα αποφασιστικά “Και τι με μέλλει αυτό; Μπορούσε να την ερωτεύονται, της άξιζε και μπορούσε κι’ αυτή φυσικώ το λόγω νάχει τους έρωτές της. Πάντως από τους δικούς μου πιο αγνοί θάταν”.

- Τον παληάνθρωπο, φωνάζει ο Αιμίλιος γελώντας. Τώρα αυτός μιλάει έτσι, πεισμένος πως τίποτα τέτοιο δεν συμβαίνει. Υποκρισίες!

“ Η Μαργαρίτα όπως συνήθως έχει αρκετό κόσμο σπίτι της. Και κυρίες και κύριους σε μεγάλη ποικιλία. Ωστόσο ο Λέων ενδιαφέρθηκε πολύ λίγο για τη συντροφιά. Ζητούσε με τρόπο να βρίσκεται κοντά στη Μαργαρίτα αν κι’ αυτή τον απόφευγε. “Μήπως για να μη δώσει αφορμή να τη συζητήσουν ή μήπως για να τον κρατήσει σε απόσταση;” Εννοείται πως ο Λέων όταν κατάλαβε τη θέλησή της, την εκτέλεσε με το παραπάνω. Άφησε να τον τριγυρίσουν τα πιο νεαρά κορίτσια της συντροφιάς κ’ έκανε μαζί τους διάφορα παιχνίδια. Στο τέλος τις έβαλε να του παίξουν πιάνο και τους υποσχέθηκε πως και αυτός με τη σειρά του θα τους έπαιζε. Ετραβήχτηκαν λοιπόν στο βάθος σ’ ένα μικρό σαλονάκι και κλείστηκαν μέσα. Τα κορίτσια με τη σειρά τους, κάνοντας το καθένα απόνα συμβούλιο για την εκλογή, έπαιξαν τα προτιμημένα κομματάκια τους και με περηφάνεια γιατί όλες ήξεραν μουσική παραχώρησαν ανύποπτα τη θέση στον καβαλιέρο τους. Οι καλεσμένοι που στα κομμάτια των κοριτσιών είχαν μείνει ασυγκίνητοι, τώρα είχαν μαζωχτή όλοι έξω απ’ την κλεισμένη πόρτα του σαλονιού κι’ ούτε τολμούσαν το θόρυβο να την ανοίξουν. Μια φωνή τους ειδοποίησε. “Ο Λέων παίζει”, ήταν του Φίλιππου. Ο μουσικός που είχε καταλάβει τι εγίνονταν απόξω, προσπαθούσε παίζοντας ακατάπαυστα να τους κουράσει για να

τους διαλύσει. Και τους εκούρασε πράγματι στο τέλος αλλά δεν τους διάλυσε. Όρμησαν όλοι μαζί μέσα και ζητούσαν τα χέρια του αλλά όσο δεν επρόφταναν έπιαναν καμμιάν άκρη της ζακέττας του ή του κεφαλιού του. Τους παρακάλεσε να τον αφήσουν με τη μικρή συντροφιά του. Η Μαργαρίτα μονάχα έμεινε ακόμη πλάι του με σαστισμένο ύφος. - Τι στέκεστε εκεί έτσι; - Με συγκινήσατε, απαντάει ενώ συγχρόνως χαμογελάει με κείνο τον κοροϊδευτικό τρόπο της. Ο Λέων όμως προχωρεί χωρίς προφύλαξη. - Αν μπορούσατε να με πείσετε γι' αυτό που λέτε μονάχα, θα έφευγα απόψε κάπως ήσυχος από το σπίτι σας. - Αν είναι έτσι θα προσπαθήσω. Ο Φίλιππος είναι ασυγχώρητος αφού δε μου είπε ότι είσαστε ένας τόσο καλός μουσικός. Κ' ενώ πλησιάζουν στην αίθουσα. - Α, είχα ξεχάσει πως έχω καλεσμένους, νόμισα πως έχω πολλή ώρα για μας... Τον αφήνει κι' ύστερα από μικρή σκέψη - Είσαστε πολύτιμος για συντροφιά. Αύριο βράδυ δε θάχω κανέναν εδώ. Ελάτε να φάμε μαζί και να μου παίζεται πιάνο. Η μαμά εν τω μεταξύ θα ρίχνει τις πασιέντσες της.

Η συγκίνηση δεν τον άφησε ν' απαντήσει, αλλ' αυτό βέβαια δεν εσήμαινε πως δε θα πήγαινε. Θεός φυλάξοι! Πήγε μάλιστα πριν την κανονική ώρα και σφίγγοντας το χέρι του κοριτσιού διευθύνθηκε εύθυμος σαν παιδί στο δωμάτιο που του έδειχναν. Ήταν το καπνιστήριο κ' ύστερα η βιβλιοθήκη. Εκάθησε πρώτος σε μια πολυθρόνα χωρίς εθιμοτυπία κι' άρχισε να σφυρίζει σιγαλά. Η Μαργαρίτα τον κύτταζε γελώντας έκπληκτη - Δεν ξέρω αν αυτό Δεσποινίς σας είναι ενοχλητικό, σας παρακαλώ άλλως τε να μου το ειπείτε, έχω την αίσθηση πως βρίσκομαι σπίτι μου. - Κιόλα; - Κιόλα. Λοιπόν δε σας ενοχλεί; πέστε μου χωρίς επιφύλαξη. Η Μαργαρίτα χαμογελάει με το συνηθισμένο της τρόπο μισοειρωνικά μισοσκεφτικά - Καθόλου.

- Καθόλου. Έτσι, ξέρετε το πρόσωπό σας έκφραζει άλλα πράγματα από κείνα που λέτε μα... εγώ τώρα δεν έχω ευκαιρία ν' ασχοληθώ μ' άλλα πράγματα, αρκούμαι σ' αυτά που μου λέτε και τα πιστεύω με όλη μου την καρδιά. Αυτό ευχαρίστησε πολύ τη Δεσποινίδα Μαργαρίτα. Του λέει μάλιστα ότι ελπίζει να μη μετανιώσει ποτέ γι' αυτό. Όσο γι' αυτό, απαντάει ο Λέων κι' αυτός το πιστεύει. Πίστεψαν λοιπόν αμέσως ο ένας στον άλλο κι' ούτε από του ενός ούτε από του άλλου το μυαλό πέρασε η ιδέα να δυσπιστήσει.

Το φαγητό έχει τελειώσει κι' ο Λέων κάθεται ευχαρίστως στο πιάνο να διασκεδάσει τη φίλη του - Σεις δεν παίζεσαι;

- Όχι αγαπητέ μου κύριε δεν παίζω τίποτα, δεν ξέρω τίποτε εγώ.

- Δεν είναι ανάγκη να ξέρετε σεις τίποτε. Σεις είσαστε η γνώση η ίδια. Με σας γνωρίζει κανείς το παν, και όταν δε σας ξέρει είναι ένας άνθρωπος που παλεύει σ' άγνωστα μέρη.

Αυτά τα λόγια σε άλλη περίπτωση η Μαργαρίτα θ' άφηνε να μπαίνουν από το ένα της αυτί και να βγαίνουν από το άλλο, όπως κάνουν πάντα οι γνωστικές γυναίκες στα κομπλιμέντα που τους πετάνε δήθεν αφρόντιστα αλλά που πάντα είναι ένα δόλωμα, ένα πείραμα, χαρίζοντας ωστόσο κι' αυτές μισό γέλιο δήθεν φιλάρεσκο και τσαχπίνικο ενώ πραγματικά είναι ένα διαβολόστελμα - τρόπος του λέγειν! Λοιπόν η Μαργαρίτα ούτε απαντάει ούτε γελάει κυττάζει μόνο μ' εκστατικά μάτια τη ζωντανή έκφραση του φίλου της που της μιλεί. Κάθε λόγος του, κάθε κίνημά του ένας παλμός. - Για να καταλαβαίνετε ευχαρίστηση από αυτά που παίζω εδώ, αυτό θα ειπή πως ξέρετε και σεις. - Α, ξέρω ν' ακούω. - Αυτό είναι καλλίτερο να ξέρετε να διαλέγετε στη ζωή, να ξέρετε ν' ακούτε, να ξέρετε ν' απολαύετε. Αυτό είναι αριστοτεχνία της ευτυχίας. - Μα τότε αυτή την ικανότητα να διαλέγετε θα την έχετε σεις πιο πολύ από μένα. - Μμμ, ποιος ξέρει, όχι μου φαίνεται. Εγώ τα δέχομαι όλα, δεν διαλέγω, δεν μπορώ να διαλέγω γιατί δεν ξέρω τι μ' αρέσει. Κ' έτσι η ευχαρίστηση που θα βρω στη ζωή, γιατί βέβαια θα βρω μέσα σε όλα κάποια, θάναι τριγυρισμένη από τόσες αποτυχίες, ασχημίες και καμμιά φορά αηδίες...

Η Μαργαρίτα είναι σκεπτική μα ο Λέων συνεχίζει. - Βλέπετε τα ωραία πράγματα στη ζωή δεν κουράζουν, αλλά οι ασχημίες κουράζουν τόσο πολύ θεέ μου.

Ξαφνικά την προσέχει απορροφημένη σε μια σκέψη που δε δίνει καμμιά έκφραση στο πρόσωπό της. Είναι σα μάρμαρο. Αυτό φαίνεται τον ετάραξε γιατί άξαφνα χωρίς να σκεφτή - Αιστάνομαι πως θα σας αγαπήσω πολύ. Δεν ξέρω αν θάταν κάπως βιαστικό να ειπώ πως... σας αγαπώ από τώρα.

Η Μαργαρίτα τον βλέπει σαστισμένη, έχει μάλιστα μια κωμική έκφραση.

- Ε λοιπόν δε μου μιλάτε; - Τι να σας πω φίλε μου, με κάνετε και τα χάνω... πηδάτε τόσο γρήγορα από το ένα θέμα στο άλλο... δεν ξέρω. Της παίρνει το χέρι με τρυφερή κίνηση και γελάει με καλωσύνη.

- Συγχωρείστε με. Να με σηκώσουν όλοι οι διαβόλοι από δω και θεός ξέρει αν θέλω να φύγω τώρα δα από κοντά σας, αν είχα καθόλου διάθεση να σας κάνω να στενοχωρηθήτε έστω και λιγάκι. Γιατί να τρομάξετε; Ήταν δυνατό, πιστεύετε πως θάταν δυνατό να μη σας αγαπώ; να σας κυττάζω και να μη σας αγαπώ...

- Σιωπάτε... - Καλά σιωπώ. Κοροϊδέψτε με λιγάκι για να σιωπήσω. Τι την κάνετε την κοροϊδευτική διάθεση που είχατε για μένα;... Δε θέλετε;

Η Μαργαρίτα κοκκινίζει λιγάκι αλλά δεν απαντά. Κοκκινίζει κι' αυτός και την κυττάζει στα μάτια. Προσπαθεί να τον αποφύγει για να κρύψει την ταραχή της μα σε μια στιγμή βρίσκει το βλέμμα του. Γελούνε κ' οι δυο. Ύστερα στέκονται σαστισμένοι. Ο Λέων με φωνή που μόλις ακούγεται "με πιστεύετε;" Στέκει λίγο σκεφτική "Ναι". Ο νέος λάμπει από χαρά μα συγκρατιέται. - Λοιπόν; - Τι λοιπόν; - Δε θα... δε μ' ερωτάτε και σεις;

Η Μαργαρίτα διστάζει λιγάκι, ύστερα με σκυμμένο κεφάλι. - Ναι, σας ρωτώ. - Α...

Ο Λέων βγάζει μια κραυγή χαράς και ρίχνεται στα πόδια της αγκαλιάζοντας τα γόνατά της με τρελλή χαρά - Ας σας πιστεύω; Και βάζω και το κεφάλι μου στοίχημα".

- Οι κερατάδες, φωνάζει ο Αιμίλιος φουρκισμένος, απ' την πρώτη μέρα κιόλας. Και μας κάναν τον Άγιο Ιωσήφ. Είνε ένας καταφερτζής αυτός ο Λεωνίδα. Σε πέντε λεφτά μέσα και την Παναγία Παρθένο θα την εξανάγκαζε να του κάνει εξομολόγηση.

- Γιατί το λες; Αυτό δε λέγεται καταφερτζής όταν αγαπάει κανείς.

- Κι' άλλοι αγαπάνε μα δεν τολμάνε να πούνε γρι χρόνια και χρόνια. Καταλάβαινα το παράπονό του.

Την επίσκεψή του φυσικά αυτή ακολούθησαν πολλές άλλες. Παρευρίσκονταν πολύ συχνά και φίλοι μα γρήγορα τους βαρυνόντουσαν και ξανάδιναν τις μοναχικές συνεντεύξεις τους. Και μέσα στην τρελλή φλόγα που έσπρωχνε τον ένα στον άλλο ξετυλιγόταν κι' ο χαρακτήρας του καθένα χωρίς προφυλάξεις και τύπους. Έβρισκαν πως σε πολλά πράγματα έμοιαζαν μα στα περισσότερα ήσαν διαφορετικοί. Ο Λέων ήταν άνθρωπος με τίμιες αρχές αλλά ο πλούσιος χαρακτήρας του, η φυσική ξεγνοιασιά του αν καμιά φορά τον οδηγούσαν σε πράξεις ανάρμοστες γι' αυτόν, πάντοτε όμως του έδιναν μια παιδική φρεσκάδα και μια αξιαγάπητη απλότητα.

Το ενάντιο η Μαργαρίτα ήταν ένα φρόνιμο και αυστηρό κορίτσι, περισσότερο μελετημένη παρά αυθόρμητη, συνήθως μ' ένα ξάστερο και ισορροπημένο πνεύμα. Είχε την επίγνωση της ευθύνης πράγμα που δε συναντά κανείς στις γυναίκες. Μολονότι ήταν μοναχοκόρη καλομαθημένη, δεν είχε τίποτα από κείνο το κουκλίστικο, το ανεύθυνο, που είναι το αποτέλεσμα μια τέτοιας ανατροφής. Η Μαργαρίτα δε χρωστούσε στην ανατροφή, χρωστούσε στη φύση της.

Όσο ο ένας εγνώριζε τον άλλο τόσο εύρησκαν το συμπλήρωμά τους κι' αφού πλάι σ' αυτά ο ένας άρεσε στον άλλο τόσο πολύ, ο σύνδεσμός τους ήταν ιδεώδης. Συναντιόντουσαν παντού, στον περίπατο, στα θέατρα, στους χορούς. Σε πολύ λίγον καιρό μέσα όλος ο γνωστός κόσμος έλεγε πως η Μαργαρίτα κι' ο Λέων ήταν αρρεβωνιασμένοι. Τότε έλαβε ένα συγχαρητήριο γράμμα της Αφρούλας [Φανής] που ήταν πολύ εγκάρδιο και χωρίς ούτε ένα τόνο διαμαρτυρίας. "Αρχίζει να συνέρχεται, σκέφτηκε ο Λέων, αυτό όμως θα πη πως δεν είναι και τόσο κακή". Και της απάντησε ευχαριστώντας.

Το καλοκαίρι κόντευε να τελειώσει όταν ο Λέων δήλωσε στους θείους του πως θα έφευγε από το σπίτι τους γιατί θα εργαζόταν κάτι σπουδαίο και του χρειαζόταν απόλυτη ησυχία. Δεν ήταν όμως και τόσο ψέμμα. Η Μαργαρίτα ήθελα να της κάνει το πορτραίτο της κι' αυτός είχε μεγάλη επιθυμία να τη δέχεται σπίτι του, σ' ένα σπιτάκι χωριστό, απόμερο, κάτι σα φωληά, κάτι που σα μυστικό κάλυμμα θα έπεφτε στον έρωτά τους, να τους απομονώνει. Οι γέροι όταν άκουσαν πως θέλει να φύγει έπεσαν στα μαύρα πανιά. Τον παρακάλεσαν, έκλαψαν για να μείνει μαζί τους και όταν είδαν πως ήταν αμετάπειστος οργίστηκαν και του πέταξαν στα μούτρα πως δεν ήταν αυτός ο λόγος, αλλά φαίνεται πως θέλει να ξαναρχίσει τη σκανδαλώδη ζωή που έκανε και πριν. Αυτό ήταν η μεγαλύτερη πληγή στην καρδιά του νέου, κάθε δεσμός με τους ανθρώπους αυτούς καταλάβαινε να κόβεται μέσα του. Ούτε τους απάντησε ούτε τους παραπονέθηκε. Την τελευταία μέρα δέχτηκαν την είδηση σαν το θάνατο. Ο θεός του μάλιστα που έβλεπε πως η αρρώστεια δεν ήταν τώρα πια μονάχα θέμα για συζήτηση αλλά έπαιρνε τη δραματική της όψη, γινόταν προληπτικός κ' εξηγούσε κατά την αναχώρηση του ανηψιού του, για τον εαυτό του.

Ο Λέων έφυγε. Το σπιτάκι που εγκαταστάθηκε κάπου κοντά στο Ζάππειο κατά την οδόν Ηρώδη ήταν τέτοιο που να το ζηλεύουν οι άστεγοι ερωτευμένοι που περιφέρουν τον έρωτά τους και την κατάκοπη αγαπημένη τους τις νύχτες στους απόκεντρους δρόμους. Ένα ζευγαράκι μια νυχτιά σταμάτησε μπροστά στο σπίτι του. Εκείνη έλεγε "Κύτταξε ένα όμορφο σπιτάκι δω πέρα, ένα τόσο μικρό πράμμα, ένα αρκετά συνηθισμένο ωραίο σπιτάκι στην Αθήνα κι' όμως αγάπη μου είναι το πιο αδύνατο πράμμα για μας. Ο παράδεισος που δε θα ιδούμε ποτέ". Και κείνος την έσφιγγε κοντά του συγκινημένος από τη δυστυχία τους. Έλεγε εκείνος "Κύτταξε αυτό τον κισσό που σκαλώνει στην πόρτα, για να μη κανείς πρέπει να τον παραμερίσει. Τάχα τα δροσερά παράθυρα του κήπου έχουν την τύχη να γέρνονται από το χέρι ντροπαλής

ερωμένης όταν ο ήλιος πετάει με αναίδεια το φως του στο μυστικό σκοτάδι των δωματίων; Ή κανέναν γέροντα να κοιμάται δω μέσα...” Γέλασαν δυνατά. Έλεγε εκείνη “Μην επιμένεις και το πιστέψω γιατί είμαι ικανή να του χτυπήσω την πόρτα αυτή την ώρα. Θα του πω εγώ κ’ η αγάπη μου έχουμε ανάγκη στέγης. Αγαπιόμαστε ξένοιαστα σαν πουλιά, είμαστε δυο πουλάκια ευτυχισμένα και διαλέξαμε το σπίτι σου για φωλιά μας...” Γελούνε πάλι. Ο Λέων με τη Μαργαρίτα καθισμένοι στο πίσω μέρος του κήπου ακούνε το διάλογο αυτό. Ύστερα έτσι κρυμμένοι όπως είναι αρχίζουν σιγαλά μέσα στη νύχτα ένα τραγουδάκι του παλιού καιρού από κείνα που τραγουδάνε την αγάπη με τόσο πάθος. Το ερωτευμένο ζευγάρι ξαφνισμένο έμεινε εκεί δεμένο από το τραγούδι. Ποιος ξέρει. Ίσως ακόμα τώρα να είναι ενωμένοι μα μπορεί νάναι και χωρισμένοι μα πάντα ο καθένας με συγκίνηση θα θυμάται την απροσδόκητη υποδοχή που έγινε τότε στις ονειροπόλες σκέψεις τους.

Οι μήνες περνούν μέσα στην απόλυτη ευτυχία των δυο αγαπημένων. Ο Λέων είναι τόσο απορροφημένος από τον έρωτά του που έχει παρατήρει όλα. Δε σκέφτεται παρά τι του είπε την προηγούμενη μέρα η Μαργαρίτα και τι θα της πη αυτός την επομένη. Συγυρίζει το σπίτι του κατά τον τρόπο που θα της άρεσε και μένει ολόκληρες ώρες περιμένοντας τον ερχομό της.

Ο Φίλιππος δε φαίνεται σχεδόν καθόλου, του είπαν πως συχνάζει στις Αφρούλας [Φανής]. Κι’ αυτή άφησε τα ίχνη του. Φαίνεται βαρέθηκε πια η κατοικία, καιρός ήταν. Μια μέρα τον βρήκε ο Φίλιππος και του ανάγγειλε πως αναχωρεί για το Παρίσι. Του μίλησε για τη Μαργαρίτα και του είπε πως θα έκανε καλά να την παντρευτεί γρήγορα γιατί όλος ο κόσμος μιλάει γι’ αυτό. Ο Λέων είπε πως δε θάχε καμιά αντίρρηση αρκεί να το ήθελε αυτή. - Είναι δυνατό να μη το θέλει; - Δεν ξέρω. Όσες φορές της μιλώ γι’ αυτό γίνεται θλιβερή. Λοιπόν πότε φεύγεις; - Σε λίγες μέρες. Οι δυο φίλοι χωρίστηκαν βιαστικοί χωρίς πολλά νέα, χωρίς φλυαρία που άλλοτε γέμιζαν μ’ αυτή τις ώρες τους. Αλλά δεν ήταν η μόνη στέρηση που του ερχόταν. Λίγες μέρες ύστερα η Μαργαρίτα του είπε πως ήρθε η εποχή που η μητέρα της ταξίδευε και πως δεν μπορούσε παρά να την ακολουθήσει. Ο Λέων σκέφτηκε πολλή ώρα. Αυτό ήταν ένα πράγμα που δεν περίμενε. - Δεν βρίσκεις καμμιάν άλλη λύση αγάπη μου; - Πως θέλεις; - Να παντρευτούμε. - Α, είναι πολύ γρήγορα. - Νάρθω και γω κει πέρα; - Χμ, αυτό δε θα το ήθελε καθόλου η μαμά! Είναι μάλιστα ευχαριστημένη που βρίσκει μια πρόφαση να μας χωρίσει. - Θαρθής τουλάχιστο γρήγορα; - Όσο μπορώ πιο πολύ. Έφυγε. Πάει.

Λίγες μέρες ύστερα δέχτηκε μια περίεργη επίσκεψη στο σπίτι του. Η Φανή. Είπε πως δεν τη δέχεται. Η Φανή σοβαρεύεται και

δεν του ρίχνει ούτε μια ματιά. - Ο Φίλιππος ανάθεσε στον άντρα μου να του εξασφαλίσει εργασία κάπου. Του είχε υποσχεθή και τώρα ξαφνικά κενώθηκε η θέση του πρώτου Διευθυντού των εργοστασίων μας. Είνε ανάγκη να ξέρουμε γρήγορα αν δέχεται κ' επειδή ακόμα δεν έχουμε τη διεύθυνσή του ήρθα σε σας. Ελπίζω να μη με πετάξετε έξω αντί να μου απαντήσετε”.

Ο Αιμίλιος κάνει το σταυρό του. - Μου αλλάξανε και το επάγγελμα. Από γιατρός μηχανικός!

“Ο Λέων είναι συγχισμένος. “Τι ντροπή! Μα βέβαια. Η γυναίκα είναι τόσο καιρός, αφότου αρρεβωνιάστηκε δεν τον πείραξε, πως της φερνόταν σα νάταν καμιά του δρόμου”.

- Να με συχωρέσετε, κυρία μου, ήμουν τόσο συγχισμένος βλέπετε, χθες μόλις έφυγε η Μαργαρίτα.

- Έφυγε η Μαργαρίτα; γιατί;

- Ναι έφυγε. Μα θα ξανάρθη. Ήμουν λοιπόν τόσο συγχισμένος.

- Μου επιτρέπετε να σας συγχαρώ για την εκλογή σας;

- Α, σας ευχαριστώ...

- Τι υπέροχο κορίτσι η Μαργαρίτα. Αυτή που σας άξιζε αληθινά. Κ' έκανε, λένε ο Φίλιππος το συνοικέσιο. Μα βέβαια, ποιος άλλος από τον καλλίτερο φίλο.

Η Φανή προσπαθούσε με κάθε τρόπο να τον πείσει για τη χαρά που δοκίμαζε κ' ήταν τέτοιος ο τόνος της φωνής που ο Λέων επείστηκε. Άρχισε μάλιστα ν' απαντάει με κάθε λεπτομέρεια στις ερωτήσεις της. Η Φανή από μέρος της μίλησε για τον άντρα της, για τις μεγάλες επιτυχίες του στις δουλιές του, για τη θαυμαστή ικανότητά του και στο τέλος για την ευτυχία της. Για τις συναναστροφές που κάνει στο σπίτι της και που θα ήταν πολύ ευχαριστημένη αν της έδινε την ευκαιρία να τον παρουσιάσει στον άντρα της. “Ο Γιαννούλης αγαπάει τρελλά κάθε τι που έχει σχέση με τη τέχνη”. Ο Λέων υποσχέθηκε πως θα πήγαινε. Όταν όμως έφυγε η Φανή το σκέφτηκε καλά. “Πρέπει να το κάνω; Είνε μια γυναίκα που μου έδειξε τόση αγάπη, ένα φοβερό πάθος. Μα τι σημαίνει πάλι; Μήπως εγώ το συμερίστηκα; Είμαι τόσο μόνος και η σκέψη μου στη Μαργαρίτα μού γίνεται αγωνία. Αν κάνω λίγο πιο υποφερτό τον καιρό της αναμονής της, τι κακό; Θα γνωρίσω τον άντρα της, κόσμο άλλον πολύν, είνε ζήτημα αν μιλήσω καθόλου της οικοδέσποινας, θα είνε τόσο απασχολημένη. Και έπειτα στο κάτω κάτω δεν έχω πάντα τον καιρό να φύγω όταν ιδώ το παραμικρό;” Επήγε. Πραγματικά η Φανή ήταν παραδειγματικά σοβαρή απέναντί του. Τον παράδωσε σ' ένα κύκλο από άλλους νέους και κυρίες και κείνη μιλούσε όλο τον καιρό σχεδόν μ' έναν ηλικιωμένο πολιτευτή. Ο άντρας της ήταν ένα θαυμάσιο παιδί. Ο Λέων εφάνηκε όλη τη βραδυά εύθυμος και διασκέδασε αρκετά

τους συντρόφους του. Όταν μάλιστα τους έπαιξε και πιάνο τους κέρδισε τις καρδιές. Γυρνώντας μια στιγμή πήρε το μάτι του τη Φανή ακουμπησμένη σ' ένα παραβάν. Το πρόσωπό της είχε παραμορφωθεί. Όλη η προσποιημένη αδιαφορία πήγε στο διάβολο και το πάθος ξαναζωγραφιζόταν στα φλογερά μάτια της, στα χείλη της που έτρεμαν λίγο. Αλλά η μέθη της επιτυχίας του εκεί μέσα ήταν τόση που περισσότερο χαρά του έκανε η εικόνα της Φανής παρά στενοχώρια. Όταν ετελείωσε μάλιστα τη μουσική, μέσα στο μεθύσι του έτρεξε κοντά της. - Σας διασκέδασα καθόλου κυρία;

Αυτή του πήρε το χέρι και το έσφιξε φιλικά, εγκάρδια και την υπόλοιπη βραδυά όλη δείχτηκε όπως το είχε το πρόγραμμά της. Ο Λέων με ολωσδιόλου ήσυχη τη συνείδηση κοιμήθηκε, φιλώντας το όνομα της αγαπημένης του. Οι μέρες περνούσαν μέσα σε νέες γνωριμίες, αδιάκοπες διασκεδάσεις και μικρά ταξίδια. Αυτό όμως δε θα ειπή πως ξεχνούσε τη Μαργαρίτα. Μέσα σε όλα αποτελούσε την κυριώτερη σκέψη του και το ότι δεν είχε γράμμα της, εκτός από ένα δελτάριο στην αρχή, τον εβύθιζε σε μακρυά μελαγχολία. Κάποτε έφτασε στο σημείο να ρωτήσει μήπως δεν τον αγάπησε ποτέ, μήπως το ταξίδι αυτό ήταν μια αφορμή για να τον χωριστεί. Αυτός από μέρους του της έγραφε τα πιο τρυφερά και τα πιο ικετευτικά γράμματα. Αυτή την εποχή μάλιστα του ήταν αναγκαίο ένα γράμμα της, το περίμενε σαν κάτι σωτήριο. Μολονότι καμιά θετική ιδέα κινδύνου δεν περνούσε από το μυαλό του κάτι δεν του άρεσε στις σχέσεις του με τη Φανή. Κάτι ζητούσε πάντα για να τον εμποδίσει από την επίσκεψή της μα την τελευταία στιγμή πήγαινε ανεξέταστα. Η Φανή όχι μόνο δεν είχε το ταπεινωμένο ύφος του άλλοτε, αλλά είχε μια καταφανή περηφάνεια νικητή. Ο Λέων την περηφάνεια αυτή την εξηγούσε ως στάση γυναίκας αποφασισμένης να μείνει πιστή στο καθήκον της! Κι' αυτό ασυναίσθητα καμιά φορά πλήγωνε τον εγωισμό του, τον εθύμωνε. "Που είναι λοιπόν σκεφτόταν, όλο κείνο το πάθος που την έρριχνε ένα κουρέλι στα πόδια μου; Τόσο ξαφνικά την παράτησε γιατί αρρεβωνιάστηκα; Τι θα πη αυτό... είναι ποτέ λογικά αυτά τα πράγματα;" Μια μέρα η ίδια η Φανή πήγε σπίτι του και τον παρακάλεσε να φάνε μαζί. Πήγε φυσικά αλλά είδε πως το τραπέζι ετοιμαζόταν για τους δυο τους. Η Φανή εξήγησε πως εκείνη τη στιγμή ο άντρας της εβγήκε γιατί τον εφώναξαν επειγόντως στο εργοστάσιο και επρόσθεσε πως αυτό δεν το έβρισκε λόγο να μείνουν νηστικοί. Το είπε τόσο απλά. "Είνε ένα παιδί, ένα χαριτωμένο παιδί" σκεφτόταν ο Λέων μα όταν εσήκωσε τα μάτια του και είδε τα μάτια της άλλαξε σκέψη "είναι ένας σωστός δαίμονας". Στο τραπέζι έπιναν κρασί οι δυο ασυναίσθητα σα να έπιναν νερό. Το φαγητό έμενε σχεδόν άθιχτο μπροστά τους. Οι

κινήσεις τους και η ομιλία τους ήταν σαν σε όνειρο. Ο ήλιος είχε κρυφτή μέσα σε μολυβένια σύννεφα και γλυκό σκοτάδι απλώθηκε στην κάμαρα. Ο Λέων, έτσι σαν σε όνειρο πάλι διευθύνθηκε στο πιάνο μα δεν είχε ούτε δέκα νότες όλες παίξει κ' αιστάνθηκε μια φλόγα να πλησιάζει στο αναγεργμένο πίσω κεφάλι του. Δεν έκανε καμμιάν αντίσταση, μόνο άπλωσε τα χέρια του δυνατά και σταθερά και την έκλεισε στην αγκαλιά του σα μια σκιά... Όταν βγήκε από το σπίτι είχε αρχίσει να βραδυάζει. Το βήμα του αβέβαιο προχωρούσε πάνω στο βρεγμένο δρόμο. Είχε το κεφάλι γερτό και τα χέρια στις τσέπες. Ύστερα από μισή ώρα δρόμο ανάμεσα σε αυτοκίνητα και αμάξια που οι οδηγοί τους τον αγριοκύτταζαν και καμμιά φορά τον βλαστημούσαν έφτασε στο σπίτι του. Εκεί μέσα, μέσα σ' αυτό το σπιτάκι που όλα του θύμιζαν την αγαπημένη του, κάθε γωνίτσα, κάθε έπιπλο, ακόμα κι' ο αέρας της κάμαρας, άρχισε να μπαίνει στην πραγματικότητα. Κάτι τον έσφιγγε στον λαιμό για να τον πνίξει και κάθε φορά η σκέψη σαν τσεκούρι χτυπούσε το κεφάλι του. "Την απάτησες!". Δεν μπορούσε πουθενά να καταφύγει για ν' αναπάψει το μυαλό του. Τίποτε δεν τον έσωνε. Καμμιά δικαιολογία δεν έσωνε για την κατάσταση. Ήταν μια σφραγίδα που του κάθιζε στη ζωή ολάκερη, η δυστυχία η ίδια. Δεν ήταν ικανός ούτε να κλάψει, ούτε να καταραθή, ούτε να θυμώσει. Στεκόταν εκεί σαν ένα εκμηδενισμένο πλάσμα. Ύστερα μια τρυφερή διάθεση άρχισε να τον κυριεύει. Αν βρισκόταν κατά τύχη μπροστά του η Μαργαρίτα, όχι μόνο δε θα της ομολογούσε τίποτε αλλά θα της φερνόταν με περισσότερη θέρμη παρά ποτέ. Ένας χείμαρος από γλυκά ερωτικά λόγια πλημμύριζε το στόμα του και με το βλέμμα και με τα χέρια σκόρπιζε χάδια στον αέρα, γύρω, σε ό,τι είχε αγγίξει η Μαργαρίτα. Φιλούσε τον καθρέφτη πούχε κλείσει μέσα του την ομορφιά της κ' έσφιγγε στην αγκαλιά του τα μαξιλάρια που είχε περάσει πάνω τους το αγαπημένο κεφάλι της. Ήθελε να της γράψει ένα γράμμα γεμάτο αγάπη, τέτοιο που ποτέ να μη της είχε γράψει. Αλλά δεν το έκανε. Έβρισε τον εαυτό του μάλιστα με ελεεινά λόγια. "Ένας τιποτένιος απατεώνας. Αύριο, μεθαύριο θα της ορκίζομαι για την πίστη μου στον έρωτά της, αν το θελήσει. Θα το κάνω γιατί με κάθε τρόπο πρέπει να κρατήσω αυτό που μου αρέσει. Αλλά γι' αυτό που μου αρέσει δεν είμαι ικανός ν' αγωνιστώ, δεν είμαι ικανός να ετοιμάσω τον εαυτό μου άξιον για την ωραία απόλαυση. Το κυλάω στο βούρκο... μα τότε πάει η χαρά μου... πάει για πάντα. Να σφίγγω στην αγκαλιά μου μια γυναίκα που στο πρόσωπό της λάμπει η περηφάνεια για τον έρωτά μου και να νοιώθω μέσα μου πως δεν είμαι άξιος. Να μπορεί αυτή κάθε στιγμή να ορκίζεται την αγάπη της και γω να μη μπορώ. Να μου ρέβει τα σπλάχνα η ιδέα πως μπορούσε αυτή να με απατήσει, να

φανερώνω τη ζήλεια μου για κάθε της ματιά ακόμα που δεν είχε δική μου και να ξεχνώ πως δεν έχω το δικαίωμα. Όχι, όχι αυτό το μαρτύριο δεν είχε για μένα. Θα της τα ειπώ όλα και θα υποστώ το χωρισμό της. Καλλίτερα έτσι, μια τιμωρία που μου αξίζει πρέπει να τη φορτωθώ. Για ό,τι δεν είσαι άξιος πρέπει να σου το παίρνουν... Τώρα πια θα της κάνω ένα γράμμα και θα της ομολογήσω το παν, θα της δείξω με τι τιποτένιο άνθρωπο είχε να κάνει κι' όταν μου γράψει ένα γράμμα γεμάτο περιφρόνηση θα το διαβάσω ικανοποιημένος... θα καταλαβαίνω πως ταπεινώνομαι, πως χάνομαι, πως δε θα έχω πια ούτε τις δυνάμεις να ξαναρχίσω τη ζωή που ονειρεύτηκα κ' η απελπισία μου θα εκδικιέται. Ύστερα ποιος ξέρει τι θα κάνω. Ύστερα θα ζήσω κάμποσο καιρό άρρωστος με μια πληγή βαθιά στα στήθια ώσπου να θεραπευτώ. Κ' ύστερα θα γίνω ένας άνθρωπος όπως όλοι. Κάθε βρωμιά θα τη νομίζω μοiraία και κάθε αδυναμία μου όμορφη. Το ψέμμα μια κοινωνική ανάγκη και την κλεψιά ιδιότητα ανθρώπου ικανού να ζήσει. Ύστερα θα παντρευτώ και μια γυναίκα που κινάει πόθους να μου κάνει τη ζωή μια ηδονή συνεχή. Οι φίλοι μου θα μακαρίζουν την τύχη μου και γω θα τρέφουμαι κολυμπώντας ως το στόμα στη σαλαμούρα. Θε μου φύλαγε! Και η Μαργαρίτα; Το δυστυχημένο κορίτσι που η περηφάνεια του θα το διώξει από κοντά μου θα δοκιμάσει όλα τα μαρτύρια του απατημένου πρωτόπαιου κοριτσιού. Θα πονέσει, θα πονέσει, κι' αν αντέξει, το δηλητήριο θα κατασταλάξει μέσα στην ψυχούλα της και κάθε τι που γεύεται θάναυ πικρό. Ο κόσμος όλος ξέρει τις σχέσεις μας και στην εγκατάλειψή μου αντί να της βάλουν ένα φωτεινό στεφάνι θα τη σκεπάσουν με περιφρόνηση..." Με τις σκέψεις αυτές παλεύοντας νύχτα μέρα έμενε ξαπλωμένος σ' ένα ντιβάνι. Δεν ήθελε να πάει πουθενά. Δεν ήθελε να ιδή κανέναν. Εκεί που έπαιρνε μια απόφαση ορισμένη, αμέσως την άφηνε για να πάρει την αντίθετη. Ύστερα από δυο μέρες έλαβε ένα γράμμα. Ήταν της Φανής.

"Αγάπη μου, μοναδική μου αγάπη. Το ξέρω πως τώρα πια είσαι χαμένος για μένα, μα το γράμμα αυτό σου το γράφω για να γλυκάνω τον πόνο σου. Μαντεύω σε τι απελπισία βρίσκεσαι και τι κατάρεις ρίχνεις στην αγάπη μου που σ' έσυρε κοντά μου. Έχεις όλο το δίκιο και συγχρόνως έχεις όλο το άδικο εσύ που καμιά αγάπη δε σ' έφερνε σε μένα. Αφέθηκες, σε τράβηξα σε μια τριχούλα που την τραβάει η μαγνήτης, κ' ήταν τόσο δυνατό το πάθος μου όσο δεν ήταν δυνατή, η δύναμή σου να το αρνηθής. Κατέυνασε λίγο την οργή σου εναντίο μου και διάβασε με ήσυχη καρδιά ό,τι σου γράφω. Είμαι απελπισμένη γυναίκα κι' αυτό φτάνει για να μη με μισείς. Διάβασε το γράμμα μου κι' όταν με νοιώσεις, θα με λυπηθής και δε θα καταριέσαι τόσο πολύ τον εαυτό σου.

Ευλόγησε το αμάρτημά μας σαν κάτι πεθαμένο και ξαναγύρισε με ήσυχη την καρδιά σου κοντά στη Μαργαρίτα. Αυτό, που σου το λέω εγώ είναι ο μεγαλύτερος σπαραγμός μου, είναι μια ιδέα που περνάει σα σίφουνας τρέλλας στο μυαλό μου. Αλλά τι μπορεί να γίνει αφού δε μ' αγαπάς. Μην καταριέσαι πια τον εαυτό σου, δεν μπορούσε να γίνει αλλοιώτικά. Ήταν τόσο μεγάλο το πάθος μου για σένα. Ο παλμός μου μεταδίνονταν σε άψυχα πράγματα, κ' εσύ ήσουν καλλιτέχνης. Δε μπορούσε να γίνει αλλοιώζ. Από μακριά ακόμα σ' έφτανε ο πόθος μου, σε ζάλιζε. Θυμάμαι κάποτε στο δρόμο περπατούσες λίγα βήματα εμπρός μου τυχαία. Όταν σε είδα αιστάνθηκα μια δυνατή ταραχή κ' είχα τα μάτια μου κολλήσει επάνω σου. Ήταν τόσο εντατική η διάθεση αυτή που έβγαине από μέσα μου ώστε γύρισες ανήσυχος πίσω σου. Όταν αντίκρυσες το βλέμμα μου έκλεισες συνοφρυωμένος τα μάτια κι' εξακολούθησες το δρόμο σου με χαμηλωμένο το κεφάλι. Δεν μπορούσε να γίνει αλλοιώζ Λέων. Όταν μ' έσφιξες στην αγκαλιά σου παρ' ολίγο θα μ' έπνιγες. Ήμουν ένα κουρέλι στην αγκαλιά σου καταλάβαινα πως η αναπνοή μου έλειπε. Η ορμή σου ήταν σαν άγριος θυμός, το καταλάβαινα και σε δικαιολογούσα. Μού έπρεπε να πνιγώ, αλλά η μοίρα μου ήταν πιο γλυκιά...α, τα φιλιά σου Λέων...

Συχώρεσέ με αγαπητέ μου, είναι η στερνή μου παρηγοριά να θυμάμαι. Το πιάνο στο πλαϊνό σπίτι αυτή τη στιγμή παίζει το ίδιο κομμάτι που έπαιζες και συ τότε... Το στήθος μου πάει να σπάσει... Λέων!

Αν μ' αγαπούσες, ω αν μ' αγαπούσες, μπορείς να φανταστής έστω και αμυδρά ποια ευτυχία θα γεννιόταν στο φως της μέρας, στον καιρό που ζούμε; Μα πως να το φανταστής αφού δε μ' αγαπάς.

Θυμάσαι τα χρόνια του σχολείου; Ήμουν παιδί, δεν ήξερα τίποτα πραγματικά από τη ζωή κι' όμως το αίσθημά μου σε σένα μ' έκανε μεγάλη. Από μια προαίσθηση ήξερα όλα. Ήξερα τι γύρευα από σένα. Ήμουν έτοιμη να σου δώσω το παν αν ήθελες εσύ, χωρίς να αιστανθώ την παραμικρή τύψη, κι' όμως ήμουν παιδί κ' η μητέρα μου ήταν μια θρήσκα αυστηρή γυναίκα. Τι ήταν λοιπόν αυτό που μ' έσερνε σε σένα; Μια ακρούλα από το ρούχο σου ή ένα δαχτυλάκι σου αν έβλεπα εταραζόμουν σύγκορμη. Τις στιγμές που ήξερα πως βρισκόσουν κάπου κοντά μου ζούσα σαν υπνωτισμένη, θα μπορούσα να κάνω ο,τιδήποτε χωρίς συνείδηση. Όταν παντρεύτηκα και δόθηκα στον άντρα μου, μού φάνηκε αυτό μια αηδιαστική ασχολία. Και τώρα συγκρίνω το ερωτικό μεθύσι μου κοντά σου αγαπημένε και κλαίω με λύσσα. Γιατί νάναι έτσι; Φαντάσου αγάπη μου τον πλούτο εκείνο των πόθων μου αγνή όπως ήμουν να τον πρωτόδινα σε σένα. Θε μου τι άλλη πιο

μεγάλη χαρά στη ζωή. Όχι όμως, ούτε γω ούτε συ το βρίσκαμε νόμιμο ν' ανήκουμε ο ένας στον άλλον. Και το βρήκαμε νόμιμο να δώσω εγώ τον εαυτό μου στον άντρα μου και συ ποιος ξέρει σε καμιά πληρωμένη γυναίκα.

Όταν ήρθα εδώ στην Αθήνα, ακόμη και μετά το γάμο μου σε αναζήτησα παντού, σε αναζητούσα όλη τη μέρα γυρίζοντας στους δρόμους. Είχα ρωτήσει που σύχναζες και πήγαινα έξω, περνώντας τότε βιαστική, τότε περιμένοντας ώρα πολλή σε καμιά γωνία. Αν σε απαντούσα σε κανένα δρόμο καμιά μέρα, πήγαινα και την άλλη μήπως θα σε ξανάβρισκα στον ίδιο δρόμο. Όλο το παρουσιαστικό σου γέμιζε τη σκέψη μου. Το κάθε τι σε σένα μού ήταν και μια ξεχωριστή λατρεία. Κάποτε σε είδα στο θέατρο. Καθόσουν στις μπροστινές θέσεις με συντροφιά από κυρίους. Δεν έβλεπα παρά το αριστερό επάνω κομμάτι της πλάτης σου και λίγο μέρος του προσώπου σου όταν έστρεφες. Παρατηρούσα με ευχαρίστηση την τυχαία χωρίστρα που έκαναν πίσω τα μαλλιά σου πέφτοντας δεξιά κι' αριστερά και φιλούσα χίλιες φορές με τη σκέψη τον περήφανο νεανικό λαιμό σου. Στο διάλειμμα σηκώθηκες πηγαίνοντας σε μιαν άλλη συντροφιά κάπου κοντά μου. Αντίκρυσα το πρόσωπό σου, αυστηρό και γλυκό, έτσι όπως το γνώρισα κι' όταν ακόμη ήταν παιδιάστικο. Ενόσο ακόμη ήσουν μακριά σε κύτταζα μα όταν πλησίασες αυτό ήταν αδύνατο, το κεφάλι μου έγυρε. Φαίνεται με είδες. Μια γρήγορη στιγμή αιστάνθηκα τη ματιά σου. Όταν εγύριζες στη θέση σου έκανες πως εκύτταζες κάπου γύρω και το βλέμμα σου έπεσε απάνω μου. Ήταν ένα βλέμμα εκτεταμένο, μου φάνηκε πως κολυμπούσε μέσα του το άπειρο. Εκείνη τη στιγμή έκλαψα, έκλαψα με μια καρδιά σπασμένη που τίποτα δεν της υπόσχοταν να ξαναζήσει. "Αυτός ο άνθρωπος έχει πάρει όλη μου τη ζωή, κι' όμως ποιος ξέρει αν δε με μισεί γι' αυτό".

Άλλη φορά πάλι γυρίζοντας σ' όλους τους δρόμους που θα μπορούσα να σε βρω είχα περάει όλο το απόγιομα, και το βράδυ έφτανε. Γυρνούσα σπίτι μου εξαντλημένη. Μου φαινόταν πως παραπατούσα κάθε τόσο, πως το καπέλλο μου είχε γυρίσει στραβά και πως τα φορέματά μου είχαν παληώσει. Ξαφνικά σηκώνοντας το κεφάλι σε βλέπω μπροστά μου. Ήταν δικαιολογημένο να ταραχτώ και φαίνεται ταραχτήκα λιγάκι αστεία γιατί εγέλασες. Μα εγώ δεν εθύμωσα, δε σκέφτομαι όταν σε βλέπω, μόνο σε βλέπω, και κείνη τη στιγμή γελούσες... Θε μου γελούσες τόσο παράξενα... μια πεταλούδα που τρεμούλιαζε πάνω στο στόμα σου. Μα, είδες, όλ' αυτά είνε περασμένα. Σου μιλώ γι' αυτά με καρτερικό πόνο όπως μιλάει κανείς για κάτι που του έλειψε. Γιατί όμως; Εσύ πάντα μού έλειπες κι' όμως η λαχτάρα μου για σένα δεν ήταν καρτερική. Λοιπόν τι είνε που με συγκρατεί; η

ευτυχία σου; Μα ποιος θα τολμούσε να γυρέψει αλτρουϊσμό μέσα σ' ένα τόσο τρελλό πάθος;... Να σκεφτώ για την ευτυχία σου... όχι μην πιστεύεις Λέων, αυτά είναι ρητορίες. Είναι η ανάγκη, η ανάγκη η ατσαλένια. Δε σου το γυρεύω να 'ρθης κοντά μου γιατί δε μ' αγαπάς. Ο πόνος μου μακριά σου είναι ιερός αλλά κοντά σου θα ήταν ταπεινός. Και δε γελιέμαι στην κρίση μου. Θυμάμαι πως μ' έσπρωξες, με τι βία με πέταξες κάτω όταν ο πόθος πια δε σου φλόγιζε το νου. Δε μου είπες ούτ' ένα γλυκό λόγο και δε μου έδωσες ούτ' ένα φιλί που να ήταν δικό σου. Όλα σου τα πήρα, σου τα έκλεψα. Μερικές στιγμές μετανοιώνω γι' αυτό, άλλες όμως τις πιο πολλές είμαι τρελλή τρελλή από ευτυχία. Κυττάζω τα δάχτυλά μου, το πρόσωπό μου, από όπου έχει περάσει το στόμα σου... δεν είχα ποτέ την ελπίδα όταν το άκουα να μιλάει, να γελάει κάπου κοντά μου. Τόσο γλυκό και τόσο μελαγχολικό στόμα, πως θ' ακουμπούσα εκεί με τα χείλη μου όλη τη φλόγα κι' όλη την πίκρα της καρδιάς μου. Και τώρα νάμαι μετανοιωμένη; Δεν μπορεί τώρα εμένα να ενδιαφέρει η αμαρτία σου κ' η αμαρτία μου. Αυτά είναι πράγματα που κουβεντιάζουν οι γέροι κ' ευτυχισμένοι άνθρωποι. Εμένα μού λείπει η μισή ζωή αφού είμαι δυστυχισμένη. Αν είχα την αγάπη σου θα ήμουν η πιο ενάρετη γυναίκα του κόσμου, η πιο πλούσια, η πιο ευτυχισμένη. Τώρα η ζωή μου είναι χαμένη, γιατί να την περιποιηθώ; Κι' όμως ποιος θα πίστευε Λέων στη δυστυχία μου. Έχω ένα γελαστό μουτράκι για τον κόσμο και σε όποιον ετόλμησα να μιλήσω για το πάθος μου, μού εγέλασε στα μούτρα. Σ' αυτό τους παρακινεί κ' η εύθυμη ζωή που ζω, μια ζωή χωρίς όρια, μια ζωή ακαταλόγιστη. Οι δυνάμεις μου πρέπει να σπαταληθούν για να τελειώσουν μια ώρα αρχύτερα. Αν δεν είχα τόση ζωτικότητα μέσα μου ίσως δε θ' αγαπούσα και σένα με τόση δύναμη. Οι γυναίκες με βρίσκουν αλαφρόμυαλη αλλά οι άντρες που είναι φυσικό να με αιστάνονται περισσότερο παρά να με κρίνουν, μ' ερωτεύονται μ' ένα τρόπο που ρουφάει τη ζωή τους. Μα όλα αυτά μου είναι αδιάφορα. Η μοναδική μου ευτυχία είναι ότι περασες από το σπίτι μου, με κύτταξες στα μάτια και μ' έκανες δική σου. Πάψε λοιπόν να καταριέσαι την αμαρτία σου· είναι η μοναδική μου ευτυχία, το πιο γλυκό πράγμα στη ζωή μου, η πιο ιερή πράξη μου, η εξομολόγησή μου πριν θαφτώ μέσα στα ξένα για μένα. Ευλόγησέ την για να σ' ευλογήσω. Ύστερα θάψε την σε μια γωνούλα της ψυχής σου και παρουσιάσου ήσυχος στην αγαπημένη σου. Δεν ήταν μια πράξη αλαφρομυαλιάς, ήταν το μοιραίο. Ήταν μια πικρή μέρα της ζωής σου από το πλησίασμα της δυστυχίας μου. Μην το ομολογήσεις. Περνούν τόσα άλλα πράγματα στο υποσυνείδητο της ύπαρξής μας που αν τα ομολογούσαμε η ισορροπία της ζωής μας θα καταστρεφόταν. Και

δεν πρέπει να τα ομολογούμε γιατί δεν τα καταλαβαίνουμε. Νομίζεις πως καταλαβαίνω τίποτε από το φοβερό πάθος που με σέρνει σε σένα; Είμαι λογικός άνθρωπος, η σκέψη μου είναι ισορροπημένη, επήρα μια θετική ανατροφή από τη μητέρα μου κι' όμως όλη η υπόστασή μου αυτή μηδενίζεται μπροστά στην αόρατη δύναμη. Πόσες φορές δεν καταλάβαμε αλλ' αργά πια πως τα ελατήρια μιας πράξης μας ήταν το συμφέρο ή ο εγωισμός ή μια ανεξήγητη σκληρότης και δε θελήσαμε ούτε στον εαυτό μας να τ' ομολογήσουμε. Γιατί είμαστε άνθρωποι που ασχοληθήκαμε με τον εαυτό μας και τον φροντίσαμε. Αυτό μας δίνει το δικαίωμα να πιστεύουμε σ' αυτόν. Μα όσα εδώ λεώ είναι ένα κοινό παράδειγμα που στο βάθος δεν έχει μεγάλη σχέση με μας. Θέλω να πω μονάχα πως το λογικό μας δεν είναι ικανό, δεν αρκεί για την ύπαρξή μας και πως η ανάμιξή του καμμιά φορά σε ορισμένα πράγματα περισσότερη σύγχιση παρά φως μπορεί να χύσει, περισσότερη καταστροφή παρά ωφέλεια μπορεί να φέρει.

Αυτό που κάνω να σου μιλώ τόση ώρα και μάλιστα για πράγματα που αφορούνε σένα μού κάνει καλό. Η καρδιά μου ησύχασε λίγο κι' όμως ξέρω πως αν παρουσιαζόσουν κάπου μπροστά μου ο ίδιος ίλιγγος θα με συνεπαιρνε. Καταλαβαίνω πως θα ήθελες τώρα να σου υποσχεθώ κάτι. Να σου υποσχεθώ πως ποτέ πια δε θα σε ξαναζητήσω όπως πρώτα. Μ' αυτό δεν το κάνω. Φυλάξου εσύ από μένα, εγώ δεν μπορώ να φυλαχτώ από τον εαυτό μου. Η ευτυχία κάνει τον άνθρωπο πιο απαιτητικό και από τη στιγμή που μ' έσφιξες στην αγκαλιά σου, η ευτυχία μου έρχεται και φεύγει σαν παραλήρημα. Ξέρω καλά πως σ' έχω χάσει για πάντα. Μ' αυτό τι σχέση έχει με τις επιθυμίες μου; Απ' αυτές δεν ξέρω τίποτα. Θα ήθελα αυτή τη στιγμή να ήσουν εδώ κάπου καθισμένος και να μου μιλείς ο,τιδήποτε. Εγώ θα έβλεπα τα χείλη σου που θ' ανοιγόκλειναν, τα μάτια σου που θ' άλλαζαν έκφραση αναλόγως την έννοια κι' όλα όσα αποτελούν τη ζωή μου θάταν συγκεντρωμένα στη γλυκιά αυτή αίσθηση. Δε θαρθής ποτέ. Εγώ όμως μπορώ να φαντάζομαι τι θα έκανες αν ερχόσουν. Κ' είναι τόσο δυνατή η φαντασία μου που καμμιά φορά σου μιλώ δυνατά.

Είσαι το πιο γλυκό πλάσμα του κόσμου. Το τελειότερο ανθρώπινο πλάσμα κ' είμαι ένα ανόφελο περίσσειμα που σκοντάφτει στα πόδια σου. Χαίρε - Φανή”.

Ο Λέων έσφιξε το χαρτί αυτό κοντά του κ' έμεινε με όψη έκπληκτη. Είχε ναι διαιστανθή τη δύναμη του πάθους της μα δε θα πίστευε ποτέ πως μια τόσο φλογερή καρδιά και μια τόσο ώριμη σκέψη εκκρύβονταν στη δροσερή της ύπαρξη. Πραγματικά η καρδιά του είχε αρχίσει να ησυχάζει. Πραγματικά το γράμμα αυτό του γλύκανε τον πόνο του. Γλυκιά γαλήνη απλώθηκε μέσα του. - Έτσι

θα γίνει όπως λέει η Φανή. Αυτή είναι σοφή γυναίκα. Δε θα το πίστευα. Λένε πως τα μεγάλα πάθη εντείνουν καμιά φορά τις δυνάμεις όπως η αρρώστεια ανανεώνει τον οργανισμό. Δεν γνώριζα παρά μια ερωτότροπη γυναίκα και είναι κάτι πολύ περισσότερο. Η καρδιά του αιστάνθηκε μια βαθιά συμπόνεση για τη συμμαθήτριά του. Αν ήταν κοντά του, θα γονάτιζε εμπρός της για να ευλογήσει το αμάρτημά τους, όπως το παράγγελνε. Έκανε όμως κάτι άλλο. Εζήτησε γονατιστός μπροστά στη φωτογραφία της Μαργαρίτας τη συγγνώμη εν ονόματι της αγάπης τους. Ύστερα έκαψε το γράμμα της Φανής. Την ημέρα εκείνη εβγήκε και περπάτησε ήσυχος. Η φθινοπωρινή ημέρα στην Αθήνα είναι από τις ωραιότερες απολαύσεις.

Ο Φίλιππος τού είχε γράψει πως περνούσαν ωραία. Πως είχε βρει μερικούς συμμαθητές του εκεί και πως έκαναν ταχτικά συντροφιά στην Μαργαρίτα το σπίτι. Πως εκεί γνώρισαν πολύν κόσμο ελληνικό που ασχολιόταν με την τέχνη και πως η Μαργαρίτα είναι όπως πάντα ο συνδετήριος κρίκος της παρέας. Λίγες μέρες ύστερα είχε κ' ένα γράμμα της Μαργαρίτας. Του έγραφε κι' αυτή με λίγα λόγια πως περνά τον καιρό της εκεί πέρα και στο τέλος τον καλούσε κοντά της. "Δεν αξίζει τίποτα χωρίς την παρουσία σου. Ήθελα να δοκιμάσω πόσο μπορούσε να διατηρώ ακόμα ελεύτερο τον εαυτό μου από την επίδρασή σου. Δυστυχώς είμαι ποτισμένη ως το κόκκαλο απ' αυτήν. Καμιά φορά πιάνω τον εαυτό μου επ' αυτοφώρω να σκέφτεται όπως εσύ. Αυτό με νευριάζει και συγχρόνως με ευχαριστεί. Άλλοτε με νευριάζε πολύ περισσότερο. Τώρα η ευχαρίστηση ολοένα κερδίζει έδαφος. Όταν δε θα μείνει παρά αυτή νομίζω πως θα σου είμαι η γλυκότερη αγάπη που ονειρεύτηκες ποτέ σου..."

Ο Λέων φιλούσε γελόντας τις γραμμούλες αυτές. "Μου είσαι η γλυκότερη αγάπη όπως και νάσαι". Θυμόταν την τρέλλα του της ημέρας που την πρωτοείδε, το φίλημα που έδωσε στη θεία του. Α, η θεία του τον είχε βρη μια μέρα στο δρόμο κι' άρχισε τις κλάψες. Είδε κ' έπαθε να της δώσει να καταλάβει πως στο δρόμο δεν κλαίνει. Ο θείος του, έλεγε πως ούτε ήθελε να τον ιδή στα μάτια του τον αχάριστο. Έμαθαν πάλι πως "συνεταιρίζεται με γυναίκες". Ο Λέων θύμωσε γι' αυτά τα λόγια και της μίλησε λιγάκι βαριά. Τότε η γρηά έφυγε καταριόντας τον. "Πφφ! φοβερό πράγμα κι' αυτό με δαύτους. Καλά και σώνει έπρεπε να έχουν έναν που να τον διευθύνουν και διάλεξαν εμένα".

Μετά το γράμμα της Μαργαρίτας ο Λέων έκανε ένα γράμμα στον πατέρα του και τού ζήτησε την άδεια να παντρευτή. Ο πατέρας του που έλπιζε πως ίσως έτσι το παιδί του θα εμαζεύονταν, τού έδωσε αμέσως την άδεια και πρόσθεσε πως είχε

εμπιστοσύνη στο μυαλό του και στην εκλογή του. Μετά το γάμο βέβαια θα περνούσαν από κει. Βέβαια, πως όχι, πως όχι, εσκέφτοταν ο Λεωνίδας κατευχαριστημένος από τη γρήγορη αποδοχή. Μετά τις απαραίτητες προετοιμασίες ο Λέων φεύγει για το Παρίσι. Τις ώρες του ταξιδιού έμενε το περισσότερο με τη σκέψη πλανεμένη. Είχε όλη τη βάση για να φανταστή τα υπόλοιπα. Πλάι σε μια γυναίκα αγαπημένη και δουλιά. Είχε όλο τον καιρό ν' αναπτύξει το ταλέντο του. Σε λίγον καιρό έπειτα ένα παιδάκι. Ω ένα παιδάκι να μοιάζει της Μαργαρίτας. Ύστερα σκέφτηκε “εμείς οι δυο μοιάζουμε, όλος ο κόσμος μάς έλεγε αδέρφια. Λοιπόν το παιδί που θα μοιάζει του ενός θα μοιάζει και του άλλου” Γελούσε.

Χαίρε Αθήνα. Αν όχι για πάντα όμως για πολύ καιρό”.

Ο Αιμίλιος έκλεισε τα μάτια κουρασμένος και σκεπτικός.

- Τι λες λοιπόν;

- Τι να λέω; Λέω πως το μυαλό του καλλιτέχνη είναι μια φωτογραφική μηχανή που άλλοτε κολακεύει κι' άλλοτε βαρυνώνει. Καμιά φορά σε αφήνει ελλιπή· ολάκερο μάτι μπορεί να σου λείψει. Και το σπουδαιότερο είναι πως δεν μπορούμε εμείς να βεβαιώσουμε τίποτε αντίθετο.

- Γιατί;

- Ξέρω και γω γιατί; Να, πειθόμαστε. Τάχα μήπως δε βλέπουμε μεις καλά και βλέπουν αυτοί καλλίτερα;

- Αυτή είναι η δουλιά τους, να βλέπουν αυτοί καλλίτερα. Καμιά φορά η φύση έχει τις κακές εκδηλώσεις της από ορισμένες περιστάσεις. Η δουλιά του καλλιτέχνη είναι να τις δη αυτές τις περιστάσεις και να μη μας παρουσιάσει κανένα τέρας δίνοντάς μας μόνο τις εκδηλώσεις.

- Τέλος πάντων. Κείνο που μου κάνει εντύπωση είναι η Αφρούλα. Δεν είναι αυτή που ξέρω. Μια άλλη, αλλά φυσική, μάλιστα θα έλεγα πιο φυσική απ' την πραγματική Αφρούλα. Αυτή μου ήταν πάντα μυστηριώδικη.

- Βλέπεις; αυτό το μυστήριο όταν το βγάλει κανείς στο φως ο άνθρωπος αλλάζει. Καθένας μας έχει ένα μυστήριο στην ύπαρξή του. Είναι οι σκεπασμένες αιτίες στα μάτια μας. Αυτές οι αιτίες ακριβώς πρέπει να είναι το ξεκίνημα του καλλιτέχνη. Δεν υπάρχουν ξεκόλλητα πράγματα στη φύση, όλα είναι αρμονικά. Μονάχα χρειάζεται δύναμη για να ιδή κανείς αυτή την αρμονία.

“Πάμε τώρα, λέει ο Αιμίλιος. Αν η ευτυχία του Λεωνίδα δε σου έχει κόψει τα ήπατα, πάμε να περπατήσουμε”.

Οι περισσότερες ημέρες μας περνούσαν σε μια απομονωμένη συντροφιά κ' η κουβέντα μας εστρέφονταν γύρω από τον ήρωα του

ρομάντζου. Τον ξεσκονίζαμε από κάθε άποψη. Ένα πρωί πριν ακόμα βγω από την κάμαρά μου ήρθε ο καμαριέρης και μου έφερε ένα ανοιχτό γράμμα από τον Αιμίλιο. Το γράμμα ήταν του Λεωνίδα από το Παρίσι. Είχε δέκα ολόκληρες σελίδες αλλά το διάβασα με μεγάλη ευχαρίστηση. Φανταζόμουν τη χαρά του Αιμίλιου που είχε τέλος πάντων νέα από το χαμένο φίλο του. Είχε ολόκληρες σελίδες γεμάτες συγκίνηση. Κάπου μιλώντας για τον εαυτό του έλεγε. “Είμαι ευτυχισμένος. Έχω όλη την ευτυχία που μπορεί κανείς να ονειρευτή αλλά κάθε στιγμή καταλαβαίνω πως δε μου αξίζει. Αν ήταν πράγμα που μεταβιβαζόταν θα σου τη χάριζα Αίμιλιε. Πιο ευχάριστο πράγμα από σένα ευτυχισμένο δεν μπορώ να φανταστώ. Σου πήγαινε τόσο πολύ η χαρά, θυμάμαι. Αργότερα σε είδα μελαγχολικόν, θλιμένον και μου πέρασε από το νου μια άξαφνη ιδέα πως χάθηκες πια, πως δεν υπάρχουν”. Αλλού έλεγε γενικά πράγματα για τη ζωή του που ήταν τόσο πικραμένα και τόσο όμορφα. “Για όλο τον κόσμο είμαι ένας θελκτικός άνθρωπος. Σε πολλούς αρέσει να με λένε εξαιρετικόν, εγώ όμως μέσα μου γελώ, γελώ αληθινά. Είμαι ένας κοινότατος άνθρωπος, δεν έπιασε ποτέ τον εαυτό μου να κάνει κάτι εξαιρετικό. Ίσως να μην είμαι έξυπνος όχι κοινά μα πάλι κατά τη γνώμη μου η εξυπνάδα που δεν έχει μια εκδήλωση στην πράξη είναι αέρας κοπανιστός. Και γω στην πράξη είμαι ένας κοινότατος άνθρωπος. Δεν έκανα ποτέ τίποτε ωφέλιμο, μονάχα ό,τι μου άρεσε, ασυνείδητα τις περισσότερες φορές μα πάντα για τον εαυτό μου. Εσύ όμως Αίμιλιε που δε σε είπα κανέναν εξαιρετικό άνθρωπο, εσύ μπορείς νάσαι περήφανος. Όταν θυμάμαι με τι φλογερή καρδιά αφοσιωνόσουν στους αρρώστους σου στο Νοσοκομείο πλημμυρίζω από συγκίνηση. Σε είχα βρη πολλές φορές στο γραφείο σου με το κεφάλι γερμένο να δίνεις όλη τη σκέψη σου σε μια πράξη ιερή. Εγώ ερχόμουν να σου μιλήσω για τους έρωτές μου και για τους νέους στίχους μου. Μ’ εκύτταζες με το βλέμμα που ρίχνει κανείς σ’ ένα αγαπητό μικρό παιδί όταν μας απασχολεί με τη διήγηση των παιχνιδιών του. Καμιά φορά ήσουν θλιμένος με την ήρεμη εκείνη θλίψη που μας δίνει η βαθιά εξέταση της ζωής όταν την πλησιάζουμε πολύ. Τότε υποδεχόσουν τις διηγήσεις μου με τη χαριτωμένη φράση “είδη πολυτελείας”. Ναι αγαπημένε μου φίλε για το δυνατό και απλό μυαλό σου που δεν το απασχόλησαν ποτέ τα άπιαστα όνειρα τα δικά μου, ήταν είδη πολυτελείας οι πίκρες μου και οι χαρές μου. Εσύ είχες όλη τη δυστυχία του κόσμου μπροστά στα μάτια σου. Όταν μπορούσες κάτι γι’ αυτήν ήσουν η χαρά μονάχη και η χαρά σου αυτή δεν ήταν είδος πολυτελείας. Ήθελα να μπορούσα, σου το λέω με όλη μου την καρδιά, να έβγαζα ό,τι έχω πιο ευχάριστο στη ζωή μου και να σου

το χάριζα, εσένα που είσαι τόσο ολιγαρκής και τόσο άκακος. Μέσα στη δραστήρια ζωή σου για τους άλλους θα σου ερχόταν η ευτυχία σα δικαίωση”. Πάρα κάτω μιλούσε για τη Δανάη. “Η γυναίκα μου είχε ένα θείο δώρο. Μόνο και μόνο γι’ αυτήν θάξιζε να δημιουργήσω τον παράδεισο. Μα έχω ψυχή ρομαντική· αναλύομαι μόνο σε λατρεία και τον παράδεισο που της υποσχέθηκα δε θα της τον φτιάσω ποτέ. Εννοείται πως αυτή θα ήταν ευχαριστημένη αν δεν καταγινόμουν τουλάχιστο στην κόλαση. Τώρα τελευταία έχει χλωμιάνει πολύ κ’ έχει γίνει νευρική. Φαίνεται πως το κλίμα του Παρισιού την έβλαψε. Την εκράτησα χωρίς να θέλει εδώ για να γράψω το βιβλίο μου που σου έστειλα. Το φθινόπωρο σκοπεύουμε να έρθουμε στην Αθήνα κι’ από τώρα λογαριάζω την ευτυχία μου να σε ξαναβρώ. Ο Κούλης είχε δω και μούπε πως έπαθες υπερκόπωση και πως είσαι για λίγον καιρό στα βουνά. Έκανες πολύ καλά. Έτσι και το βιβλίο μου θα το διαβάσεις με επιείκεια. Το βουνό μας κάνει ήρεμους και καλούς. Έτρεμα από φόβο όταν σου το έστελνα. Θυμάσαι πόσο δειλοί είμασταν στην παιδική φιλία μας ο ένας με τον άλλον; Καμιά φορά ανακάλυπτα πως δεν έκανα κάτι κακό μόνο από φόβο πως θα το μάθαινες. Έτσι κάπως φοβόμουν και τώρα κι’ όμως έπρεπε να τα βγάλω από μέσα μου, έπρεπε να πάρω τη θέση που μού έπρεπε απέναντί σου. Δε θα μπορούσα πια ν’ ανέχομαι να μου χαρίζεις τον απόλυτο σεβασμό σου σαν κάτι αλάνθαστο. Τώρα θ’ αρκεστώ στην αγάπη σου. Αυτή θα την έχω, το πιστεύω και καμιά φορά στον οίκτο σου κι’ αυτός μου χρειάζεται”. Με όλη την πίκρα τους τα λόγια αυτά είχαν κάτι γλυκό, είχαν κάτι από τον ενθουσιασμό μιας ζωής που ξαναγίνεται, έβλεπε κανείς τη χαρά της πάλης, του αγώνα που ελευθερώνεις έτσι καθώς επαναλαμβάνει “είμαι ευτυχισμένος, δεν ξέρω γιατί είμαι τόσο ευτυχισμένος”.

Κατέβηκα στη βεράντα. Βρήκα τον Αιμίλιο με πολλή συντροφιά μα πολύ εύθυμο. Δε με ρώτησε τίποτε για το γράμμα. Πότε πότε το ύφος του ήταν αλλοιωμένο σα να παρακολουθούσε μια σκέψη του. Κανένα πουλάκι πηδούσε από κλαρί σε κλαρί, τού έφερνε μια ελαφριά ταραχή. Καμιά πνοή αρωματισμένη περνούσε κ’ έκλεινε τα μάτια σα μεθυσμένος. Έπειτα πάλι γινόταν συζητητικός. Πήγα να τον ρωτήσω τι έχει αλλά σκέφτηκα πως ίσως δε θα ήξερε κι’ αυτός.

- Ο Κούλης είναι στο Παρίσι.

- Τι σκέφτεσαι;

- Να, σκέφτομαι τον καιρό που είμαστε όλοι μαζεμένοι κει πέρα.

Ο Κούλης ήταν ο πιο χαριτωμένος από όλους.

- Ναι, θυμήθηκα μια σκηνή που μας διηγήθηκες, στις Δανάης το σπίτι...

- Τι να γίνεται ο Αλέξης; δεν τον έβλεπα καθόλου στην Αθήνα. Ξέρεις εσύχναζε και ο Κούλης στο σπίτι της Αφρούλας.

- Τον είχες πάει εσύ;

- Όχι βέβαια.

Ένα σύννεφο πυκνό ανέβαινε στον ορίζοντα. Μια ψυχρή πνοή προηγιόταν. Είμασταν μοναχοί στη βεράντα. Θε μου δεν είχα ποτέ ιδή τόσο θλιβερή την όψη του Αιμίλιου.

- Αυτό το χειμώνα ίσως ταξιδέψω.

- Για που;

- Δεν ξέρω ακριβώς που... αλλά θα μού ήταν πολύ ευχάριστο να λείπω από την Αθήνα.

Δεν έκανα καμιά παρατήρηση. Έτσι είναι, αυτά τα πράγματα μάς ορίζουνε και δεν τα ορίζουμε. Ήξερε τη Δανάη μα στο βιβλίο του Λεωνίδα την είδε πιο πολύ. Είδε τη ζωή της, τους έρωτές της, την ψυχή της. Κάτι κοιμόταν μέσα του. Ίσως η ζηλοτυπία ξύπνησε στην καρδιά του. Δεν είχε ποτέ σκεφτή την κατάχτησή της αλλά τώρα είδε σχεδόν τις ομορφιές της... στην αρωματισμένη πνοή και περνούσε ζητούσε το άρωμά της. Οι μέρες που ακολούθησαν ήταν πιο πληχτικές γι' αυτόν. Ούτε στις εκδρομές ούτε στην ανακάλυψη κανενός χαριτωμένου τοπίου φτερούγιζε η καρδιά του όπως πριν. Έβρισκε συνηθισμένα όλα, χωρίς ενδιαφέρο. Οι εκδρομές τον κούραζαν και κείνος ο γυναικείος όχλος ήταν η πρόφαση της κακοκεφιάς του. Μια μέρα μάς το έσκασε το παραμύθι.

- Θα φύγω. Κουράστηκα, δεν κάνω. Μένα η αρρώστεια μου είναι νευρική και πρέπει προ πάντων να είμαι ευχαριστημένος”.

Βέβαια είχε δίκηο, έπειτα κοντεύαμε στο Σεπτέμβρη. Το φθινόπωρο δεν θ' αργούσε και οι βροχές είναι πληχτικό πράγμα στο βουνό. Λίγες μέρες πριν φύγει είχε λάβει ένα γράμμα του Κούλη από το Παρίσι που ως τόσο ήταν γεμάτο από αθηναϊκά νέα. Το πειο νόστιμο απ' όλα ήταν πως η Αφρούλα χώρισε από τον άντρα της και ζούσε μαζί με τον Αλέξη.

- Μήπως τους έπιασε επ' αυτοφώρω πάλι;

- Όχι, λέει, πως η Αφρούλα μονάχη της τον άφησε. Χμ, έγινε πονόψυχη φαίνεται τον λυπήθηκε.

- Μπα, θάταν απαίτηση του Αλέξη.

- Ίσως κι' αυτό, λέει, πως του ετοιμάζει κάποιο μπέμπη.

- Μπα; Ξέρεις τι σκέφτομαι Αιμίλιε; Πως αυτό της χρειαζόταν της Αφρούλας. Καμιά φορά κάτι τέτοιες γυναίκες σώνονται με τη μητρότητα. Φαντάζομαι πως αυτή που δεν αφοσιώθηκε σε κανένα θ' αφοσιωθή στον Αλέξη.

- Ναι και ο Κούλης λέει κάτι τέτοιο. Μάλιστα γράφει και κάτι άλλα πράγματα. Μιλάει για μια φοβερή ελκυστικότητα που της δίνει η κατάσταση αυτή. Μια ελκυστικότητα όμως όχι σαν πριν, μα

που έχει κάτι το νόμιμο μέσα της, το αληθινό. Είπε λέει κι' όλες μητέρα. Βρίσκει πως το εξογκομένο στήθος της έχει κάτι το αξιολάτρευτο, αλλά με την κύρια σημασία της λέξης "αξιολάτρευτο" πφ, σαχλαμάρες του Κούλη.

- Τι άλλα νέα σου γράφει;

- Πως ο πατέρας του Λεωνίδα είχε στην Αθήνα και τους περιμένει. Τους έχει ετοιμάσει ένα ωραίο σπíti και θα μείνει κοντά τους. Η θεία του, λέει, τρελλάθηκε και την έβαλε ο πατέρας του στο φρενοκομείο... τι γελάς;

- Ξέρω γω, μού φαίνεται πως δεν μπορούσε αλλιώς να γίνει. Ήταν κι' όλες τρελλή από τότε που την είχα ιδή για τελευταία φορά. Να, που γελάς και συ. Είδες που πάντα γελούσαμε με τα γεροντάκια αυτά. Κι' όμως ήταν τόσο δυστυχισμένοι άνθρωποι. Άλλα νέα;

- Θέλεις κι' άλλα; Ο Κούλης θα εγκατασταθή στο Παρίσι. Πήρε εργασία ως μηχανικός στις φάμπρικες του γαμπρού του. Προσκάλεσε και τον Αλέξη να εργασθή εκεί;

- Ε, λοιπόν;

- Θα πάει;

Είχε ένα ύφος φοβερά θλιμένο.

- Λυπάσαι;

- Ρωτάς; Θα μείνω τόσο μοναχός μου στην Αθήνα.

Παρ' ολίγο θα του έλεγα "κι ο Λεωνίδας;" αλλά κρατήθηκα, δεν του το είπα, δεν έπρεπε. Είχαν περάσει μέρες που σχεδόν δεν είχαμε αναφέρει αυτό το όνομα. Σε κάποια μονάχα ομιλία, δεν ξέρω, για τους έρωτες των καλλιτεχνών, είπε έξαφνα.

- Ο Λεωνίδας π.χ. δεν είχε ικανός να κάνει ευτυχισμένο κανένα άνθρωπο, ούτε τη γυναίκα που αγαπάει.

Η φωνή του είχε ένα τόνο θυμού. Την άλλη μέρα πολύ πρωί έφυγε.

Είμαι ολομόναχη μέσα σ' όλον αυτό τον παράξενο κόσμο. Άλλοτε οι γνωριμίες μού ήταν ένα ευχάριστο παιχνίδι, τώρα μού είχε κάτι πολύ ενοχλητικό. Αιστάνομαι εχθρότητα για τους ανθρώπους που πρωτογνωρίζω. Αν χωνέψουν αυτή μου την εχθρότητα, ύστερα μπορούν τα πράγματα νάναι ομαλά, αν όχι... δε βαριέστε πάλι ομαλά θάναι! Αυτό έλειπε να τσακόνεται τώρα κανείς στα καλά καθούμενα με τον κόσμο. Το πολύ πολύ αν δε μου άρεσε μπορούσα να φύγω. Αυτά τα γαλλικά τους πάλι Θε μου! απάνω στο φαϊ. Και κείνη η άνοστη πολυλογία τους. Μα τι μανία ν' ανταλλάζουν λόγια χωρίς νόημα με τόση επιμονή ώρες ολόκληρες. Σήμερα από το πρωί είμαι σαν απορροφημένη. Κάθομαι πάντα κάτω από το ίδιο ψηλό ελάτι και βλέπω μακριά κάτω τη θάλασσα. Που και που περνά κανένα μεγάλο βαπόρι και το κυττάζω ως να

χαθή στον ορίζοντα. Έκανα μια θαυμάσια ημέρα. Ο Αιμίλιος θάναι κιόλας στην Αθήνα. Ίσως νάχει έρθει κι' ο Λεωνίδας από το Παρίσι. Η Αφρούλα λέει με τον Αλέξη εκάθησαν στο ίδιο σπίτι που καθόταν ο Λεωνίδας πριν παντρευτή' τους άφησε και τα έπιπλά του.

Ο ήλιος έχει γύρει πίσω από το δάσος, μόνο μια αδιόρατη ανταύγεια απόμεινε. Οι βάρκες πέρα στη θάλασσα φαίνονται σα μικρά σημάδια αφρό. Τα απέναντι βουνά έχουν το συνηθισμένο ροδογέλαστο χρώμα του δειλινού. Που και που φτάνει στ' αυτιά μου το "γκουπ γκουπ" κανενός δέντρου που πέφτει. Το ξενοδοχείο είναι άδειο, ο κόσμος λείπει στον περίπατο. Βλέπω μονάχα στη βεράντα έναν άνθρωπο που περπατεί νευρικά πάνω κάτω.

Τι ωραία βραδυά!